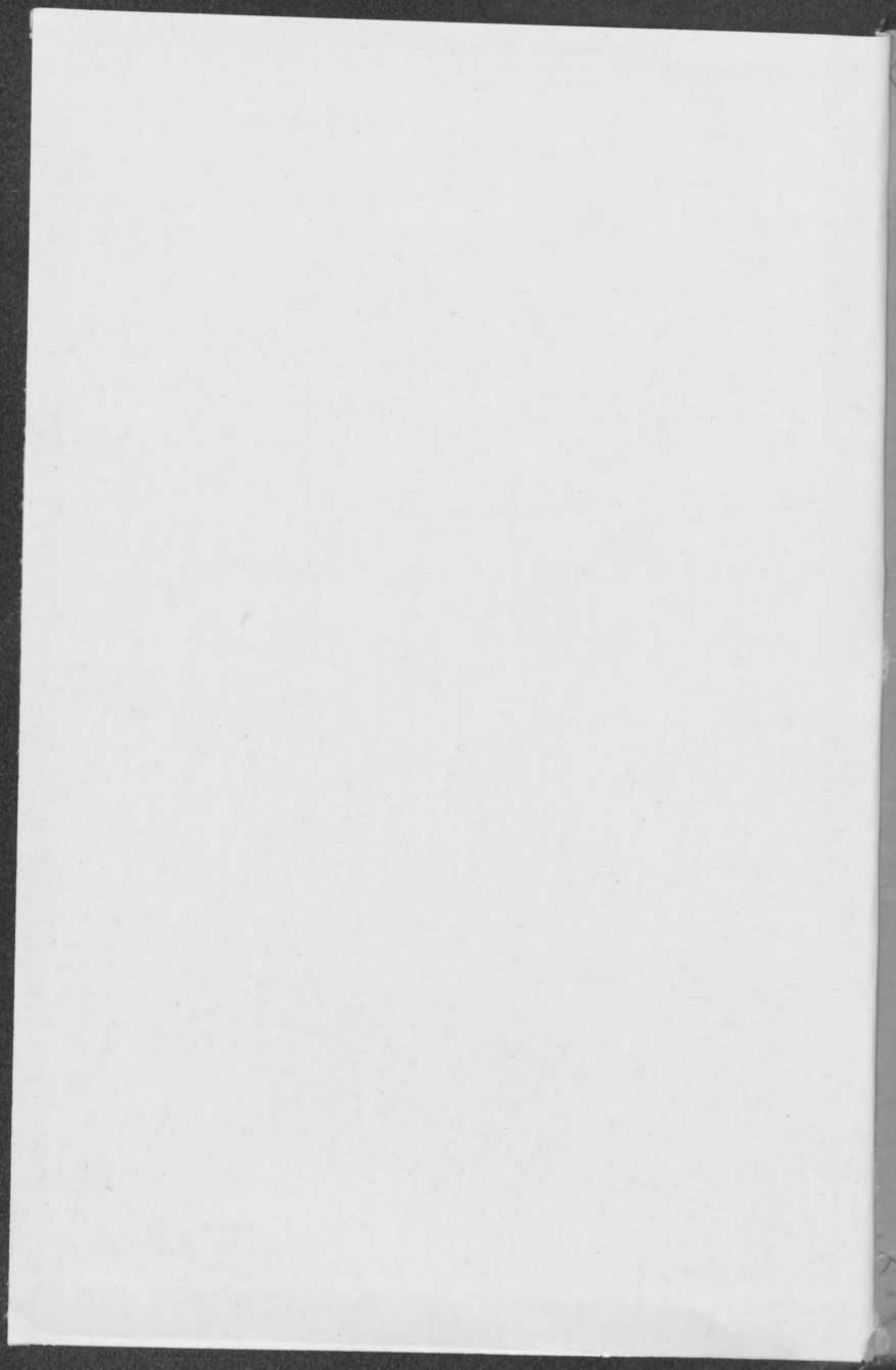

3r

613

047293861

HET DISTRICT NICKERIE.

GEOGRAPHISCHE AANTEKENINGEN EN GESCHIEDKUNDIG OVERZICHT, MET KAARTEN.

DOOR A. A. HECKERS, HOOFD EENER OPENBARE SCHOOL TE PARAMARIBO. 1923 ■ ■ ■

BIBLIOTHEEK KITLV

0030 4780

047 293 861

37
613

HET DISTRICT NICKERIE.

GEOGRAPHISCHE AANTEKENINGEN EN GESCHIEDKUNDIG OVERZICHT, MET KAARTEN.
DOOR A. A. HECKERS, HOOFD EENER OPENBARE SCHOOL TE PARAMARIBO. 1923 ■ ■ ■

9/I 24
✓

■ ■ ■ STOOMDRUKKERIJ H. VAN OMMEREN, PARAMARIBO ■ ■ ■

[1923]

HET DISTRICT NICKERIE
GEOGRAFISCHE AANTEKENINGEN EN DE
SCHIEDENDE OVERZICHT, MET KAARTEN.
DOOR A. A. BECKERS, HOOFD LERER OPLET.
RAJE SCHOOL TE BAKARIBO. 1823 □ □ □

DE WETENSCAPEN EN LETTEREN VAN NEDERLAND

INHOUD.

Natuurlijke gesteldheid	blz. 7
Geschiedkundig overzicht	„ 32
De slaven	„ 64
Landbouw, Handel en Scheepvaart	„ 82
De Punt, Nieuw-Rotterdam en Nieuw-Nickerie	„ 108
Eeredienst en Onderwijs	„ 126
Landdrosten en Commissarissen van het district Nickerie	„ 132

ERRATA.

Blz. 3, regel 19, van boven; instaat moet zijn in staat.

Blz. 5, regel 7, van onder; lees: Philip Fermin.

Blz. 5, regel 8, van onder; lees: H. Eekhoff Hz.

Blz. 15, regel 12, van boven; lees: zeilaanwijzing.

Blz. 18, regel 7, van boven; lees:

13) Toenmaals leeraar in de geologie a/d Rijkslandbouwschool te Wageningen

Blz. 18, regel 22, van boven:

14) In zijn reisverhaal over de binnenlanden van het district Nickerie zegt hij o. m.
„Het werd mij angstig te moede bij de gedachte aan het steeds toenemende gevaar van in die eindelooze, met poelen en moerassen bezaaide wildernissen ziek te worden, en aan de steeds geringer wordende kansen, om bij ernstige gevallen tijdig de stad te kunnen bereiken”.

Prof. F. A. F. C. Went zegt in de Gids van 1903, 4e deel blz. 103, en wel naar aanleiding van het wetenschappelijk onderzoek van Dr. H. van Cappelle in de binnenlanden van Nickerie, het volgende:

„De verkenning van den bovenloop der Nickerie had niet veel succes, daar de lage waterstand oorzaak was, dat de tocht slechts een paar dagen boven den *Blanche Marie-val* kon worden voortgezet, tot een punt, dat ook reeds door balata-bleeders bereikt was. Het kappen van het tracé naar de Coppename werd niet tot het einde toe uitgevoerd, hoewel Dr. van Cappelle meent, dat de waterscheiding overschreden werd. Wat de natuur-historische resultaten betreft, vestigt de schrijver herhaaldelijk de aandacht op de nuttige boomen, die hij al voorbijvarende aan de oevers van de rivier ziet.”

Blz. 20, regel 7, van boven:

15) Van Drimmelen noemde dezen val naar zijne vrouw.

Blz. 28, regel 3, van onder; lees: tal.

Blz. 28, regel 15, van onder (noot); lees: grenskwestie n'en déplaise.

Blz. 34, regel 18, van onder; lees: altijd.

Blz. 39, regel 6, van boven; lees: Terwijl.

Blz. 60, regel 18, van boven; lees: slaven.

Blz. 71, regel 11, van boven; lees: van Raders.

Blz. 75, regel 8, van onder; moet zijn wachtten.

Blz. 79, regel 16, van boven; lees: Gollenstede.

Voorwoord.

Gaat men na wat zoo al van het district Nickerie valt op te teekenen, in het bijzonder over de volkplanting, den landbouw en de nijverheid, dan moet erkend worden dat genoemd district een ruimere plaats in de geschiedenis van Suriname verdient, dan het door de verschillende geschiedschrijvers is toegedacht.

In Mei 1890 benoemd tot hoofd van de Openbare School te Nieuw-Nickerie, werd ik gedurende mijn verblijf aldaar ruimschoots in de gelegenheid gesteld — eerst door den heer A. E. J. W. Juta, later door den heer C. van Drimmelen, toenmaals Districts-Commissarissen van Nickerie — om dit deel van de kolonie meer van nabij te leeren kennen.

Toen ik onder den indruk geraakte van al het natuurschoon, hier en daar nog sporen zag van vroegeren bloei en rijkdom en uit den mond, vooral van ouden, gebeurtenissen vernam, welke zeer de aandacht trokken, besloot ik van het Nickerie-district eenige aantekeningen te maken.

Bij de samenstelling van het geschiedkundig gedeelte kon van deze mededeelingen geen gebruik worden gemaakt, daar zij elk officieel karakter misten en ik niet instaat was de juistheid daarvan vast te stellen.

Nochtans loont het de moeite te vernemen b. v. de bijzonderheden betrekkelijk de reis van den heer H. van Genderen, toen hij op onderzoek ging voor eene communicatie tusschen Nickerie en Coronie, ten einde de producten van het laatstgenoemde district een goede markt te bezorgen.

Met terzijdestelling van het avontuurlijke, meestal het kenmerk van mondelinge overleveringen, is het opmerkelijk dat uit dat verhaal duidelijk blijkt dat de aard van de landstreek, waardoor de heer van Genderen trok, in hoofdtrekken overeenkomt met dien van de streek tusschen de Coppename en Coronie.

Verhaalde men mij o.m. van niet te doorwaden, uitgestrekte moerassen, bezet met doornachtige struikgewassen, die het bereiken van het doel onmogelijk maakten, in gelijken zin rapporteerde de heer W. L. Loth, wien indertijd werd opgedragen een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid om van de Coppename uit Coronie te bereiken.

De moeilijkheden—zoo deelde men mij mede—waarmee de R.K.

priesters te kampen hadden bij de eerste stappen, welke zij deden, om in Nickerie het godsdienstig werk te doen, zijn niet alleen door gezaghebbenden veroorzaakt, maar ook in niet geringe mate door de slaven; eens zelfs door dezen in den vorm van eene monsterachtige demonstratie met ketelmuziek, hekserij en wat dies meer zij, in den nacht, voor het gebouw, waar een priester overnachtte.

De weelde door Dessé in zijn prachtig gebouw te Nieuw-Rotterdam ten toon gespreid en de levenswijze van dezen rijkard waren in Nickerie spreekwoordelijk.

Ik waag het niet, neer te schrijven wat mij is medegedeeld van de rijke stoffeering van het logeergebouw op Paradijs, een zijner plantages, bij aankomst van zijn dochter uit Europa.

Zijn kinderen bleven niet lang in het genot zijner rijkdommen. Een reeks van rampen had het verlies van schepen en plantages tengevolge.

De watersnood bracht er het zijne bij en ten laatste legde een felle brand, welken men door gebrek aan blusmiddelen niet kon beteugelen, in korten tijd de kostbare verzameling van goud, zilver en kristal in asch.

Wij zullen met deze paar overleveringen volstaan.

Bij het zoeken naar officieele bescheiden is teleurstelling ons ook geenszins bespaard gebleven. Het staat vast dat de Regeering in Nederland aan Baron von Nesselrode Huguenpoth, bij diens benoeming tot Landdrost van Nickerie, had opgedragen over dit district een degelijk Rapport uit te brengen. Dit kan in verband gebracht worden met het schrijven van gouverneur Vaillant in Juni 1818 aan den Minister, waarin de landvoogd o.m. mededeelde, dat hij moeilijk naar Nickerie kon gaan om in persoon zich van den toestand aldaar te overtuigen, terwijl alle bescheiden hem werden verstrekt door den heer Ricketts, met behulp van de voornaamste planters en plantage-eigenaars.

Het heette dan ook dat Baron von Nesselrode Huguenpoth een belangrijk Rapport heeft samengesteld. Voor onze aantekeningen zou bedoeld Rapport in ruime mate stof verschaft hebben voor zakelijke beschouwingen en wij hebben ons ook alle moeiten getroost dit merkwaardig stuk ter inzage te krijgen, doch tevergeefs.

Ook in andere opzichten bleven wij onvoldaan en de lezer zal tot ons leedwezen ongetwijfeld hier en daar leemten ontdekken in onze mededeelingen.

In 1820 had Nickerie reeds een plaatselijk Bestuur; in de

deelen der Oude Kolonie kwam het Landdrostambt eerst aan met de afschaffing van de slavernij.

De relatiën met het naburige Berbice zijn doorgaans van gunstigen invloed op den vooruitgang van Nickerie. Over Berbice houden de Nickerianen beter gemeenschap met het buitenland, dan over Paramaribo en sedert in Nickerie de Balata-industrie in het leven werd geroepen, zijn de plaatsen aan de kust van Berbice de uitvoerhavens van de werkkrachten, die in Nickerie voor dat bedrijf noodig zijn.

Onder dankbetuiging aan allen, die ons steunden bij het samenstellen van dit geschrift, hopen wij dat het moge bijdragen om de belangstelling in de natuurkennis en geschiedenis van ons geboorteland op te wekken.—

Litteratuur.

Mr. Jan Jacob Hartsink, Beschrijving van Guiana of de Wilde Kust in Zuid-Amerika, Amsterdam 1770.

J. Wolbers, Geschiedenis van Suriname H. de Hoogh, Amsterdam 1861.

Jhr. C. A. van Sypesteyn, Beschrijving van Suriname, 's Gravenhage Gebr. van Cleef 1854.

Jhr. C. A. van Sypesteyn, Afschaffing der slavernij in de Nederl. West-Indische Koloniën, Den Haag 1866.

J. F. Zeegelaar, Suriname en de opheffing der slavernij in 1863, Amsterdam Gebrs. Binger 1871.

M. D. Teenstra, De Landbouw in de kolonie Suriname, Groningen, H. Eekhoff Hr. 1835.

Philip Firmin M. D. Nieuwe Algemeene Geschiedenis van de Colonie van Suriname. Harlingen V. van der Plaats Jr. 1770.

Dr. H. van Cappelle, De binnenlanden van het district Nickerie, Baarn. 1903,

Mr. A. Heemskerk, Reisindrukken uit West-Indië, Amsterdam 1878.

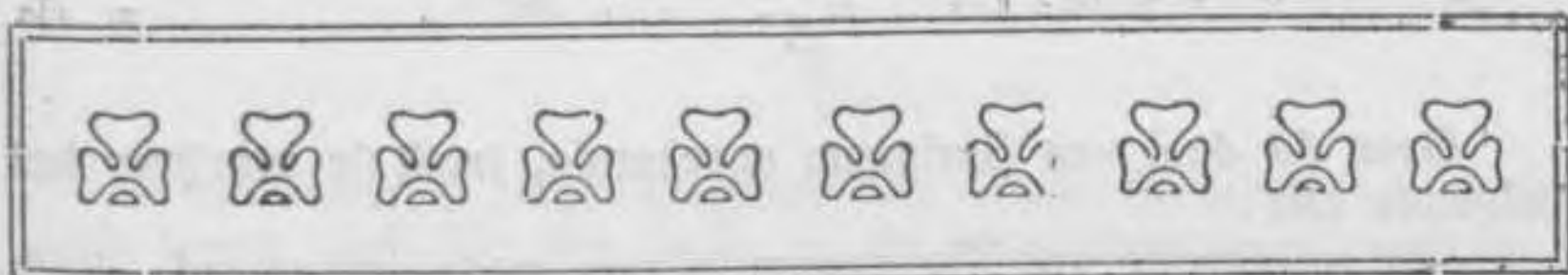
C. van Drimmelen, De Boven-Nickerie onderzocht en in kaart gebracht. 1899.

G. P. C. Baron van Heeckeren van Waliën, Aanteekeningen
betrekkelijk de kolonie Suriname, Arnhem 1826.

Dr. H. D. Benjamins en Joh. F. Snelleman. Encyclopaedie
van Nederl. West-Indië. 's Gravenhage, Martinus Nijhoff. Leiden
N. V. E. J. Brill.

F. Oudschans Dentz, E. K. Plasschaert en Dr. J. Sack, De
Balata-Industrie in Suriname, H. B. Heyde, Paramaribo 1909.

Politieke Notulen, Resolutiën, Bijlagen en Missives van Gou-
verneurs en Raden. Archief v/d Secretarie te Paramaribo.

Het district Nickerie.

Natuurlijke gesteldheid.

Ligging, Naamoorsprong.

Het deel van Suriname, begrepen tusschen de Corantijn en de Coppename, met den Atlantischen Oceaan tot noordelijke grens, uitmakende ongeveer het $\frac{2}{5}$ deel van de geheele kolonie, stond weleer bekend onder den naam van „Nieuwe Kolonie,” ter onderscheiding van het andere deel van Suriname, begrepen tusschen de Coppename en de Marowijne; dat den naam van „Oude Kolonie” droeg.

De Nieuwe Kolonie werd nader onderscheiden in „Opper-district”, het tegenwoordige Coronie, en in „Neder-district”, het tegenwoordige Nickerie.¹⁾

Over dit laatste, wat zijn aanleg in het begin der 19e eeuw en zijne ontginning betreft, het belangrijkste van Suriname, wenschen wij eenige aantekeningen te maken.

In officieele geschriften is de naam „Neder-district” vrijwel gebezigd tot het jaar 1851²⁾; gemakshalve zullen wij in den loop dezer schets alleen den naam „Nickerie” gebruiken.

Het district draagt den naam naar de hoofdrivier **Nickerie** tot welker stroomgebied het behoort. Nog wordt het doorsneden door de **Maratakka**, eene linkerzijrivier van de Nickerie, de **Kabalebo**, een rechterzijtak van de Corantijn en de **Fallawatra** of **Taploco**, een rechterzijrivier van de Nickerie.

De eerste Kolonisten spraken van de Nickerie-kreek, zoo als blijkt uit Kapplers „Zes jaren in Suriname”; ook heden ten dage hoort men van „plantages of grondjes op de kreek” spreken. Deze benaming vinden wij ook in Mr. J. J. Hartsincks „Beschrijving van Guiana of de Wilde kust van Zuid-Amerika.”

¹⁾ Beide districten werden met den naam van Nickerie aangeduid.

²⁾ In van Sypesteys „Beschrijving van Suriname” blz. 145 staat:

„De vroegere naam van Neder-district Nickerie is bij publicatie van 10 October 1851 gouvernementsblad No. 10 veranderd in Nickerie.”

Over dit deel van Suriname sprekende, haalt de schrijver het volgende aan :

„De oorsprong van Copename is ons mede onbekend, doch de Indiaanen zeggen, dat zij zeer diep landwaarts inloopt

„Wanneer men dezelve invaart vindt men aan de Rechterhand een groote kreek, genaamd Wayombe, welke slangsgewijze zich vereenigt met de groote kreek. Nikeza, die zich in Zee, genoegzaam op den hoek der Corentin, ontlast, formeerende die twee kreeken een Eiland”.

Op de kaart, behoorende bij deze beschrijving, wordt de Arrawarra, die eigenlijk de Wayambo met de Nickerie in gemeenschap brengt, niet afzonderlijk aangeduid, maar zij vormt met de Wayambo samen één kreek, onder den naam van Wayambo.

Het deel van de Nikeza, dat van de plaats van samenkomst der beide kreen zich zuidwaarts richt, draagt volgens den schrijver den naam van „Rivier Nickeery.”

De naam Nikeza schijnt niet te zijn overgenomen door latere schrijvers; in 1799, het jaar waarmee onze schets aanvangt, werden District en Rivier met den naam „Nickerie” aangeduid.

In officieele stukken is Nickerie tot ongeveer 1860 nu eens met, dan weer zonder bijvoeging van de *c* vóór de *k* geschreven. Kappler schreef *Nickeri*. De schrijver der „Aanteekeningen betrekkelijk de kolonie Suriname” schreef *Nikéri*.

Mr. H. C. Focke bedient zich ook van deze schrijfwijze. (zie tijdschrift „West-Indië”, bijdragen tot de bevordering van de kennis der Ned. West-Indische koloniën”, 1e deel).

Men heeft tot heden dus de uitspraak volgens Mr. Hartsinck behouden, maar de schrijfwijze gewijzigd.

Omtrent de afleiding en de beteekenis van de namen der verschillende rivieren kan het volgende worden medegedeeld.

Wayambo beteekent in de taal der Arrowakken *mooie rivier* in het Caraïbisch is de uitspraak *Wajoemo* en beteekent een groote witte krab; ze komen in die rivier veel voor.

Arrawaria van Aruarua of volgens Kappler Aracacoua, uit de taal der Arrowakken, beteekent: „*kreek rijk aan bochten*.”— In het Caraïbisch is de naam *Arrawaranoewa* en beteekent een doorsnede.

Tapioko, in het Caraïbisch *Tapioeka*, beteekent marabons (een wesp).

Fallowatra is Neger-Engelsch en duidt de kreek aan, welke men tegen den tijd der ebbe in de Wayambo bereikte wanneer men met den vloed opvoer.

Parakoeiwa d. i. „'t water gaat weg” kan ook ebbe beteekenen.

Máratukka beteekent in het Warrausch „veel houtluizen”. In het Caraïbisch is de verklaring aldus:

Mara beteekent een *kalebas godo*³⁾; *ta* is de aanduiding van eene bijkreek, waar die *godo* in de *Maratakka* gevonden werd; *ka* is eene versterking van *ta*⁴⁾.

Omtrent *Nickerie* loopen de meeningen der verschillende schrijvers nogal uiteen.

Zeker schrijver zoekt een afleiding van den naam uit het Warrausch; in die taal beteekent *Nickerie*, met den klemtoon op de laatste lettergreep, *Awarranoot*.

M. D. Teenstra zegt in „De Landbouw in de kolonie Suriname” blz. 115, deel I:

„De *Nickerie*, eene rivier, die in het benedendistrict aan de monding van de Corantijn in zee valt, ontving haren naam volgens zeggen van sommige Indianen, van eene soort noten, welke de *Nickeri* heeten, (met den klemtoon op *ri* of *rie* uitgesproken). In een noot zegt de schrijver verder: „*Nickerie*” is een zeer harde noot, groeiende aan eene roodachtige, met eene groote hoeveelheid doornen bezette rank, in eene roode, met stekels omgeven peul. (*Guilandina Bonduc* L. fam. Leguminosae Papilionaccae.) Deze loodkleurige noot is iets kleiner, maar van gedaante als een tamme kastanje; de creolenkinderen spelen ermede het *awarispel*, ieder met 24 noten, wordende de noot zelve te Paramaribo *awari* genoemd. In deze noot bevindt zich eene geelkleurige, onregelmatige pit, welke niet gegeten wordt, maar de inboorlingen branden en stampen dezelve, welke poeder zij, in geval van stuipen, aan de kinderen toedienen.”

³⁾ Vrucht van de *Crescentia cujete*, waarvan de schalen, meest door Indianen en Boschnegers tot eet- en drinknappen gebruikt worden.

⁴⁾ Niet geheel onwaarschijnlijk is de naam naar aanleiding van een plaigeshiedenis ontstaan.

Een *plai* is bij de Indianen een geestenbezweerder.— Alle lichamelijke ongevallen, die den Indianen kunnen overkomen, zijn het werk van *kenaimas*, d. z. personen, die volgens de wet der bloedwraak, gedwongen zijn wraak te nemen. Men onderscheidt de werkelijke, lichamelijke *kenaima* en de geestelijke, onzichtbare *kenaima*.

De *plai* of *puyai* of, vulgo, *plaiman*, d. i. geestenbezweerder, medicijnman of medicijn priester is in staat het door *kenaima* gestichte kwaad, vooral ziekte, te keeren.

Zie hierover: Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië, blz. 108, 110 en 174.

Van beteekenis lijkt ons hetgeen wij vinden opgeteekend in een schrijven van Pater van Coll, wien wij omtrent den naamorsprong van Nickerie raadpleegden.

Hij schrijft o. m. : „Zoo als de Arrowakken mij verzekerd hebben, noemen zij Nickerie *Mitjareng* w. z. w. „Wees niet gierig.” Van hoe lang dat „*Wees niet gierig*” bij hen dagteekent, heb ik niet kunnen achterhalen. Is dat maar sinds het laatst der 18e eeuw, dan kan het wijzen op de *mildheid* der Engelsche planters van Nickerie, wier voorbeeld dan onder hen geworden is eene aansporing om ingelijks mild te wezen met het schenken en gebruiken van *brandy*. In dit geval dagteekent de naam van slechts honderd jaren geleden.

* * *

Kustvorming.

De werking van eb en vloed in verbinding met den aequatorialen zeestroom, welke van het Oosten naar het Westen langs de kusten van Guyana vloeit, heeft de zee kust van Suriname in den loop der tijden, door afspoeling en aanslibbing, aanmerkelijk gewijzigd: op sommige plaatsen is uitbreiding zeewaarts op te merken, op andere punten is de kust daarentegen afgenomen.

Toeneming heeft er o. a. aan den mond der Saramacca plaats; afneming daarentegen ten noordoosten van Paramaribo, waar de kanalen van Matappica en Warappa de Commewijne met de zee in verbinding brengen.

Aan den mond van het Warappakanaal zijn de plantages Bremen en Waterloo met een militaire post weggespoeld en daar tegenover, op den linkeroever, meer dan 250 H. A. land van de plantage Alsimo.

Aan den rechteroever van het Warappakanaal heeft thans weder landaanwinning plaats, door het ontstaan van een zandduin, dat zich evenwijdig aan de kust uitstrekt en waarop Avicennias en Mangro's wortel hebben geschoten.

Niet het minst heeft de kust van Nickerie, met name het deel aan den rechteroever bij de monding der Nickerie-rivier, aan deze afspoeling blootgestaan.

Het stuk land, in minder dan eene eeuw door de zee verzwolgen, kan op ongeveer 150 KM². geschat worden.

Zooals boven is gezegd, moet deze afspoeling hoofdzakelijk

worden toegeschreven aan de ligging van de kust, ten opzichte van stroom en wind, die hier een O. N. O. richting hebben; voorts aan de ebbe en de sterk uitstroomende rivier, met een W. N. W. richting.

De aangegeven richtingen veroorzaken een schuring in de onmiddellijke nabijheid der kust, bij de monding aan den rechteroever.

W. Palgrave geeft in „The Fortnightly Review” van December 1875, Februari en April 1876, alsook in zijn, bij Mac Millan and Co., Londen 1876, verschenen boek „Dutch Guiana” zeer lezenswaardige artikelen over de afspoeling van de kust van Nickerie; deze artikelen werden (vertaald door Dr. H. D. Benjamins) in de Wetenschappelijke Bladen van Juli, Augustus en September 1876 opgenomen.

Van deze artikelen nemen wij slechts het volgende over, dat een treurig beeld van de afspoeling van Nieuw Rotterdam terug geeft. Palgrave schrijft:

„De zee is bij deze kust op zichzelf een lastig en gevaarlijke nabuur voor den planter en zijn arbeid. Hetzij de Noordoost zijde van dit groote vasteland waarlijk daalt, zooals de onheilspellende uitspraak van menig ernstig wetenschappelijk rechter luidt, hetzij — zooals ik vond, dat de heerschende meening onder de kustbewonerszelf was — een seculaire afwijking van winden en stroomingen jaarlijks een grooter volumen water ten strijde brengt tegen het onbeschermd laagliggende land; ik weet het niet: maar dit is zeker, dat de zee meer en meer indringt, en dat elke equinoctiale spingvloed in het bijzonder gekenmerkt wordt door een verder en gevaarlijker indringen van den verraderlijken vijand en zijn veroveringen altijd verder over woud en vlakte uitstrekt.

Wat ook de oorzaak moge wezen, de rijzing van het water of de daling van het land, de gevolgen zijn maar al te zeker.

Wij hadden spoedig een jammerlijk voorbeeld voor oogen, toen wij na een tocht van eenige uren, het anker wierpen voor de kleine stad of, om juister te spreken, het restje van een stad, *Nickerie* geheeten. De naam is, geloof ik, evenals de meeste namen, in deze streken, indiaansch, en de beteekenis natuurlijk onbekend.

Het district, dat ook Nickerie heet, ligt onmiddellijk ten Oosten van de Corantijn en dus het dichtst bij het Britsche gebied. Tegenwoordig bevat het, zooals officieele verslagen ons leeren, negen plantages, die te zamen 2,832 akkers bebouwden grond beslaan. Vroeger was het getal grooter, maar geen ander gedeelte der kolonie heeft zooveel geleden door de crisis der emancipatie en de andere oorzaken van ontmoediging en druk, waarvan rijkere en

meer begunstigde koloniën nu pas beginnen te herstellen, en dat wel zeer langzaam.⁶⁾

„De plantages, meestal suiker of cacao, zijn allen op eenigen afstand landwaarts in aan de rivier gelegen, veilig verscholen achter den dicht ineengestregelden zoom van mangro-boomen. Waar goederen moeten verscheept worden is afgelegenheid van de zee kust natuurlijk een ongerief; niettegenstaande dit verkozen de kolonisten langen tijd liever den traditioneelen regel te volgen dan daarvan af te wijken. Maar toen bij den aanvang dezer eeuw, de Britsche leeuw, vreezende dat zulk een keurig brokje als Nederlandsch Guiana in de kaken van de vraatzuchtige Fransche republiek en het nog vraatzuchtiger keizerrijk zou vallen, tijdelijk beschermend den klauw over deze streken uitstreckte, heerschte een tijd lang een nieuwe orde van zaken, en een ongewoon zelfvertrouwen nam in menig geval de plaats in van wijze voorzichtigheid.—

Onder deze nieuwe bescherming was het niet waarschijnlijk, dat de schijnbaar gunstig gelegen plek aan den mond der Nickerie-rivier zou voorbij gezien worden, en spoedig zag men, op het westelijk punt, een bloeiend stadje met straten, winkels, magazij-

6) De heer A. Heemskerk, die eenigen tijd in Suriname heeft doorgebracht, protesteert in een artikel, opgenomen in het Dagblad van Zuid-Holland en s'Gravenhage, 11 Februari 1876, (zie ook Nieuwe Rotterdamsche Courant van 12 Februari 1876, bijvoegsel) tegen deze laatste beschouwing van Palgrave.

„Juist Nickerie — zegt de heer Heemskerk — met de nog jongere vestiging in Coronie vormt het eenige deel van Suriname, dat op dit oogenblik meer producten oplevert dan vóór de emancipatie, en wel zonder de cacao-gronden, die meer als boomgaarden te beschouwen zijn en minder werkrachten vereischen dan het suikerriet, er bij te rekenen.

Met lang niet $\frac{1}{8}$ der bevolking van Suriname's platteland, leveren de plantages van het Nickerie-district ruim $\frac{1}{5}$ van de suiker, ruim $\frac{2}{5}$ van de rum en ruim $\frac{1}{10}$ van de cacao der geheele kolonie.

En men houde wel in 't oog, dat naar verhouding de suikerplantages in Nickerie niet meer immigranten bezigen dan de andere.

De suikercultuur in Nickerie heeft niet meer immigranten dan die in de andere deelen der kolonie, maar er wordt en door de immigranten en door hun vrouwen en door de plantage-negers meer geregeld werk afgedaan.

Een bevolking, die zonder wettelijken dwang toch met ijver den grond bewerkt, ziedaar wat de wetgever met de emancipatie wilde vestigen en wat thans in Nickerie veel minder dan in andere districten van Suriname tot de vrome wenschen behoort.

Gedeeltelijk ligt dit aan de nabijheid van Engelsch-Guiana, die reeds vóór de emancipatie het voor de negers gemakkelijker maakte, zich door de vlucht te bevrijden, zoodat de schok der emancipatie niet zoo hevig was als elders.

Ook heeft Nickerie bij betrekkelijk hooge loonen (f 0.80 per taak, wat in Berbice bij duurder levensonderhoud, f 0.60 is) het voordeel, dat de negers uit de Engelsche kolonie, waar, zooals men weet, de immigranten den meesten veldarbeid verrichten, het grens-district als een gunstiger terrein beschouwen dan hun vaderland.

En eindelijk heeft Nickerie wel een klein stadje tot hoofdplaats, maar toch niet zulk een aantrekkelijk centrum voor kaalloopers en zoogenaamde kleine landbouwers als Paramaribo. Ook dat draagt er toe bij om de negers meer aan het werk te houden.

Misschien ook is bij deze geographische oorzaken de meerdere bloei van de plantages in Nickerie voor een deel te stellen op rekening van het daar zeer talrijke Engelsche element, dat in West-Indië nu eenmaal beter dan de Nederlanders te huis schijnt in de kunst, om ook van de diverse soorten van vrije arbeiders veel gedaan te krijgen.

In elk geval is de verhouding tusschen grondeigenaar en veldarbeider in Nickerie veel meer Europeesch geworden dan in andere districten”.

nen, kerken, openbare gebouwen en de rest verrijzen en zich uitbreiden tot groot voordeel van den handel; een korten tijd hield het zich flink staande.

Maar de Bataven hadden het reeds voor lang aan het rechte eind en de mislukking van de vreemde proefneming — een jammerlijke mislukking — is nu bijna volkomen.

Het was namiddag, toen wij de haven in het gezicht kregen, terwijl wij behoedzaam onzen weg vervolgden tusschen zandbanken en ondiepten; eer wij voor anker kwamen passeerden wij een breed, driehoekig, ondiep water, door wind en stroom tot ziedende baren opgezweept; hier lag, weinig voeten onder de oppervlakte, datgene wat eens het bedrijvig terrein van volkrijke straten was.— Intusschen gaat de branding, niet tevreden met het reeds gestichte onheil, onophoudelijk voort het aangrenzend land stuk voor stuk weg te spoelen.

Recht voor ons uit staat een groot huis, door zijn voortvluchtige bewoners als een ledige romp zonder deuren of vensters verlaten, op het punt van weg te zinken en te verdwijnen onder de golven, die ongehinderd heen en weer over den vloer spoelen.

Vlak daarbij heeft de overwinnende zee de tuinen der naburige woningen overstroomd en zal blijkbaar spoedig bezit nemen van de gebouwen zelf; hun fundament is gerot door het zilte schuim. Verder op verheffen zich eenige geïsoleerde stukken van een voormalige, zorgvuldig gebouwde zeekering, als zwarte vlekken tusschen de schuimende wateren; en de nieuwe aarden wal, aangelegd om te beschermen wat nog van Nickerie is overgebleven, heeft het wanhopig aanzien van een nooddijk, alsof hij zich bewust was dat de tijd voor zijn slooping weldra zal gekomen zijn.

Binnen zijn omtrek nadert thans een groote, fraaie, stevig gebouwde kerk onheilspellend den waterkant; een geriefelijk gerechts-huis, waar de magistraat van het district voorziet, eenige particuliere woningen en drie of vier kroegen staan naast elkaar, evenals de Maclachlans en Wilsons der beruchte martelaarsrol van Solway, gelaten den gestadigen voortgang van den vloed afwachtende.

De wind was hevig, en het brullen der baren, wanneer zij rusteloos beukten op de verdwijnende overblijfselen van het voormalig Nickerie-punt, klonk in de sombere avondlucht als het klokgebrom van het laatste oordeel.

Er is menig droevig schouwspel in deze droevige wereld, maar weinige geven den aanschouwer zulk een akelig gevoel van

hulplooze melancholie als een stad tijdens het langzaam proces harer wegspoeling door de zee. — De krachten zijn zoo ongelijk, de verwoesting zoo ruim en zoo volkomen". —

Tot zoover Palgrave.⁷⁾

Nog kan als bijzonderheid, in verband met de afspoeling, omtrent de geologische werkzaamheid der Beneden Corantijn en den bouw van haren oever aan de Oostzijde, het volgende opgemerkt worden.

Het beneden gedeelte der Corantijn stroomt door een landstreek van aangespoeld land en is trechtersvormig van gedaante. — Haar mondingsgebied neemt een veel grooter ruimte in, dan noodig is om haren watervoorraad te kunnen afvoeren. — Het gevolg hiervan is dat de zee bij vloed den trechter binnendringt en het water daarin brak maakt. —

Nu is bij onderzoek gebleken dat stoffen, in fijn verdeelden toestand, door water meegevoerd, in zout water veel spoediger zinken dan in zoet water. —

De Corantijn met hare talrijke zijrivieren, haar groot aantal watervallen en stroomversnellingen, voert eene groote hoeveelheid vaste stoffen mede, waarvan het grint of zand het eerst wordt afgezet. De slibstoffen echter worden medegevoerd tot daar, waar de rivier zich aanmerkelijk verbreedt en hare stroomsnelheid afneemt, doch bezinken het meest in het trechtersvormig benedengedeelte onder den invloed van het zoutwater. —

Deze bezinksels vormen tal van modderbanken en hebben het aanzijn gegeven aan de eilanden ter plaatse.

Gedurende den regentijd, wanneer de rivier enorme hoeveelheden water afvoert, verandert de boven beschreven toestand aanmerkelijk. — Het uitstroomende water belet dan het diep binnendringen van den vloedgolf en het contact tusschen zout en zoet water vindt dan dichter bij de monding plaats, en wat daar gedurende den vloed mocht bezinken, wordt er door de krachtige ebbe als het ware weer uftgespoeld. —

Groote hoeveelheden slik worden dan naar zee gevoerd. — Op de kust van Berbice wordt een deel hiervan afgezet; mangro en parwa schieten hierop spoedig wortel en beschermen de kust eenigszins tegen aanvallen der zee. —

⁷⁾ Zie ook Jhr. G. A. van Sypestejns „Beschrijving van Suriname" 1854, blz. 66 en M. D. Teenstra, „De Landbouw in de Kolonie Suriname" Groningen 1835, deel I blz. 94—100.

Het noordelijkst gedeelte van den rechteroever, bestaande uit zachte klei en ook met mangro en parwa begroeid, wordt daarentegen bij elken springvloed overstroomd.

Door de gestadige afspoeling heeft niet alleen de kust een geheel anderen vorm gekregen, doch ook de monding der Nickerierivier is aanmerkelijk gewijzigd en levert wegens verzanding geen gering bezwaar op voor binnenkomende schepen.

De rivier is aan hare monding bij hoog water slechts 16 voeten diep. — Deze diepte neemt meer binnenwaarts tot vier, zelfs zes vadem toe.⁸⁾

De afspoeling der kust en het veranderen van de monding der rivier hebben er toe geleid, de zeilaanwijziging telkens te wijzigen.

In 1900 was zij als volgt bepaald:

„de uiterton van het zeegat van Nickerie ligt in de peiling van Blufpunt N 208° O. hoek „Papegaaie-eiland”, eene scheepslengte⁹⁾ buiten Blufpunt. — Binnenkomende houdt men de tonnen en den ouden steiger aan bakboord. — Van de uiterton stuurt men met den koers N 225° O. naar de 2e ton (ligt in 9 voet met spring laagwater); vandaar N 172° O. naar de 3e ton (ligt in 7 voet met spring laagwater) en verder N 140° O. naar de 4e ton (ligt in 4 voet met spring laagwater.) — Van de 4e ton wordt koers gezet langs den ouden steiger en vervolgens houdt men het midden van de rivier tot Nieuw-Nickerie.”

* * *

De bodem.

De oevers der Beneden-Nickerie zijn laag en slijkerig en begroeid met mangrove (Rhizophoren) en parwa (Avicennia) en vertoonen geen afwisseling — Aan den linkeroever zijn de meeste plantages aangelegd. Dit deel van het stroomgebied van de Nickerierivier is voor den landbouw van groote beteekenis; de bodem bestaat uit vruchtbare blauwe klei, afgewisseld door geel- en grijs-gestreept zandig leem, ontstaan uit rivier- en zeewaterbezinksels en uit gronden afgespoeld van de hoogerop liggende graniet-hoogten.

Deze bodemgesteldheid blijft vrijwel onveranderd tot even vóór de *Cederkreek*, alwaar de grond zich begint te verheffen en

⁸⁾ 1 vadem = 6 voet.

⁹⁾ 1 scheepslengte = lengte van het schip als afstandsbepaling gebezigd.

voorbij die kreek reeds 2 M boven de laagwater- en 0.5 M boven de hoogwaterlijn uitsteekt.

40 K. M. ten zuiden van de kustlijn strekt zich tusschen de *Karapana* kreek aan de Nickerie-rivier en de *Bigiberè*-kreek aan de Maratakka, een met zand overdekte schelpuits uit.¹⁰⁾

De hoogleeraar K. Martin, die in 1885 een tocht langs de rivier de Suriname, van Paramaribo tot Toledo heeft gemaakt, beschrijft den geognostischen bouw van het stroomgebied der Suriname-rivier. Deze beschrijving kan ook van toepassing zijn voor het district Nickerie.

De schrijver verdeelt n.l. de kolonie in vier strooken, die in zuidwaartsche richting, trapsgewijze boven elkander liggen.

Het eerste gebied omvat de alluviale kuststrook, die in de richting van Oost naar West, aanmerkelijk in breedte toeneemt. Deze strook bedraagt aan den linkeroever van de Marowijne slechts 26 K. M., gemeten van de noordgrens van den granietheuvel bij Albina; aan de Suriname rivier 63 K. M., van den granietheuvel bij Gelderland af gerekend; aan de Saramacca 79 K. M., van den berg Maäbo af; aan de Coppename strekt zich het alluvium nog verder zuidwaarts uit, terwijl aan de Boven Nickerie de eerste granietrotsen op 85 K. M. afstand van de zee worden aangetroffen. Aan de Maratakka ontbreekt het vaste gesteente geheel, terwijl aan de Corantijn het alluviale kustgebied tot aan de Matappiekreek reikt, d.i. een breedte van \pm 100 K. M.

Op dit eerste gebied volgt de tweede strook, een graniet-gebied, door anderen ook Savanne-gebied genoemd.

Dit gebied vertoont meer de verweringsproducten van graniet, n.l. kwartszand, leem, klei en koalin of porseleinaarde.

Aan dit gebied sluit zich aan de derde strook n.l. het schiefer- en diabaas-gebied, aan de Surinamerivier van „Tafra”¹¹⁾ tot aan de Sarakreek reikende en de moedergesteenten bevattende van het in de kolonie voorkomende goud.

De vierde of laatste strook is weder een granietgebied, waarin schiefer- en diabaasgesteenten bijna geheel ontbreken.

Uit onderzoekingen van mannen als Dr. Voltz, Dr. ten Kate, maar vooral van Dr. H. van Capelle, is gebleken dat het stroomgebied van de Nickerie-rivier volkomen overeenstemt met deze indeeling.

¹⁰⁾ Een zeevorming, die gelijk bekend, in het noorden van Suriname zeer verspreid is en door meer of minder evenwijdig aan de kust verloopende oeverwallen gevormd wordt, welke grootendeels uit veelal goed bewaarde schelpoverblijfsels opgebouwd zijn.

¹¹⁾ Een rotsblok in de rivier Suriname,

Het alluviaal gedeelte, met name de Beneden-Nickerie, is grooter dan dat in de andere deelen der kolonie; daarentegen liggen de goudhoudende terreinen van Nickerie verder van de kust dan die in de Oude Kolonie.

In den middenloop van het stroomgebied der Nickerie-rivier zijn de oevers even als de oevers van de Suriname-rivier terrasvormig gebouwd.

De granietsdam waarover de *Stondansi*, de eerste val in de Boven-Nickerie, gaat, behoort tot de overgangsgesteenten, zooals Martin er ook van de Suriname heeft beschreven.

Een halve K. M. hoogerop, achter de *Stondansi*, wordt een tweede val aangetroffen, stroomende over een \pm 50 M. breedte, op enkele punten tot 2 M. hooge, lichtgekleurde biotiet-granietsdam. Hij vertoont fraaie, vlak gewelfde koepelvormige banken.

Deze bouw is door Martin ook bij den graniets in de Suriname rivier tusschen de Sarakreek en Toledo waargenomen.

De bedding der Nickerie-rivier, deels beneden, deels boven den *Lombok-val*, bestaat uit kwartzand, boven den val afgewisseld door banken van granietsgruis met spits toeloopende uiteinden naar beneden, gelijk aan die, welke Martin ook uit het granietsgebied van de Suriname heeft beschreven.

* * *

De Boven-Nickerie is vroeger door natuuronderzoekers bezocht. In 1855 maakten Dr. Voltz en H. Schunck, leden eener commissie tot onderzoek of Suriname door Duitschers kon worden gekoloniseerd, eene reis naar de Boven-Nickerie. Deze reis werd medegemaakt door den heer H. van Genderen, Landdrost van het district Nickerie, en den heer H. Tyndall, mede-eigenaar en administrateur van plantage Nurserey.

In 1885 werd deze tocht herhaald door Dr. H. ten Kate.

Hoewel de aantekeningen van Dr. Voltz en Dr. ten Kate niet van belang ontbloot zijn, missen zij veel van hare wetenschappelijke waarde, daar de bezochte landstreek niet in kaart is gebracht en ook op geologisch gebied te weinig gegevens zijn verzameld voor onderzoek.¹²⁾

In 1897 deed de toenmalige Districts-Commissaris van Nickerie, de heer C. van Drimmelen, een tocht naar de Boven Nickerie en bracht in kaart het gedeelte van den bovenloop der Nickerie-rivier, gelegen tusschen den *Blanche Marie-val* en de

Fallawatra, waar ongeveer de opname van Van Rosevelt en Van Lansberge aansluit. Het door Van Drimmelen opgenomen riviervlak heeft eene lengte van \pm 100 K.M. en stroomt van het Z.W naar het N.O.

Bij dezen tocht is door den reiziger eene groote hoeveelheid grond- en steensoorten verzameld en voor onderzoek toegezonden aan Dr. H. van Cappelle¹³⁾.

De steensoorten zijn, evenals een dergelijke verzameling van den heer W. L. Loth, van de Boven Coppename, door Dr van Cappelle ter bewerking gezonden aan Dr. W. Bergt te Dresden.

De moeielijkheden door den Blanche Marie-val in den weg gelegd, de dichte plantengroei, gebrek aan personeel en levensmiddelen, waren oorzaak dat Van Drimmelen de reis niet kon voortzetten.

Dr. H. van Cappelle, die in 1900 eene expeditie ondernam naar de Boven-Nickerie en wiens wetenschappelijke onderzoekingen zeer belangrijk zijn, bracht het tot *Wilhelmina-oord*, ongeveer drie dagen reizens boven den Blanche Marie-val. Dit riviervak is in aansluiting met den Blanche Marie-val in kaart gebracht. De vrees voor ziektegevallen, die zich, wel is waar in geringe mate, bij de arbeiders bereids vertoonden, en de talrijke moeielijkheden te land en te water, noodzaakten ook hem den terugtocht te aanvaarden.¹⁴⁾

Rivieren, watervallen, kreken enz.

Volgens de kaart, ontworpen door de leiders der Coppename expeditie, de heeren L. A. Bakhuis, A. J. van Stockum, H. A. Boonen en W. L. Loth, ligt het vermoedelijke brongebied van de *Nickerie-rivier* in het Bakhuisgebergte en in den Wilhelminaketen, welke gebergten met den Emmaketen samenhangen.

¹³⁾ Dr. Voltz heeft in 1855 met eenige leden van de Commissie een groot deel van de kolonie bezocht. De uitkomst zijner onderzoekingen, die zich meest bepaalden tot de geologische gesteldheid van de kolonie, heeft hij in een verslag medegedeeld aan de Commissie, toenmaals opgedragen, een geologische kaart van Nederland te ontwerpen.

Na eene reis langs de Corantijn en de Cabalebo ondernomen te hebben, werd Dr. Voltz zwaar ziek. Na zijne herstelling ondernam hij eene reis naar de Boven-Nickerie en keerde langs de Wayambo en Coppename naar Paramaribo terug.

Eene beschrijving door Mr. B. W. A. E. Sloet tot Oldhuis van deze reis vindt men in het tijdschrift voor Staathuishoudkunde en Statistiek

In „West-Indië”, tijdschrift, bijdragen tot de bevordering van de kennis der Ned. West-Indische Koloniën, beschrijft de heer W. C. H. Staring de verschillende reizen van Dr. Voltz, ook al de tegenkanting die deze van de Boschnegers ondervond.

In eene noot zegt de schrijver: „sedert is het bericht ontvangen dat de heer Voltz in Suriname is overleden (1856).

Het vermoedelijke brongebied van de *Fallawatra* of *Tapioco* ligt in den noordelijken uitloop van het Bakhuisgebergte.

Van de *Maratakka* moet, volgens zeggen van de Indianen, de bovenloop in verbinding staan met de Corantijn.

Heeft de *Nickerie-rivier* een geringe breedte aan den benedenloop, zelfs hoogstens 150 M., zij onderscheidt zich evenwel door hare groote bevaarheid tot ver in het binnenland.

Schepen van 4 M. diepgang kunnen tot op 100 KM. van de monding opvaren, om lading in te nemen. Nu en dan vertoont de rivier, vooral in den bovenloop inhammen, welke ontstaan, als de stroom in zijn loop een draaiende beweging aanneemt bij de ontmoeting van een uitstekende rots. In den zwaren regentijd is de stroom zeer sterk; de concave oever, die van de kracht van den stroom het meest ondervindt en waar ook de rivier het diepst is, wordt uitgeschuurd en de bestanddeelen, die hier losraken, worden door den stroom op den convexen oever nedergelegd.

Reeds in een deel van den middenloop, maar vooral in den bovenloop, vertoont de rivier een samenhang van stroomversnelingen en rotsversperringen. Bij afwisseling vertoonen zich graniet en kwartsgesteenten in variëteiten, diabaas en schiefers, afgewisseld door kaolin of porseleinaarde, ijzer-gesteente, zandsteen, enz.

De middenloop vooral is het gebied der kaolin of porseleinaarde, een verweeringsproduct van graniet, bestaande uit kwarts en aluinaarde. Dit product vertoont zich reeds voorbij de *Arrawarra* en wel van af de *Arkonie-kreek*, waar de grijze kleiachtige bodem in zuivere porseleinaarde overgaat. Soms treft men banken van kaolin, rustende op graniet.

De eerste hoogte van eenige beteekenis wordt even boven de monding van de *Zonnevisch-kreek* aangetroffen, zij is ongeveer 10 M. en bestaat uit zuiver kaolin, terwijl de bedding der rivier op die plaats van dezelfde formatie is.

Aan den voet van deze hoogte wordt een soort zandsteen aangetroffen, die bij onderzoek blijkt te bestaan uit kwartzand, afkomstig van uiteen gevallen graniet en samengebakken door bruin ijzererts.

In afwijking van de bestanddeelen der granietdammen, waarover de verschillende vallen gaan, bestaat de graniet van de *Bigi-Santi-val* uit grofkorrelige, lichtroode en witte veldspaat-kristallen.

Was de eerste hoogte slechts \pm 10 M., bij de *Duizendsteenen-val* treft men hoogten aan van 20 tot 30 M. en bij den *Blanche-Marie-val* bereiken de heuvels een hoogte van 40 — 60 M.

De top en hellingen dezer heuvels worden gevormd door ijzerhoudend zandsteen. Deze steensoort behoort onder de verzameling door Van Drimmelen tot onderzoek naar Nederland gezonden. Uit het onderzoek door Dr. H. van Cappelle gedaan, is gebleken dat een brok van *dezen* zandsteen niet minder dan 53% ijzer bevat.

Van de reeds genoemde watervallen is de *Blanche Marie-val*¹⁵⁾ de merkwaardigste.

„Men zou” zegt Van Drimmelen, „dezen val een drieverdiepingsval kunnen noemen. De eerste verdieping is 1,5 M. hoog en ±50 M. breed en lang: de tweede heeft de dubbele afmetingen van de eerste, terwijl eindelijk de laatste 14 M. hoog, ongeveer 150 M. breed en wel 1500 M. lang is.”

„Een imposant natuurtafereel” zegt Dr. van Cappelle; „van een aanzienlijke hoogte viel een breede schuimende watermassa vóór mijn voeten neer, zich door kloven en spleten heenwringend en zich beneden weer vereenigend. Waarheen zich het oog ook wendde, overal trad het witte schuim van het nederstortende water naar voren, dat zich beneden een weg zocht door talrijke chaotisch door elkaar liggende rotsblokken.”

Volgens deze geleerde bestaan de bovenrand en de onderste étage uit schiefers (verschillende gneiss-soorten) en de tweede verdieping, die op sommige plaatsen wel 10 M. vooruitspringt uit diorietgesteenten.

De **Fallawatra** of **Tapioko** stort zich tusschen 5° en 6° N.B. in de Nickerie-rivier. Haar stroomgebied komt vrijwel overeen met dat der Nickerie onder dezelfde breedte, maar hare bevaarbaarheid laat veel te wenschen over. Zoo ver bekend is het stroomgebied van de Fallawatra het eerst door Dr. Voltz bezocht in 1855, doch slechts voor een deel. De aantekeningen, wellicht ook eene kaart van de rivier van zijn hand, zijn onbekend gebleven.

Bij het bezoek van dezen geleerde moest de monding van de Fallawatra zeer breed geweest zijn en de Nickerie-rivier ter plaatse smaller dan thans. Dit kan de oorzaak zijn dat Dr. Voltz de Fallawatra voor de Nickerie hield en deze den naam gaf van *Masonia*.

In den loop der tijden is de toestand aldaar zeer gewijzigd, doordien de Nickerie-rivier hare bedding voortdurend door groote leemafzettingen zijdelings heeft uitgebreid.

Niet ver van de monding begint de rivier zich te versmallen;

hier zijn de oevers laag en hebben hetzelfde karakter als het terrein langs de Nickerie-rivier ter hoogte van *Bigi Santi*.

Het heuvelachtige zandterrein is op vele plaatsen goed ontwikkeld; in den drogen tijd verheft het zich \pm 3.5 M boven den waterspiegel; in den regentijd staat het gedeeltelijk onder water en is begroeid met papaja's, paraloes, pinapalmen, brantimakka's, alles omrankt door klokvormige en vlindervormige gewassen. Hier en daar vertoont zich een palm, terwijl op andere plaatsen, iets hoger gelegen, de mokko-mokko, dicht opeen gedrongen, welig tiert.

Even vóór de *Prasara-kreek* treft men aan den rechteroever een 15 M hoogen heuvel, die uit ijzerrijk lateriet, het verweeringsproduct van het eerste gesteente langs den oever, bestaat.— Voorbij de *Prasara-kreek* begint het leem zich weer te vertoonen en wel aan den concaven oever, met een steilen wand van geringe hoogte.

In den middenloop vertoonen zich uitgestrekte steenversperringen, deels droog, deels doorsneden door schuimende wateraderen; voorts verwijdingen der rivier, rotsachtige eilandjes, witblinkende zandophooping.

Het omringende hooge geboomte, hier door de zon verlicht en ginds in schaduw gehuld, vormt met het overige een bekoorlijk landschap.

Een halfuur voorbij de *Prasara-kreek* verdeelt de rivier zich in twee even breede takken. De westelijke arm heeft den naam van **Fallawatra** behouden, terwijl de oostelijke met den naam **Masonia** aangeduid wordt.

Voorbij de scheiding wordt de **Fallawatra** plotseling smaller, de oevers zijn weer laag en bezet met Maripapalmen. Een drietal opeenvolgende dammen laten nu eens langs den rechter—, dan weer langs den linkeroever een smal en ondiep vaarwater. Deze dammen bestaan uit een gesteente, dat door het overheerschen van labrador op slijpvlakken, een zeer fraai kleurenspeel vertoont.

Verder op, voorbij eene bocht ligt de heele bedding over eene lengte van 80 M. vol steenblokken; over deze steenen gaat de *Kankantrie-val*. Voorbij deze val verwijdt zich de rivier en treft men eenige met hout begroeide eilanden aan.

De stroom buigt zich nu naar het N. N. W., om spoedig weder, na eene korte bocht in oostelijke richting, in eene zuidelijke over te gaan, welke richting, met geringe afwijking, geruimen tijd aanhoudt. De stroomversnellingen en dammen volgen elkaar geregeld op en de over het water liggende boomstammen, w. o.

ware woudreuzen, dragen niet weinig bij, de vaart nog moeilijker te maken.

In steeds grooter blokken treedt nu het gesteente langs den oever op. Het vertoont geen geschiefte structuur meer, maar fraaie, schaalvormige, voor graniet karakteristieke verweering, zonder een bepaalde richting te hebben, waarin het over het stroombed verspreid ligt. De rivier heeft hier eene breedte van 25 M.; de reusachtige boomen neigen hier en daar tot elkaar en vormen als het ware een dak boven de rivieroppervlakte. De steile leemoevers beginnen nu ook te rijzen, soms tot 4 M. uit het rivierbed.

De plantenwereld in den middenloop en verder op wordt vertegenwoordigd door Groenhart, Purperhart, Bruinhart, Bolletrie, Wallaba, Parelhout en Lokus. Van de laatste is de hars op menige plaats in groot aantal stukken hoog opgestapeld. Bleeders en andere reizigers, die in deze streken kampeeren, maken gebruik van het lokushars om hun kampen te verlichten.

Van de verschillende watervallen mag de *Cremer-val* vermeld worden. Het is merkwaardig wat Dr. van Cappelle van het gesteente, waarover deze val gaat, mededeelt. „Deze val” zegt de schrijver, „die ik de *Cremer-val* noemde, is een hooge granietdam, die het 30 M. breede stroombed geheel afsluit en nu nog slechts hier en daar aan smalle wateraderen doorgang verleende. Hier was het een schoon punt, om het ontstaan van primaire lateriet dat in de tropen door verweering van verschillende gesteenten ontstaat, te bestudeeren en het optreden van ijzerertsen waar te nemen, welke zich niet alleen door de verweering van ijzerhoudende, kiezelzure mineralen (augiet, hoornblende, biotiet, enz.) doch vooral door bijgevoegde (accessorische) pyriet, magneetijzer- en titaanijzererts korrels gaandeweg aan hunne oppervlakte concentreeren.

„Zijn nu magneet- en titaanijzerkorrels in Suriname de trouwe begeleiders van de aan ijzer rijke augieten en hoornblendes, die de donkere tint aan de gesteenten mededeelen, zoo vond ik de gele pyrieten, die in de kolonie bijna zonder uitzondering goud bevatten, vooral daar, waar zulke gesteenten door het overheerschen van kwarts in kwartsiet overgaan, en in de kwartsaderen zelf, die de basische stollingsgesteenten doorsnijden of in de nabijheid er van komen.”

Toen hij in 1900 langs de Fallawatra het terrein tusschen de Nickerie-rivier en de Coppename verkende, werd, voor de geologische waarnemingen langs de Fallawatra, van af den *Cremer-val*

een tracé gekapt, 16 K.M. in zuidelijke en daarna in Zuid-Oostelijke richting.

De uitkomst van het onderzoek langs dezen weg getuigt o. m. dat dit terrein, nevens andere waardevolle houtsoorten, buitengewoon rijk is aan bolletrieboomen en dat er groote rijkdommen in den bodem op ontginning wachten. De prospecties, op ruime schaal gedaan, gaven de zekerheid dat alle twijfel aan het voorkomen van rijke goudterreinen ook in dit deel van de kolonie, kan opgeheven worden.

Het uitstrekken van eenig wetenschappelijk onderzoek in het brongebied van de Fallawatra stuit op onoverkomelijke bezwaren; de reizen worden, door de hinderpalen, van langeren duur en als gevolg hiervan ontstaat gebrek aan levensmiddelen. In den regel is het hulppersoneel op dergelijke tochten nimmer bevrijd van ziektegevallen; dan ontzinkt hun ten laatste de moed om volte houden en de onderzoekingstocht moet gestaakt worden.

De **Maratakka** wordt opgenomen door de Nickerie op ongeveer 40 K.M. van de monding der laatste. Het land langs deze rivier is rijk aan nuttige houtsoorten. Schepen van 3 M. diepgang kunnen tot aan de *Takomaro-kreek* opvaren, waar de rivier nog eene breedte van gemiddeld 80 M behoudt. De oevers zijn doorgaans laag en bestaan uit zachte, veelal blauwe klei.

Achter het bosch, aan den linkeroever der rivier, tusschen de *Ston-kreek* en de *Lukaskreek*, breidt zich een savanne uit, die in westelijke richting tegen hooge zandgronden aanleunt; deze savanne bestaat uit leem en klei, terwijl de hoogere gronden uit fijn kwartszand met een weinig klei gevormd is.

Naar het zuiden gaande nemen die zandgronden een heuvelachtig karakter aan.

Tot bij de *Warimbo-kreek* vertoont de rechteroever der Maratakka een overweldigenden plantengroei, daarna komt hij in overeenstemming met den linkeroever.

De **Corantijn**, de grootste der Surinaamsche rivieren, ontspringt op nagenoeg 2°. N.B., op het z.g. Akarai gebergte. Rechts treft men als bronrivier de *Koeroeni*, die door de *Aramatau*, de *Koetari* en de *Sipaliwini* gevormd wordt; links de *New-River* die op 3° 25' N. B. de *Koeroeni* opneemt. Hoogst waarschijnlijk is de New River, die in 1871 door den geoloog C. Barrington Brown ontdekt is, de

hoofdrivier.²⁹⁾ Na de Lucie-rivier — in 1911 door C. C. Käyser afgevaren om in de Corantijn te komen — te hebben opgenomen, volgt zij eerst eene N. W. richting, daarna eene bijkans Noordelijke. Vervolgens, naar het Oosten buigende, stroomt zij met groote kronkelingen noordwaarts en stort zich op 6° N. B. in den Atlantischen Oceaan. Vooraf neemt zij rechts nog de *Kabalebo* en de *Nickerie* op.

De voornaamste watervallen in de Corantijn zijn de Wonotobo-, de Stanley- en de Frederik Willem IV-vallen.

Zoowel in den boven- als in den benedenloop komen tal van eilanden voor.

De rivier stroomt vrijwel door laagland; de Engelsche oever is evenwel hooger dan de Surinaamsche: hier zijn de bestanddeelen bij afwisseling schulpritsen, klei- en zandgronden en hier en daar moerassige landen. Alleen aan den Engelschen kant treft men plantages, Indiaansche dorpen etc. De wetenschappelijke onderzoekingen op geologisch gebied schijnen niet meer aan het licht te hebben gebracht, dan hetgeen reeds is vermeld van de oevers der andere rivieren.

²⁹⁾ Betrekkelijk dit grensgeschil zijn heel wat stemmen opgegaan en het moet hoofdzakelijk aan de zonderlinge houding van de Nederlandsche Regeering worden toegeschreven dat deze kwestie nog niet is opgelost.

En vreemd doet het aan als een verantwoordelijk Minister in de Kamer, desgevraagd, met de verklaring komt: „Ten aanzien van de Corantijn bestaat geen grenskwestie.” (zie de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der tweede Kamer betreffende de begroting van Suriname voor 1914).

Voor Nederlanders en Surinamers is het een gebiedende plicht dit onderwerp telkens weer naar voren te brengen. Van de andere zijde zit men ook niet stil, en ongelukkig genoeg zijn er van onze zijde soms door misstelling aanleiding gegeven om de Engelschen te versterken in hun meer en meer aangroeiende meening, dat zij in deze het recht aan hunne zijde hebben. (Zie kaart, gevoegd bij het *Verslag der Corantijn expeditie* en naar aanleiding van de onjuistheid daarop, *The Argosy van Demerara*, Nov. 1912, *De West* van 4 Februari 1913).

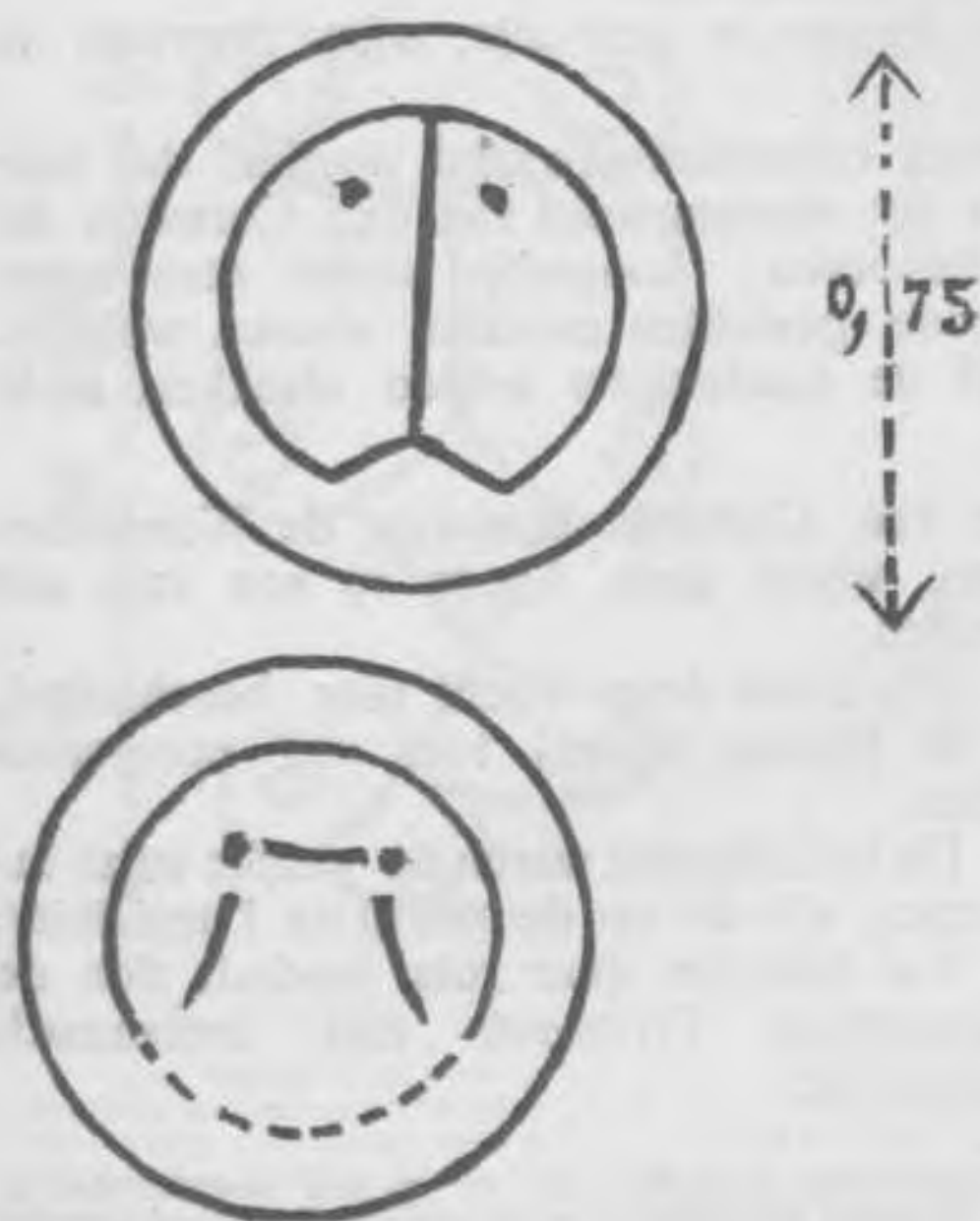
Het is te hopen dat de ijver der Kamerleden in het Moederland voor deze zaak niet verflauwt en wij achten het dan ook van belang weer onder de aandacht van onze lezers te brengen wat alzoo over deze grenskwestie bereids is overwogen en geschreven.

In de eerste plaats citeeren wij uit het geschrift van Dr. H. D. Benjamins: „De grenzen van Nederlandsch Guiana.” (Tijdschrift van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap, Tweede Serie, deel XV No. 6, December 1898).

Blz. 819. . . . en zoo bleven de zaken tot het jaar 1871, toen de Corantijn opnieuw werd opgenomen door G. Barrington Brown, die van gouvernementswege belast was met het geologisch onderzoek van Britsch-Guiana. Brown ontdekte in de maand October een tak van de Corantijn, die, volgens zijn beweren, aan Schomburgk onbekend was gebleven en waaraan hij den naam gaf van „New River”. Hij bevond tevens dat de *Pani*, door Schombourgk op het punt harer samenvloeiing met de Corantijn even breed als deze was aangegeven, slechts één zesde van de breedte daarvan had en onmogelijk de lengte kon hebben die Schombourgk haar had toegekend.

Blz. 820.— Brown onderzocht zoowel de New River als de Curuni, die voor de verlenging van de Corantijn werd gehouden.

„On the 20th — zoo verhaalt hij — we arrived at the junction of the main channel of this, and the small channels of the new river, and measured its width and depth, finding it to be 138 yards wide with depths across varying from 8 to 28 feet. On reaching the main channel of the new river we found it to be 272 yards wide, having a depth from west to east varying from 6 to 30 feet.— From these measurements it will be seen, that the new river is fully

In de Corantijn en hare zijrivieren worden op verschillende punten rotsen met Indiaansche beeldschriften aange- troffen.

Nevenstaande figuren trof men op een rots in de Lucie-rivier, kort vóór hare uitwatering in de Corantijn. De bo- venste figuur was dui- delijker en met de meeste zorg geteekend; de cirkels waren daarin zuiver getrokken. De onderste figuur was slordig afgewerkt; beide moeten blijkbaar gezichten voorstellen. Op de rots waren nog meer lijnen te zien, echter zóó onduidelijk,

twice the size of what has hitherto been regarded as the Corantijne river, but which really is only a branch."

De New River, die in breedte, diepte en lengte den anderen tak overtreft en ook ge- acht moet worden meer onmiddellijk de richting van de rivier voort te zetten, zou dus de hoofdrivier en derhalve de grensscheiding zijn, waaruit zou volgen dat het gebied tusschen de New River en den anderen tak niet tot Britsch- maar tot Nederlandsch Guiana behoort.

Eene nadere regeling van de grensscheiding is dus ook hier noodig en de stappen om daartoe te geraken zullen wel van onze regeering moeten uitgaan. Wij kunnen onder de ge- geven omstandigheden niet verwachten dat Engeland zal voorstellen tot eene definitieve grensregeling over te gaan. Voor zooveel mij bekend, is zoodanig voorstel door deze mogend- heid niet gedaan, hoewel het reeds 27 jaar geleden is, dat Brown de New River ontdekte en deze voor de eigenlijke Corantijn verklaarde in een werk dat uitgegeven werd „bij order of the Lords Commissioners of Her Majestij's Treasurijs".

De Engelschen zullen zich eenvoudig houden aan de grens door Schomburgk geteekend en die voortdurend reproduceeren.

Biz. 823. Stond de zaak juist andersom, men zij er van verzekerd dat Engeland het beschouwen van het bewuste stuk land als Nederlandsch grondgebied niet zou dulden.

Zoo schreef Dr. H. D. Benjamins in 1898.

In Oost en West van 27 Februari 1913 lezen we :

Grenzen van Suriname. Eenige leden zagen zich gedwongen de grensregeling in Suriname, zoowel met Engeland als met Frankrijk hier ter sprake te brengen. Immers in de vergadering van 22 December 1911 van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (Handelingen 1911—1912 blz. 1629) vroeg de heer Van Doorn inlichtingen hieromtrent aan den Minister van Koloniën, die hem daarop antwoordde, dat het meer op den weg lag van den Minister van Buitenlandsche Zaken om mede te deelen al wat na 1875 speciaal in verband met de grensregeling tusschen Nederland en Engeland is geschied.

dat zij niet konden worden nageteekend.

Het front, waarop de figuren te zien zijn, wijst ongeveer in de richting Z. 30° Oost.

De veronderstelling mag misschien gewaagd worden, dat oorspronkelijke bewoners van het stroomgebied van den Corantijn de Lucie-rivier tot hiertoe bevoeren; hoogerop stuitte men tegen zware soela's. De geteekende gezichten moesten dienen wellicht, om stammen, die mogelijk de Lucie-rivier wilden afzakken, af te schrikken.

In den Corantijn, beneden de Wonotobovallen, wordt deze figuur op een rots aan getroffen.

Ofschoon door vocht zeer beschadigd, zijn de figuren (lijnen) toch nog eenigszins te zien.

De teekeningen waren op gelijke wijze ingeslepen, als die op de rots in de Lucierivier.

Ver beneden deze rots bevindt zich de zoogenaamde Termi-rots met Indiaansch beeldschrift.

Uit de laatst bekende nasporingen schijnt te blijken, dat de op een overzichtskaartje als New River aangeduide rivier de eigenlijke Corantijn is en de oostwaarts gelegen riviertak ten onrechte als Corantijn werd aangeduid. Behoort het tusschen die beide wateren gelegen driehoekig grondgebied aan Nederland of aan Engeland; is dat vraagstuk reeds met Engeland geregeld? En is de grensregeling met Frankrijk in verband met de Marowijne nu tot een goed einde gebracht? Gaarne zouden de leden, die deze aangelegenheid ter sprake brachten door den Minister omtrent een en ander worden ingelicht."

In de Memorie van Antwoord:

"Grenzen van Suriname."

De opmerking dat uit de laatst bekende nasporingen zou gebleken zijn, dat de New River de eigenlijke Corantijn is en diensvolgens de grens zou vormen tusschen Suriname en Britsch-Guyana, berust op een dwaling. Integendeel is het op gronden van historische en volkenrechtelijke aard in overeenstemming met de Britsche Regeering als een uitgemaakte zaak te beschouwen dat die grens wordt gevormd door den Corantijn en diens bovenloop de Cutari-Curuni, op welken waterloop in zijn geheel toepasselijk zijn de gewone regelen van het volkenrecht ten aanzien van gemeenschappelijke grensrivieren geldende:

Reeds dadelijk worde hier opgemerkt, dat de toezegging door den Minister van Koloniën in 1911 gedaan niet is nagekomen. De Staten-Generaal weten dus niet *wanneer* en *op welke gronden* de Nederlandsche Regeering met de Britsche tot overeenstemming is gekomen.

Naar onze meening kan er van een grens *regeling* buiten de vertegenwoordiging om geen sprake zijn. Deze heeft dan ook *niet* plaats gehad. Het antwoord van den Minister voor zooveel betreft de Corantijn, getuigt wel van soevereine minachting voor al hetgeen over deze kwestie is geschreven, maar is daarom nog niet juist. Integendeel bevat het bijna evenveel onjuistheden als verzekeringen. Ten eerste is het *geen* dwaling, dat uit de laatst bekende nasporingen zou gebleken zijn, dat de New-River de eigenlijke Corantijn is. Dit staat als een paal boven water. En die ontdekking, dat de New-River, de eigenlijke Corantijn is, heeft men te danken aan een *Engelsch* reiziger, Barrington Brown, die een officieele opdracht had, maar niet om grenzen te zoeken.—

Deze inscriptie is niet ingeslepen op de wijze als de voorgaande, doch dieper ingegroefd.

Ten tweede is er geen enkele grond van historischen en volkenrechtelijken aard waarom de grens zou gevormd worden „door den Corantijn en diens *bovenloop* de Cutari-Curuni”, om de zeer eenvoudige redenen dat de Cutari-Curuni volgens den *eenigen* onderzoeker, die zoowel deze rivieren als de New.River heeft opgenomen, *niet* den *bovenloop* van de Corantijn vormen. De vraag of een rivier de *bovenloop* is van een ander is bovendien een aardrijkskundig vraagstuk, dat niets uitstaande heeft met historische of volkenrechtelijke gronden.

Bedoelt de Minister dat de Cutari-Curuni *zonder den bovenloop van de Corantijn te vormen*, op gronden van historischen en volkenrechtelijken aard een deel van de grens uitmaken, dan is dit ook onjuist, tenzij men de meêgaandheid zoo ver drijft, dat men een *vergissing* van Schomburgk voor een historischen en volkenrechtelijken grond wil houden.”

In „Oost en West” van 25 December 1913 komt onder het hoofd „De Corantijn-kwestie” het volgende :

„Verschenen is de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer betreffende de begroeting van Suriname voor 1914.

In ons nummer van 4 December spraken wij de verwachting uit dat de Minister, in Antwoord op de vraag van de Kamer naar den stand der Corantijn-kwestie, een net kluitje zou doen gereed maken om daarmee de vragers in het riet ts sturen. Zijne Excellentie heeft de voorkeur gegeven aan. . . . hoe zullen we het noemen? een bom?

„Tenaanzien van de Corantijn bestaat geen grenskwestie.”

Niets meer of minder.

Laat ons zien. Sedert 1816 zijn de Britsche en onze regeering het er over eens dat de Corantijn de grens vormt tusschen Suriname en het tegenwoordige Britsch Guiana. Men kende den benedenloop van de rivier, maar bekommerde er zich niet over hoe de rivier in haar bovenloop er uitzag, wat zeer verklaarbaar was omdat de landstreek geheel onbewoond was.

In September en October 1836 bereisde Schomburgk de Corantijn van de monding tot de Barrow-vallen op 4° 21.5' N.B. en bereikte dus het punt van samenvloeiing van de beide bronrivieren niet.—

Zijn tweede reis vond plaats in September 1843; na de Essequibo tot aan haar bronnen te zijn opgevaren trok hij over land Oostwaarts en zakte de Koetari—Koeroeni in vliegende vaart af onder allerlei ontberingen.

De **Kabalebo** wordt op ongeveer 5° NB door de Corantijn opgenomen. Bij de monding heeft zij eene breedte van ongeveer 100 M. De oevers in het benedengedeelte bestaan uit boven elkander liggende lagen van zand en klei en verheffen zich ruim 3 M boven den hoogsten waterstand. Deze hoogte neemt toe bij het opvaren der rivier en is zelfs vrij hoog bij den *Avanovero-val*; men treft hier heuvels aan van 40 M., terwijl op deze hoogte de stroomversnellingen zich reeds vertoonen.

Op den oostelijken oever nabij den *Avanovero-val* ligt een teerlingvormig rotsblok van 1,5 M hoogte, waarop aan de noordzijde nevenstaande figuur is gebeiteld. De lijnen zijn bijna onzichtbaar, hetgeen vermoeden doet dat de figuur reeds ta van jaren gegrift is. Op de westzijde komt

Er bestaat een legende dat de Britsche regeering tot de onze een uitnoodiging zou hebben gericht om iemand aan te wijzen die samea met Schomburgk de rivier zou explo- reeren. Wij houden dit voor een praatje.

De regeering publiceere de stukken opdat ieder zich kan overtuigen hoe de vork in den steel zit. Het feit dat Schomburgk langs de Essequibo het grondgebied van de Corantijn heeft bereikt bewijst op zich zelf reeds dat er geen gezamenlijke exploratie bedoeld kon zijn.

Schomburgk's officieel rapport aan de Engelsche regeering is ons niet bekend.

Voor een oogenblik aangenomen — wat wij sterk betwijfelen — dat hij daarin verklaart dat de Koetari-Koeroeni de Corantijn is en dus als de grens beschouwd moet worden, dan rijst de vraag: is dat rapport ter kennis van onze regeering gebracht? Zoo niet dan hebben wij ons daarvan niets aan te trekken. Wij hadden overigens geen reden de juistheid van Schomburgk's exploratie in twijfel te trekken. Hij was een geograaf van grooten naam. Tot 1871 bestond er dan ook geen grenskwestie. Maar in dat jaar ontdekte Barrington Brown — een Engelsch reiziger in dienst van het Engelsche Gouvernement — de New River, die hij na nauwkeurig onderzoek voor de h o o f d r i v i e r verklaarde.

Van dat oogenblik af was er een grenskwestie en *déplaise* alle diplomaten van de wereld. Men houde in het oog dat er van feitelijke inbezitting door Engeland van het gebied tusschen Koeroeni en New River geen sprake was; de streek was ook toen Brown daar reisde geheel onbewoond. De Corantijn was de grens, maar was nu de Koeroeni of de New River de Corantijn? Deze kwestie was er en is er en geen Minister kan die weggoochelen. Een **grensgeschil** was er echter nog niet. Dit kon eerst ontstaan wanneer Nederland de New River als grens eischte en de Britsche regeering dezen eisch afwees. Een incident zou de zaak aan het rollen brengen. Op 4 October 1899 sprak het scheidsgerecht in het grensgeschil tusschen Britsch Guiana en Venezuela zijne beslissing uit. Op niet te doorgronden motieven overschreed het scheidsgerecht zijne opdracht en noemde de Koetari als de voortzetting van de Corantijn. (Zie de uiteenzetting in het Koloniaal Weekblad van 3 April 1913).

Onze regeering verklaarde aan Engeland, dat zij zich niet gebonden achtte door deze incidenteele uitspraak in een geding dat ons niet aanging en gaf daarmee dus te kennen dat er een grenskwestie was. De Britsche regeering antwoordde dat zij het met onze regeering eens was en erkende dus harerzijds dat er een grenskwestie was.

deze figuur voor. Ook op andere plaatsen in de Corantijn getuigen de op steenen gebeitelde figuren, dat ter plaatse Indianen zich ophielden.

De bovengenoemde *Avanovero-val* gaat volgens Sir Robert Herman Schomburgk, die in 1836 langs de Kabalebo voer, over den rug van diorietgesteente,¹⁶⁾ welke dwars over de rivier een dam vormt; dicht bij deze val verheft zich de berg *Avanapuri*. Verder is langs de rivier bruinijzererts in groote hoeveelheid, terwijl verweerde dioriet de oevers tot een schoon en bijzonder vruchtbare streek maakt. Behalve Schomburgk is de Kabalebo be-

Hoe heeft men nu de kwestie weggegooid!

Wat er in het openbaar gebeurd is, d. w. z. wat er te vinden is in de tusschen Regeering en Staten-Generaal gewisselde stukken hebben wij uiteengezet o. m. in onze nummers van 27 Februari en 12 Juni 1913. Wij kunnen die uitvoerige betoogen niet herhalen. Alleen constateeren wij dat tot 1908 de Staten-Generaal in de meening gelaten zijn dat er een grenskwestie was.

Heeft onze regeering ons recht op het gebied tusschen Koeroeni en New River prijs gegeven buiten medeweten van de Staten-Generaal, niettegenstaande art. 1 van het Surinaamsche Regeerings Reglement luidt: „Verdragen betreffende afstand of ruiling van grondgebied of regeling der grensscheiding, behoeven de goedkeuring der Staten-Generaal.”?

Voelen de volksvertegenwoordigers niet, dat zij onder deze omstandigheden geen genoeg mogen nemen met des Ministers dooddoener „ten aanzien van de Corantijn bestaat geen grenskwestie”?

Wij wonen toch niet in Rusland? Hebben vorige regeeringen in deze zaak de eer van het land gehandhaafd dan is het de plicht der tegenwoordige regeering alle op de zaak betrekking hebbende bescheiden openbaar te maken.— Doet zij dit niet, dan wekt zij het vermoeden dat er iets gebeurd is, dat beter verzwegen wordt.

Wij voor ons nemen aan, dat de Minister nog geen tijd gehad heeft het vraagstuk geheel te bestudeeren en daarom zich er toe bepaald heeft het antwoord, door den vorigen Minister van Buitenlandsche Zaken een jaar geleden aan de Eerste Kamer gegeven, te ontdoen van alle diplomatieke franje en het te condenseeren tot deze eenvoudige verzekering: „Ten aanzien van de Corantijn bestaat geen grenskwestie”.

Mocht de Minister de zaak alsnog wenschen te bestudeeren, dan zouden wij hem in overweging willen geven zijne studie aan te vangen met de groote kaart van Suriname door het Gouvernement van Suriname ingezonden op de onlangs te Amsterdam gehouden Koloniaal Aardrijkskundige Tentoonstelling. En wil de Minister hilariteit in de Kamer zien, hij late bij de behandeling van de Surinaamsche begrooting de kaart achter de Ministertafel ophangen: wijze de Koeroeni en de New River aan en herhale zijne verzekering: „ten aanzien van de Corantijn bestaat geen grenskwestie”.

¹⁶⁾ Charles B. Brown, die dit gesteente beschrijft in zijn „Reports on the geology of British Guiana (Londen, Longmans, Green S. J. 1875) noemt het „groensteen.”

zocht door Dr. Voltz in 1854 en in 1898 door C. van Drimmelen, toenmaals Distr. Commissaris van Nickerie.

Van Drimmelen voer de rivier hooger op dan Schomburgk en Voltz, die slechts tot den Avanovero-val kwamen. Volgens van Dr. is de A-val aan de bovenzijde 150 M. breed. In den regentijd stort het water op drie plaatsen, welke door hoogere, begroeide gedeelten van den plateau-rand van elkaar zijn gescheiden, naar beneden. De hier door elkaar liggende rotsblokken zijn bedekt met een glanzende zwarte korst en hebben het aanzien van gepotlood ijzer.

Boven de val vertoonen zich tal van draaikolkgaten, waarvan sommige een diepte hebben van wel $1\frac{1}{2}$ M. Na anderhalf uur varens treft men een kleinen waterval, terwijl op den linkeroever een hooge heuvelrij zich in N. W. richting uitstrekt. De alhier voorkomende houtsoorten stemmen overeen met die, welke aan de oevers der andere rivieren in dezelfde lijn groeien.

Eerst Z. W. stroomende, maakt de rivier spoedig daarop een wending in N. O. richting en ontdekt men weldra drie rivierarmen. Den oostelijken arm opvarende, komt men voor een barrière van diabaas, waar geen water overgaat; dit riviergedeelte loopt hier dood. In den middelsten arm vertoont zich een 2 M. hooge waterval, die twee eilanden vormt; alleen het kanaal tusschen de eilanden voert nog water af. Boven den val is de rivier bezaaid met rotsblokken en een weinig hoogerop wordt ze doorsneden door een steilen dam, welke haar bijna volkomen afsluit. In den regentijd rijst het water hier ruim drie meter en zullen de rotsen zich wel niet vertoonen. De laatste rivierarm is niet bezocht.

* * *

Hoewel de dierenwereld van Nickerie geheel in overeenstemming is met die van de Oude Kolonie, zijn enkele diersoorten toch daar bijzonder rijk vertegenwoordigd, zoo bv. visschen en schaaldieren, de roode ibissen (zoogenaamd flamingo's), wier vederen handelswaarde hebben, evenals de blauwgekleurde en sneeuw witte reigers (zoogenaamd sabakoe's), de prachtig gekleurde ara's, groote papegaaien, bij ons bekend onder den naam van „raaf”.

In de Boven-Nickerie krioelt het van anjoemara's, (*Macrodon aimara* Spix) zeker de fijnste onzer zoetwatervisschen; hier ter plaatse bereiken zij eene lengte van ruim 1 M. De *Gymnotus electricus* of sidderaal en de visschotter (*Iutra brasiliensis*) worden hier ook menigvuldig aangetroffen.

Op bepaalde tijden van het jaar wordt de Nickerie-rivier onveilig gemaakt door haaien, die zich zelfs tot vóór Nieuw-Nickerie vertoonen.

Jaguars, tapirs en herten nemen overigens de voornaamste plaats in onder de viervoeters.

Terwijl de jacht en de vischvangst aan enkelen een tijdelijk bestaan kunnen verschaffen, zouden de producten van de wouden langs de rivieren, zooals: balata, looistoffen, potaschteer, geneeskrachtige kruiden, vele soorten van oliën en harsen enz., tal van industriën kunnen doen ontstaan. De vruchtbare oevers van de rivieren bevatten een schat van voortreffelijk timmer- en meubelhout; wij noemen: *bruinhart*, *letterhout*, *wallaba*, *ceder*, *locus*, *ijzerhart*, *purperhart* en *groenhart*.

Een sierlijke boom is de *peto* (*Mora excelsa*), die op vele plaatsen een woud vormt, en waarvan het hout voor dwarsliggers voor spoorbanen waardevolle eigenschappen bezit. In Demerara wordt de *peto* voor scheepsbouw gebruikt. Voorts mag genoemd worden de *hoepelboom* (*Copaifera officinalis* L.) zoo genoemd wegens de geschiktheid zijner takken om er hoepels van te maken en die bovendien de hoepelolie levert.

De *Maniboom* (*Moronobea coccinea* Aubl.) levert een harssoort, die tot pekbereiding dient.

De *Manbarklak* (*Lecythis ollaria* L.) is een hard hout, bestand tegen den paalworm en daarom voor beschoeiingen en steigers van groote waarde.

De *Tapoeripaboom* (*Genipa americana* L.) uit welks vruchten de Indianen de donkere verfstof weten te bereiden, waarmede zij hun aardewerk zoo sierlijk beschilderen.

De *Krapaboom* (*carapa Guianensis* Aubl), die behalve als meubelhout ook om de olie, die uit de zaden bereid kan worden, zeer geschat is.

De *Bolletrie* (*Mimusops balata* Gaertn), die de waardevolle balata (*Surin. gutta percha*) oplevert.

Op eene oude kampplaats, voorbij de Ceder-kreek aan de Boven-Nickerie, trof Dr. van Cappelle op zijn reis in October 1900 tal van vruchtboomen aan, in zulk een goeden staat van bloei, dat hij dit als bewijs achtte voor zijn vroeger reeds uitgesproken meening:

„dat de buitengewone geschiktheid van den rijken bodem in de binnenlanden onzer kolonie tot vruchtencultuur, een exploitatie dier rijke binnenlanden eenmaal ten goede zal komen.”

Geschiedkundig overzicht.

Aanleg en bevolking.

De oorspronkelijke bewoners van Nickerie zijn de Indianen; de drie bekende hoofdstammen Warraus, Caraïben en Arrowakken worden hier aangetroffen.

Het zou ons te ver voeren, in bijzonderheden te treden aangaande de geaardheid en levenswijze dezer volksstammen; wij wenschen, in betrekking tot Nickerie, hier alleen aan te stippen, wat van de hand van Mr. H. C. Focke opgeteekend staat in het tijdschrift „West-Indië” (bijdrage tot de bevordering van de kennis der Nederl. West-indische koloniën, 1e deel). „Drie Indiaansche stammen” zegt de schrijver, „zijn meer dadelijk met ons in aanraking; de Arrowakken namelijk, de Caraïben, in Cayenne ook onder den naam van Galibi's bekend, en de Warraus, wier talen merkbaar van elkaar verschillen.

„De Arrowakken of Arawakken schijnen de oorspronkelijke kustbewoners van Guyana's noordwestelijk gedeelte te zijn. Althans de namen der rivieren, kreeken en plaatsen van den rechteroever der Orinoco af tot aan de Marowijne, duiden dit aan door de uitgangen *wini*, of *oeni*, *nama*, *isi*, *ibo*, *ika*, *oeroe enz.* die alle Arrowaksch zijn.

„Ofschoon nu al de Zuidamerikaansche Indianen meer of min een zwervend leven leiden, zoo ontzien zij toch veelal elkanders grondgebied en verleggen alzoo hunne vestigingen niet buiten zekere bij hen aangenomen grenzen. Alleen de Caraïben, een woelig, ongedurig en strijdzuchtig volk, schijnen zich overal in Guyana ingedrongen te hebben, althans ze worden aan de beneden Mararoni¹⁸⁾ en Koejoeni¹⁸⁾ aan de Roepoenoeni,¹⁸⁾ aan de Korentijn, aan de Coppename en Marowijne aangetroffen en is waarschijnlijk, dat zij de oudste bewoners van Cayenne naar binnen gedreven en dier woonplaats ingenomen hebben.

„Wij vinden voor zoover onze kolonie betreft, Arrowakken en Caraïben door het geheele land van de Korentijn tot de Marowijne verspreid, doch de Warrau's schijnen zich meer en meer tot het district Nickerie en bijrivieren te bepalen.

„De Arrowakken onderscheiden zich van de beide andere laatstgenoemde stammen door een zachtzinniger en vredelievender ka-

¹⁸⁾ Zijrivieren van de Essequibo.

rakter en leggen bijzonder geneigdheid voor de Europeanen aan den dag.

„In 1757 werd door de Arrowakken het etablissement Ephraïm aan de Korentijn aangelegd ¹⁹⁾. Door den opstand der slaven in Berbice in 1763, werd deze zendelingspost geheel verlaten, terwijl hoogerop aan de Korentijn de nieuwe zendelingspost „Hoop” werd gesticht.”

Tot zoover de schrijver.

Aan den rechteroever van de Corantijn-rivier en ook aan de Kabalebo, waar thans geen nederzetting van Indianen wordt aangetroffen, zijn door reizigers sporen van Indianen ontdekt.

Zij moeten evenwel reeds jaren geleden die plaatsen hebben verlaten, daar hunne sporen aan duidelijkheid te wenschen overlaten.

A. Kappler — zes jaren in „Suriname”, deel I blz. 84 — zegt: Richard Schomburgk heeft de Corantijn bevaren en naar hieroglyphen gelijkende schrijfteekens ontdekt, die op de rotsen ingehouwen zijn, waaruit men het besluit mag opmaken, dat de bewoners van vroegeren tijd eene hoogere beschaving bezaten dan de tegenwoordige.”

Vermoedelijk hebben deze Indianen, door hun nomadische levenswijze gedreven, den rechteroever van de Corantijn verlaten om zich in Berbice, zooveel hooger gelegen, te vestigen.

Velen zijn zeker landwaarts ingetrokken. De Indianen, die thans langs den Corantijnoever in Berbice, op en nabij het zendingstation Oreala wonen, en die tot het Christendom bekeerd en in lezen en schrijven onderwezen worden behooren tot den stam der Warrau's, die vroeger de boorden van de Maratakka bewoonden. Zij verlieten wellicht Nickerie omdat het gouvernement hen aanspoorde tot werken, wat niet in overeenstemming was met hun traditioneele vadsigheid en afkeer van geregelden arbeid, in de eerste plaats van den landbouw, waartoe de streken van Nickerie, door hare vruchtbaarheid zich anders bij uitstek leenen.

Toch bleef nog een beduidend aantal Warraus de oevers van de Maratakka-rivier bewonen en maakten zij, van de verschillende stammen, die daar nog gevestigd waren, en waarvan het aantal Indianen in het begin der 19e eeuw ongeveer 200 bedroeg, de meerderheid uit.

Bij den aanleg van het district nam het gouvernement deze Indianen in dienst. Zij moesten weggelopen slaven opvangen,

¹⁹⁾ Ludwig Christoph Dähne was omstreeks 1740 aan de Corantijn gevestigd; zie „Die Mission der Brüdergemeine” von G. Burkhardt, zweites Heft.

als roeiers dienst doen op de transportbooten, die, bij gebreke aan geregelde scheepsverbinding over zee, van Nickerie binnen door naar Paramaribo voeren. Voor elken weglooper, dien ze uitleverden, ontvingen ze van den betrokken eigenaar een premie, terwijl het Bestuur der Kolonie hun jaarlijks geschenken gaf, bestaande in kruit, lood, levensmiddelen, doch hoofdzakelijk spiritus.

Aan de Wayambo-rivier hielden de Arrowakken zich op in verspreide dorpen in de savannes, die op eenigen afstand, ongeveer $\frac{1}{4}$ uur van de oevers der rivier zich uitstrekken en waarheen nauwelijks merkbare voetpaden geleiden. Zij leefden van jacht en vischvangst en deden weinig aan landbouw.

* * *

De eerste vreemdeling, van wiens vestiging in Nickerie met eenige zekerheid kan gewaagd worden, is Dietzel, posthouder bij de Indianen aan de Maratakka rivier. Noch de omstandigheden waaronder, noch de tijd waarop Dietzel in het District is aangekomen, kan met eenige zekerheid vermeld worden, uit gebrek aan bescheiden. Het is evenwel zeker dat hij vóór 1718 aldaar gevestigd was. Kappler zegt: „Een oude mulat van het eiland Granada is hier als posthouder aangesteld. Hij had uit verwaandheid eene bijzondere uniform aangenomen, daar hij de versleten kleedingstukken van officieren kocht. Wanneer hij den post of de naburige plantagiën bezocht, trok hij die altijd aan.” („Zes jaren in Suriname” deel I blz. 146).

Dietzel kwam waarschijnlijk als gelukzoeker in Nickerie en heeft, na vasten voet bij de Indianen verkregen te hebben, met zekeren durf zijn invloed op hen doen gelden.

Dat het gouvernement in die kammervolle dagen der Fransche heerschappij, zittende in angst om de woelingen der slaven in de naburige koloniën Demerara en Cayenne, en vreezende voor rustverstoring in de kolonie, van Dietzel's invloed bij de Indianen partij trok om hen meer tot toenadering over te halen en nader onder het hoog gezag te brengen, is licht te begrijpen.

Tot welk ernstig optreden de posthouder in die dagen kon geroepen worden, getuigt hetgeen in Wolbers, Geschiedenis van Suriname, op blz. 464 te lezen staat. Nadat de schrijver den opstand der slaven in Cayenne in 1795 heeft aangehaald, vervolgt hij in betrekking tot Suriname aldus:

„Men moest voorzigtig zijn, daar men als het ware tusschen twee vuren stond, want in Demerary was een opstand onder de

slaven uitgebroken en dringend werd van daar door den Gouverneur ad interim Beaujon, hulp uit Suriname verlangd. Eerst werd slechts hulp van 200 à 300 Indianen gevraagd, om de bosschen te doorkruisen en van wegloopers te zuiveren.

„Zoo spoedig mogelijk werd hieraan voldaan door den posthouder aan de Corantijn aan te schrijven Indianen uit dat district op te roepen, te wapenen en naar Demerary te zenden, waartoe de goede hulp der Moravische Broeders werd ingeroepen om de Indianen te bewegen aan die roepstem gehoor te geven.”

De Gouverneur Juriaan F. de Frederici (1790—1802), die den landbouw in de kolonie bijzonder bevorderde en door wiens bemoeiingen het Saramacca-district in bloei kwam, was de eerste, die in Nickerie landerijen liet ontginnen. In 1797 werden op zijn last en voor eigen rekening, twee loten aan den linkeroever der Nickerie-rivier ontgonnen en met katoen beplant.

De bewerking der gronden geschiedde door slaven, die uit Berbice naar Nickerie gevlucht en aldaar door de Indianen waren opgevangen. Onder directie van den posthouder Dietzel namen deze loten in waarde toe en legden den grond van de later zoo bloeiende plantages *Paradise* en *Plaisance*.

In 1799 kwam Suriname onder het protectoraat van Engeland; Frederici bleef in dienst van het Engelsche gouvernement tot 1802.

De liefde voor den landbouw in Nickerie verflauwde echter al spoedig bij den Gouverneur Frederici; ja, zelfs had hij het district een min gunstige bestemming toegedacht.

Immers bij het toenemen der bevolking van Saramacca achtte men het aldaar gelegen etablissement van leprozen, Voorzorg, als gevaarlijk voor de bevolking en werden dus door Frederici eenige voorloopige toebereidselen gemaakt om het etablissement aan de Nickerie over te brengen. Hoewel het Hof de latere beslissing hierover zich voorbehiel, had dit reeds onkosten veroorzaakt. Neemt men daarbij nog in aanmerking dat juist in dezen tijd (1799) de geldnood zich deerlijk deed gevoelen, de bestrijding der kinderpokken buitengewone uitgaven vereischte, andere staatkundige redenen, niet het minst de verre afstand van Nickerie, hiertoe ook het hunne zouden hebben bijgedragen, dan laat het zich licht verklaren, waarom Frederici er toe over ging de bovengenoemde loten te verkoopen.

De plantages werden verkocht aan John Stuart, die met

eenige slaven van Granada herwaarts was gekomen. Stuart vond bij zijn komst een groote aanplanting van bananen en aardvruchten voor onderhoud zijner slaven en onder deze gunstige omstandigheden kon hij ongestoord met de cultivatie voortgaan.

Kort na zijn aankomst legde hij de plantage *Diamond* aan, vestigde zich daar metterwoon en mocht het genoeg smaken zijn aanplanting van jaar tot jaar te zien bloeien.

Kort nadat Suriname onder het protectoraat van Engeland was gekomen (1799), hadden eenige Engelschen, meestal Schotten, vergunning gevraagd en erlangd gronden tusschen de rivieren Coppename en Corantijn in cultuur te brengen. Op last van den Gouverneur werd de streek eerst in kaart gebracht en in loten verdeeld.

De aanplanting bestond voornamelijk in katoen en koffie, maar was nog niet van beteekenis toen in 1800 eenige planters uit Granada, met slaven van daar, zich aan de monding der Nickerie-rivier kwamen vestigen.

Het verkrijgen van nieuwe loten of gronden leverde evenwel voor de vreemdelingen, die zich in Nickerie wilden vestigen, vele bezwaren op, welke hoofdzakelijk bestonden in den omslag en de formaliteiten, die het verzoekschrift moesten vergezellen.

Daarbij ging voor deze planters veel kostbare tijd verloren, daar het besluit van het Bestuur op de naar Paramaribo verzonden verzoekschriften soms zeer lang op zich liet wachten. Van deze omstandigheid nu maakten de Engelschen, die reeds in bezit waren van een aantal loten, gebruik, om deze aan de settlers voor hooge prijzen te verkoopen; sommige loten waren wel 3000 akkers groot, waarvan meestal een zeer klein deel bebouwd was.

Daar velen gereedelijk tot den koop overgingen, stelden de speculanten hun eischen al hooger en hooger, tot dat bij verkoop van één lot voor de som van f 36000 H. C.²⁰⁾, het gouvernement het besluit nam de concessie-aanvragers eenigszins tegemoet te komen, terwijl later de regeering in Nederland bij K. B. van 20 December 1820 bepaalde dat door tusschenkomst van den Gouverneur de concessie o. a. op de volgende voorwaarden kon worden verkregen:

1e. Dat voor ieder lot eene som van f 3000 S. C. in de Koloniale kas gestort moet worden, in drie termijnen te betalen, $\frac{1}{3}$ bij het uitreiken der warande en $\frac{2}{3}$ op onderscheidene tijden uit de eerste plukken.

²⁰⁾ Het Holl. geld had tweemaal de waarde van het Surin. geld.

2e. Dat de eigenaar van reeds gekultiveerde gronden op de naast aangrenzende loten, bij gelijke aanvraag, preferent is, mits een genoegzaam vermogen of krediet bezittende.

3e. Dat insgelijks de ingezetenen boven vreemden in het toestaan der loten preferent zouden zijn, wordende dezelve echter in geen geval aan zoodanigen afgestaan, die hoezeer vermogend, niet voornemens zijn dezelve te kultiveeren, maar er speculatie mede te drijven.

4e. Dat drie jaren, nadat de grondbrief was uitgereikt twee jaren lang 25 stv. per akker moet betaald worden, en vervolgens twee stuivers, hetzij ontgonnen of niet.

5e. „Dat de eigenaar verplicht is, twee jaren na de uitgifte van den grondbrief, het lot gedeeltelijk in kultuur te brengen, en daarop ten minsten zes stuks slaven te plaatsen, die aldaar hun vast verblijf houden, en dit alles onder verbeurte van den grond of van andere daarbij bepaalde straffen.

In hetzelfde jaar (1800) volgde eene tweede nederzetting uit genoemd eiland en in 1801 nog eene, al spoedig gevolgd door planters uit het naburige Berbice, waaronder de heer J. de Veer Tijndall met 100 slaven.

Over het algemeen waren deze pioniers menschen, zonder geld, doch ze bezaten een kapitaal aan ijver en energie. Zij legden zich voornamelijk toe op het verbouwen van katoen en koffie, en niettegenstaande de moeilijke gemeenschap met Paramaribo, werd het Nickerie-district al spoedig een belangrijke landstreek.

In 1802 werd te Amiens de vrede tusschen de Bataafsche Republiek en Engeland gesloten en kwam Nederland in het bezit van Suriname terug. De bevolking van Nickerie bleef toen nog hoofdzakelijk uit Engelschen bestaan. In 1803 brak weer de oorlog uit tusschen Nederland en Engeland en in April 1804 werd Suriname door de Engelschen opnieuw vermeesterd, die in het bezit daaraan bleven tot 1816.

Gedurende dit tijdvak nam Nickerie in bloei toe en wekte daardoor in niet geringe mate den naijver op van de Oude Kolonisten, bij wie, volgens den schrijver der „Aanteekeningen betrekkelijk de kolonie Suriname“, een geest van bitterheid heerschte tegen Nickerie, zoodat men zonder gevaar van de hartstochten op te wekken, met geen lof van dit district kon spreken.

De Oude Kolonisten verkeerden in de meening dat de bloei en opkomst van Nickerie den ondergang der Oude Kolonie, waarvan vele gronden reeds uitgeput waren, tengevolge zou hebben en als gevolg hiervan, als de streek werkelijk in uitgebreidheid toenam, de bestuurszetel waarschijnlijk in het westelijk deel zou moeten verplaatst worden.

Er waren dan ook omstandigheden genoeg, die de meening van de Oude Kolonisten konden versterken. De pas aangelegde gronden van Nickerie leverden niet alleen een veel grooter productie dan de landen der Oude Kolonie, maar lagen ook dicht bij het bewoonde gedeelte, wat het afhalen en vervoeren van produkten in dit deel van de Kolonie makkelijker maakte dan in de Oude Kolonie.

De produkten behoeften niet eerst naar Paramaribo ter verscheping verzonden te worden, wat ook groote moeiten en kosten zou te weeg brengen, maar werden door de schepen op hun terugreis naar Europa uit Nickerie gehaald. Zij voeren dan de rivier op tot de plaats van inlading.

In de Oude Kolonie moest de oogst eerst met ponten en andere vaartuigen uit de verafgelegen cultivatie gehaald en langs de rivieren aan boord der schepen gebracht worden.

Ook zijn nog andere punten aan te wijzen, waarop Nickerie in beter verhouding stond dan de Oude Kolonie. De eigenaars hielden er zoo weinig mogelijk huisslaven op na; aan den veldarbeid werden enkelen, slechts als het hoognoodig was, onttrokken.

In de Oude Kolonie wemelde het huis van den eigenaar van huisslaven, bevoorrechte leegloopers, zoogenaamd jager- of visschernegers en dergelijke.

In Nickerie getuigden de eenvoudige woonhuizen dat het den eigenaar om de vruchten van den grond en niet om een gemakkelijke en fraaie woning te doen was.

Terwijl men in de Oude Kolonie bij het aanbrengen, van een stuk grond, zeer breede, net uitgestoken loostrens en dammen met groote steenen sluizen ontwaarde en men overigens geen geld ontzag om de Hollandsche nauwkeurigheid en netheid ten toon te spreiden, ontdekte men in Nickerie de grootste eenvoud in arbeid; houten kokers of holle boomen voor de waterloozing, met deuren, die van zelf open- en toegaan, achtte men voldoende.

Waar het hoognoodig was, werd het gevelde hout opgeruimd, terwijl men zoo spoedig mogelijk tot beplanting overging.

Hetzelfde beginsel, dat dezen eenvoudigen en min kostbaren aan-

leg kenmerkte, was ook te bespeuren bij het bewerken van timmerhout en het bakken van steenen door eigen slaven.

Van dezen werd dus zooveel mogelijk voordeel getrokken en de eigenaar voorzag op die wijze, op de plaats zelve, schier in al zijn behoeften.

Terwijl de eigenaar in de Oude Kolonie een administrateur noodig had, die in den regel tevreden was als hij de zaken maar gaande hield of in denzelfden toestand liet blijven, die zich geen moeiten getroostte om door goed toezicht mede te werken tot vermeerdering van de opbrengst van den grond, liet de eigenaar in Nickerie niets onbeproefd om van alles voordeel te trekken en zoo spoedig mogelijk vruchten te plukken, terwijl hij zelf het beheer voerde over zijn plantage.

In de Oude Kolonie waren slaven, die alleen voor koffie, en anderen, die alleen voor suikerplantages bestemd waren, terwijl in Nickerie dezelfde slaaf bij koffie en suiker kon worden te werk gesteld, zooals dat in de Engelsche kolonie geschiedde,

Daar de slaven hoofdzakelijk voor de aanplanting en bewerking van koffie en katoen gebruikt werden, maakte men door tusschenkomst van Dietzel meermalen gebruik van de Indianen bij het vellen van bosschen en planten van voedingsgewassen voor de slaven aan de beneden rivier; ook bewerkten zij aan de bovenrivier het hout dat de planters noodig hadden tot het opzetten van gebouwen, het maken van bruggen, kokers, vaartuigen enz.

Reeds in 1813 had de Gouverneur van Demerary, Gordon, een voorstel gedaan, om het district Nickerie bij Demerary te voegen, daar het ver van Paramaribo en in het geheel ver van de Oude Kolonie (Suriname) was gelegen; doch de Gouverneur Bonham (1811 — 1816) in wiens handen dit voorstel toen werd gesteld, was hier zeer tegen. Hij antwoordde dat Nickerie veel beloofde; dat de vaart van Paramaribo tot Nickerie over zee geene groote moeilijkheden opleverde en dat daarenboven de weg over land werd verbeterd.

Hij geloofde dat dit voorstel voornamelijk was uitgegaan van sommige planters van Berbice, die kale, zandige plantaadjes hadden en begeerig uitzagen naar den vetten grond van Nickerie.

Overeenkomstig den raad van Bonham werd dit voorstel door de Britsche regeering van de hand gewezen.

In Juni 1814 werd de tijding in Suriname ontvangen van den tusschen Groot Brittanië en Frankrijk gesloten vrede en de tijd naderde, waarop Suriname weder onder het Bestuur van Nederland zou komen.

In Augustus van hetzelfde jaar ontving men de Parlementsacte, waarbij de handel tusschen de Vereenigde Provinciën (Nederland) en een gedeelte van Z. B. M.'s koloniën werd toegestaan.

Voor de planters in Nickerie was deze acte van niet geringe beteekenis. Duidelijkheidshalve laten wij de officieele vertaling hieronder volgen:

„Naardien het is dienstig geoordeeld geworden, om in de tegenwoordige omstandigheden aan de onderdanen van de Vereenigde Provinciën te vergunnen handel te drijven met de koloniën Suriname, Demerarij, Essequebo, Berbice, Curaçao, St. Eustatius, Saba en St. Martin, in Amerika en de West-Indiën, welke voorheen behoord hebben aan het gouvernement van de Vereenigde Provinciën, doch zich hebben overgegeven aan Zijner Majesteits wapenen en thans in het bezit van Zijne Majesteit zijn; zoo is 't, dat Zijne Koninklijke Majesteit, op den raad en in overeenkomst met de Geestelijke en Wereldlijke Lords, en de leden van het Lagerhuis, in dit tegenwoordig Parlement vergaderd, en op derzelve Authoriteit heeft besloten:

„Dat van en na het passeeren van deze acte alle onderdanen van de Vereenigde Provinciën, en aldaar woonachtig, in eenig schip of vaartuig gebouwd in het gebied van de Vereenigde Provinciën, en aankomende onderdanen van de Vereenigde Provinciën, en bevaren wordende door een kapitein en drie vierde gedeelte der matrozen, onderdanen van gezegde Provinciën zijnde of in eenige Brittannisch gebouwd schip of vaartuig aankomende en bevaren wordende volgens de wet, wettiglijk zullen kunnen en vermogen invoeren in voornoemde coloniën van de Vereenigde Provinciën, en uitvoeren naar de Vereenigde Provinciën, en niet direct naar enig ander plaats, alle zulke goederen, waren en koopmanschappen, als men volgens de wet in de voornoemde coloniën mogen worden ingevoerd, of nu volgens de wet uit de voornoemde coloniën van Groot-Brittanië mogen worden uitgevoerd, doch geene andere goederen, waren of koopmanschappen, hoe ook genaamd, tegen betaling in alle gevallen van dezelfde imposten als door Brittanische onderdanen in gezegde eilanden of coloniën moeten betaald worden, zich verbin-

dende aan dezelfde verbanden en dezelfde voorwaarden en schikkingen nakomende, als bij den invoer van, en de uitvoer naar Groot-Brittanië plaats vindt, niettegenstaande een acte, gepasseerd in het twaalfde jaar van de regering van Zijne Majesteit Koning Karel den tweeden, ten titel hebbende: Acte ter aanmoediging en vermeerdering van verzending en zeevaart, of in eenige andere acte hiertegen strijdende; onder beding echter, en het zij verder besloten, dat den kapitein of bevelvoerder van elk zoodanig schip of vaartuig zal vertoonen aan de behoorlijke officieren van de Tol, in de haven van invoer en uitvoer, een vergunningsbrief van de Brittanische Minister resideerende in de Vereenigde Provinciën, authoriseerende het schip of vaartuig, om gezegde reis voort te zetten ten opzichte van zoodanige invoer en uitvoer; op straffe van verbeurdverklaring en boete als bij gezegde acte op het verbreken van de wet op verzending en zeevaart van Zijne Majesteits Koloniën bepaald is."

Den 26n Februari 1816 werd Suriname aan het Nederlandsche bewind overgegeven.

Thans verzochten de inwoners van Nickerie in eene petitie om, zoo het al niet mogelijk ware met Demerary en Berbice te worden vereenigd, dan toch door bemiddeling van het Britsch gouvernement bij den Koning der Nederlanden²¹⁾ te bewerken, dat hun wederkeerig dezelfde vrijheid zou worden verleend, als door de Britsche regeering aan de Hollandsche bewoners der onder het Britsch bestuur blijvende Koloniën Demerary en Berbice was toegestaan, n. l. vrijen invoer hunner benoodigdheden en vrijen uitvoer hunner producten naar de Br. Koloniën in de West-Indië of van Engeland, in Engelsche schepen.

Als drangreden tot hun verzoek voerden zij aan, dat zij door den verren afstand van de Oude Kolonie immer verplicht waren geweest met Demerary en Berbice handel te drijven.

(De overtocht van Nickerie naar Berbice geschiedde in 5 uren, voor dien naar Paramaribo had men 6 à 7 dagen noodig). Hun bestaan hing van deze vergunning af. Zij betreurden het dat het Br. bestuur hen niet verder beschermen kon; zij waren meest oorspronkelijk Engelschen; zij hadden gelden tot het in cultuur brengen hunner gronden ontvangen van personen uit Londen, Li-

21) Bij den vrede, gesloten tusschen Engeland en Frankrijk in Juli 1814, werd o. m. bepaald dat Suriname weer onder het bestuur van Nederland zou komen. Sedert dien tijd werden verscheidene min of meer belangrijke depeches of verslagen of petitie's uit Suriname aan het Br. bewind gezonden, aan den Ned. gezant te Londen, Fagel, ter hand gesteld.

verpool, Glasgow enz.; zij zouden zich eenzaam en verlaten gevoelen onder het Nederlandsch bewind, waarop zij geene betrekking hadden, zooals de anderen in Suriname, enz. Deze petitie was door zeven personen (meest Engelsche namen) onderteevend.

Uit een hierbij gevoegden staat bleek, dat in het District Nickerie waren: 6 koffie- en 14 katoen-plantaadjes, te zamen groot 13000 acres, (13000 acres = 5582 H.A.) met eene slavenmacht van 1582 personen. Tot ondersteuning van het verzoekschrift kwam mede bij het Br. bewind een stuk in van denzelfden geest door 18 planters en kooplieden uit Demerary en Berbice onderteevend.

De Br. regeering trachtte hunne belangen bij den Koning der Nederlanden voor te staan en de Koning stond hun de verlangde voorrechten toe.

Ofschoon het Holl. gouvernement moeielijk een ander besluit kon nemen, aangezien de Nederl. ingezetenen in Demerara en Berbice een deigelijk voorrecht van het Br. gouvernement alreede genoten, valt het licht te begrijpen dat door het verleenen dezer privilegiën, Nickerie eenigszins vervreemd werd van het andere deel van Suriname en de bestaande naijver der oude kolonisten in niet geringe mate moest toenemen.

De verre afstand van Nickerie, waardoor het den Gouverneur die moeielijk de hoofdstad kon verlaten en dus niet in persoon zich van den toestand ter plaatse kon overtuigen; de hoofdzakelijk uit Engelschen bestaande bevolking in de nabijheid van de Engelsche kolonie Berbice, waarmee een drukke handel onderhouden werd; het gemis aan een goed geregeld plaatselijk bestuur; een ongesalarieerde commissaris, daarbij Engelschgezind; het nadeel dat de handel ondervond als gevolg van het verleende privilegie zijn de vele zaken, die na het gewichtige besluit, bizonder de aandacht van de Gouverneurs en de Regeering in het Moederland bezig hielden.

Uit de gewisselde stukken tusschen den Gouverneur W. B. van Panhuijs (1816), maar meer nog uit die van den Gouverneur C. R. Vaillant (1816—1822) en den Minister van Koloniën, blijkt dan ook de levendige belangstelling in het nieuwe, in bloei toenemende district en de voorloopige maatregelen voor den goeden gang van zaken getroffen.

Als gevolg hiervan werd den 30n Juni 1816 o. m., door den Gouverneur Van Panhuys aan den Commissaris de volgende instructie gezonden.

Instructie

voor den Commissaris van het gouvernement van het Distrikt, Nickerie, den Heer Samuel Ricketts en bij afwezigheid van dezelve, den Adsisent commissaris den Heer James Balfour.

Art. 1.

De Commissaris van het voormelde Distrikt en in deszelfs absentie den Adsisent commissaris, zullen hebben te waken, dat op de onderscheiden Plantagiën, de goede order en tucht wordt geobserveerd, overeenkomstig de wetten en statuten dien aangaande voor deze colonie geëtablisseed.

Art. 2.

Alle ongewone voorvallen en gebeurtenissen welke in het Distrikt plaats vinden, zullen zoodra mogelijk aan het gouvernement worden gerapporteerd, alsmede zal van alle overtredingen en begane misdaden, welke behoren onder het ressort en de jurisdictie van het Hof van Politie en criminele Justitie, dadelijk herwaarts worden kennis gegeven en desnoods de overtreders of misdadigers in verzekerde bewaring naar deze hoofdplaats worden opgezonden.

Art. 3.

Zullen de commissarissen voormeld, na behoorlijk van dezelve aanstelling aan de aldaar wonende Planters en verdere opgezetenen te hebben kennis gegeven, mainteneeren en doen observeeren en naarkomen alle reeds geëmaneerde en nog te emanerene ordonantiën, Publicatiën en Proclamatien de colonie generallijk of het Distrikt van de Nickerie in het bijzonder concerneerende.

Art. 4.

Zullen dezelve gehouden zijn om 's jaarlijks in de maanden Maart en April te vaceeren tot het ontvangen der opgaven van het getal slaven, aan de Planters en andere in het Distrikt wonende opgezetenen behorende, en dezelve opgaven ten hunnen overstaan te doen beëedigen, en vervolgens in den loop van de maand Mei aan het gouvernement alhier doen geworden zooals insgelijks geschieden moet, ten aanzien van de hoeveelheid producten, gedurende het afgelopen jaar op ieder plantagie of grond gepercipieerd, specificerende het getal vaten of balen van No. 1 tot de laatste nummer van het jaar toe, met het gewicht derzelve.—

Moetende voorts een iegelijk onder eede declareeren, geene slaven uit de Colonie te hebben vervoerd.

Art. 5.

Zal het aan de Commissarissen gedemandeerd zijn, om de noodige commandonegers voor de Post aan Nickeriepunt te commanderen, waarvan behoorlijk roosterwerk moet gehouden worden, opdat de eene plantage naar evenredigheid der machtslaven niet boven de anderen bezwaard worde, en zullen deze commandonegers om de drie maanden worden verwisseld; ook zullen in cas van het ontdekken van schuilnegers in dit District, de nodige blanken als temporaire officiers of onderofficiers door de commissarissen kunnen benoemd worden, en het vereischte getal schutternegers gecommandeerd, om tot veiligheid van de aldaar gelegene bezittingen de nodige Patrouilles te doen.

Art. 6.

Wordt bij dezen aan de commissarissen de macht verleend om in cas de een of andere gerechtelijke boodschap van weegen, de Hoge Overigheid in het District geschieden moet, of dat mandament denunciatie of insinuatie van weegens den eene partikulier aan den andere moet worden geëxploiteerd, in zoodanig geval de een of ander ter goeder naam en faam staande persoon, te authriseeren, de functie van substituut Exploicteur pro tempore te kunnen waarnemen met last telkens deszelfs wedervaren in geschrifte te relateeren, en zullen Heeren commissarissen gehouden zijn bij derzelve te doene rapporten aan het gouvernement telkens melding te maken van de maatregelen door hun te dien opzigte genomen met de namen der personen tot de voorschreven eindens gequalificeerd.

Art. 7.

Wordt de Heeren Commissarissen aanbevolen de Indianen zooveel mogelijk door vriendelijke bejegeningen aan te moedigen, zich aan onze zijde van de Corentin te houden, of te komen etablisseeren en in het doenlijk te beproeven in hoeverre dezelve zich zoude willen preteren om als roeijers op vaartuigen of op andere wijze de blanken onder genot van zekere vergelding ten dienste te zijn, waardoor den planter bij het existerend gebrek van negers zeer tegemoet zoude gekomen worden.

Art. 8.

In alle voorkomende gevallen, alwaar het nodig zijn zal om verklaringen onder eede af te nemen of punten tot het doen van protest aan te teekenen, zullen de commissarissen bevoegd zijn

dezelve ten hunne overstaan te laten geschieden en zullen zodanige eedsverklaringen, in alle gerechtshoven binnen deze kolonie admissibel zijn en voor valable gehouden worden.

Art. 9.

Laatstelijk zullen de commissarissen alvorens het aantreden van derzelver functiën, in onze handen afleggen den eed van getrouwheid aan Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, alsmede op de getrouwe naarkoming en achtervolging van deze Instructie en alle orders die van onzentwege hunlieden verder mogen toekomen.

Aldus gedaan te Paramaribo in de Colonie Suriname den derstigsten Juni des jaars 1816.

De gouverneur generaal der Colonie Suriname

(get.) W. B. VAN PANHUYS.

Op deze Instructie volgde van denzelfden Gouverneur, dd. 5 Juli 1816 een Additioneele Instructie voor de Commissarissen van het district Nickerie, luidende:

„Aangezien het groot oponthoud, waaraan vaartuigen, producten in de Nickerie ladende, zouden geëxponeerd zijn, bij aldien dezelve telkens moesten herwaarts komen, om ten kantore van In- en Uitgaande Rechten uit te klaaren, zoo zijn de Commissarissen aldaar geauthoriseerd, om de respectieve manifesten van alle vertrekkende vaartuigen zo door de schippers, als Inladers ten hunnen overstaan te doen beëedigen, welke alzoo beëedigde Manifesten telkens bij voorkomende gelegenheid herwaards, ter gouvernements Secretary moeten worden opgezonden, ten Einde de belanghebbende voor het montant hunner afscheepingen, ten kantore van In- en Uitgaande Rechten te debiteeren, ingevolge teneur van ons appt. de dato 31 Mei 1816 op het Request van Ingelanden verleend.

En zullen de commissarissen van het beëedigen dier Manifesten, in voegen voorschreven, aan de schippers respectievelijk afgeeven behoorlijk certificaat van dien, welke certificaat zal moeten worden vertoond aan den commandeerende officier aan de Nickerie punt, die daarna den Capn. zal voorzien van een Pas, om van daar te mogen verzeilen — en zullende Commissarissen wel toezien dat hieromtrent geene fraude geschiedt, als zullen de bij ontdekking

daarvan de vergunning aan de Planters van de Nickerie worden ingetrokken”.

Intusschen drong de Regeering in het Moederland er bij den Gouverneur op aan, uitvoerige rapporten over Nickerie in te zenden.

Dit was lang geen gemakkelijke taak voor den Gouverneur, die door het gemis van eene goede communicatie, welke hem in staat zou stellen, zich persoonlijk van den toestand ter plaatse te overtuigen, thans de noodige inlichtingen en adviezen moest inwinnen van den heer Ricketts en andere ingezetenen, die geacht werden op de hoogte te zijn van de belangen van het district Nickerie.

In zijn schrijven van 30 April 1817, No. 82 aan zijn Excellentie, den Heer Staatsraad, J. Goldberg (Directeur Generaal voor het departement van Koophandel en Koloniën), deelt de gouverneur C. R. Vaillant o. m. het volgende mede;

„Uit de bijgevoegde brieven zal Uwe Excellentie zich kunnen overtuigen dat het district Nickerie steeds mijn aandacht trekt, Ik wacht nu slechts naar de statistieke opgaven, mij in een der brieven door den Heer Ricketts toegezegd en ten minste naar een paar rustige morgens om een ampel rapport over dat aan UHEG. te zenden.

Ik heb tot hiertoe de provisioneele door den Heer van Panhuys daargestelde voorzieningen welke UHEG uit de tegelijk met de missive van den 10n Augustus 1816 No. 4 verzondene Instructie van den tot hiertoe *zonder traktement fungeerende en mij wel voldoende* Kommissaris over dit Distrikt zal hebben leeren kennen, doen voortduren, want alvorens daarin eenige veranderingen te brengen voor te dragen, wilde ik naar mijn genoegen met de wederzijdsche belangen van deze Colonie en der Planters aan dezelve kust en wat alle de betrekkingen van de overige divisiën der Colonie tot dat meer en meer belangrijk wordend distrikt bekend worden.

De afstand is te ver, de wisseling van consideratiën neemt te veel tijd weg dan dat ik het zoude durven wagen om gebrekkige rapporten in te zenden.”

De provisioneele voorzieningen van den Heer van Panhuys; bedoeld in de missive van den Gouverneur Vaillant kwamen op het volgende neer:

„Het Neder-district (Nickerie) staat onder het bestuur van een *Landdïost*, bijgestaan door een civiel ambtenaar, belast met de geheele administratie.

Het traktement van den Landdrost bedraagt f 4000.— en dat van den civiel ambtenaar f 1000 (N. C.)

De planters maken onder den naam van *Hoofd-Ingelanden* een rechtbank uit.

Op verlangen van den Landdrost, die eigenlijk alleen het bestuur uitoefent, worden kleine verschillen door den raad van Ingelanden beslist; tevens deelen zij hem in zaken van het bestuur hun advies en consideratie mede.

Zij oefenen overigens hetzelfde administratief gezag uit als de Heemraden in de Oude Kolonie (Suriname).

De huwelijken worden te Paramaribo voltrokken.

De post van posthouder bij de Indianen vervalt.⁽²³⁾

Aan het hoofd van een garnizoen van 20 man staat een 2e luitenant als kommandant, echter onder de bevelen van den Landdrost.

De belastingen bestaan in:

a. Akkergelden, zijnde vijf centen per jaar; echter worden er de eerste twee jaren na de uitgifte jaarlijks 62 $\frac{1}{2}$ cent per akker geheven; terwijl het Land bij het afstaan van iedere concessie f 1500 N.C. bekomt.

b. Inkomende en uitgaande rechten van kust- en Amerikaansche vaartuigen, zijnde 8 percent van de waarde, of f 16 per last — van de melasse voor uitgaande rechten 3 cents per gallon.

c. De Nederlandsche schepen betalen geene inkomende, maar 5 percent uitgaande rechten.

d. Hoofdgelden: 5 guldens per hoofd.

e. Lastgelden van Amerikaansche vaartuigen: 3 guldens per last.

f. Patent wordt berekend naar de hoe grootheid van het debiet.

g. Vendue-gelden: men betaalt als koper 5 en als verkooper 3 percent, ieder 1 percent van 't zegel, 10 guldens per f 100.

h. Zegels: tarief van Paramaribo.

Deze provisioneele voorzieningen mochten grootendeels in bestaande behoeften voorzien; er waren nochtans andere oorzaken, w.o. het privilegie, niet het minst de slavenkwestie — waarover straks afzonderlijk — die nog steeds den goeden gang van zaken belemmerden en daarom spoedig tot eene eindbeslissing dienden gebracht te worden.

²³⁾ Deze bepaling scheen niet van kracht te zijn gebleven want in 1851 was C. A. Dorwart posthouder bij de Indianen aan de Maratakka.

In Juni 1818 ontving Gouverneur Vaillant de lang verbeide opgaven van den Heer Ricketts en richtte naar aanleiding daarvan tot den Minister een breedvoerig schrijven, waaruit wij, voor zoover het Nickerie betreft, een en ander overnemen.

In bedoelden brief dd. 31 Juli 1818 lezen we o.m.:

„Uit de Missive van den Heer Staatsraad, Directeur-Generaal, van den 3n December 1815 No. 3663, meen ik te kunnen opmaken dat dezelve zich met de naar mijne gissing, bij missive van den 19n November voorgedragen consideratiën van den Heer van Panhuys, die later de provisioneele permissie heeft verleend vereenigd heeft, en ik zelf was destijds van gevoelen, dat de, voortdurende vergunning van naar Engeland af te schepen, niet wel konde geweigerd worden.

„Evenwel nadat ik met de belangrijkheid van dat Distrikt, tot het gaan zien van hetwelk het mij leed doet, dat ik uit gebrek aan tijd telkens mijn voornemen heb moeten opgeven, was bekend geworden, — nadat sommige ingezetenen van dit oudere gedeelte der kolonie mij hadden te kennen gegeven, dat zij er aan dachten om hunne slavenmachten gedeeltelijk naar dat Distrikt over te brengen, nadat ik alzo eenen meer en meer toenemenden bloei van dat distrikt ten nadeele der oudere kolonie meende te voorzien, begin ik over de voortdoring van die Permissie anders te denken, en nam ik mij voor om tot het doen ophouden van dezelve en tot het doen verzekeren van de afschepingen van dat Distrikt naar het Moederland te adviseeren.

„In dien zin schreef ik dan ook aan den Kommissaris Ricketts en sprak ik bij voorkomende gelegenheid met andere planters in dat Distrikt, hen aanradende om in tijds de noodige maatregelen te nemen tot het doen afschepen hunner produkten naar de Nederlanden.

Hierop ontving ik van den Kommissaris Ricketts den brief, waarvan ik de eer heb een extract te doen hiernevens gaan en waaruit zoude kunnen worden opgemaakt dat het voornemen zoude geweest zijn, om die permissie te doen voortduren voor eenen even zoo langen tijd als waarvoor aan de Nederlandsche eigenaren of Hypotheekhouders van plantages in Berbice en Demerara eene soortgelijke vergunning is verzekerd.

„Gelijkertijd werd ik onderricht dat de Ingelanden zich hadden voorgenomen zich aan Zijne Majesteit te adresseeren of mij te verzoeken hunne bezwaren ter kennis van Zijne Majesteit te bren-

gen en ik ontving dan ook in het begin van dit jaar het rekwest-
hetwelk ik de eer heb bij deze op te zenden."

„Het is mijn gevoelen dat het toegestane privilegie hoe eer
zoo beter moet ophouden; dat de planters van de Nickerie reeds
alle reden hebben om tevreden te zijn; dat zij dus lang van de
privilegie gejouisseerd hebben; dat zij daardoor hun credit op de
Hypotheekhouders hebben kunnen bewaren; gedurende dien tijd
in de gelegenheid geweest zijn, nieuwe fondsen te negociëren en
dat, hoe gegrond dan ook mogen schijnen de bezwaren in de
voormelde bijlagen tot de missive van 10 November en in het
request, aan mij voorgedragen, deze bezwaren grootendeels kunnen
worden weggeruimd, eensdeels door de voortdurende permissie
om de producten af te schepen in plaats van te Paramaribo, in
de Rivier te Nickerie, die even zoo goed als de Suriname voor
groote schepen toegankelijk is, en werwaarts thans ook de plan-
ters van de kust hunne produkten met kleine schoeners moeten
verzenden, en anderdeels door de producten transito over Amster-
dam en Rotterdam naar Engeland af te zenden en langs dienzelfden
weg, desnoods ook de behoeften voor de plantages te doen uit-
komen.

„Daardoor zoude wel is waar de privilegie Tax, waarvan thans
de kolonie het genot heeft, vervallen, maar dit genot kan niet op-
wegen tegen de voordeelen, die in plaats daarvan uit de direkte
afscheping naar het Moederland voor den Nederlandschen handel
en scheepvaart zouden resulteren.

„Tegen hetgeen de heer Ricketts in zijn brief observeert dat
hij van oordeel is dat deze permissie zoolang zoude behooren
voort te duren als de Nederlandsche eigenaren van eene soortge-
lijke permissie in de koloniën Demerara en Essequibo en Berbice
jouisseeren, zoude kunnen worden geobjecteerd dat de laatstge-
melde koloniën mede oudtijds Nederlandsche koloniën waren en
de billijkheid alzoo vorderde dat bij de cessie van dezelve voor
de oorspronkelijke eigenaren gezorgd werd, terwijl de kolonie
Suriname niet aan ons gecedeerd, maar volgens het principe van
den Status ante Bellum slechts terug gegeven is.

„En deze objectie komt mij voor zoo gegrond te zijn en bij
de lektuur van den brief zich zoo dadelijk aan de gedachten te
moeten opdringen, dat ik niet noodig zoude geacht hebben daar-
van gewag te maken, maar dezelve doordenkende is mij het denk-

beeld opgekomen of wellicht van het verzoek der Ingelanden niet eenige partij zoude kunnen worden getrokken, in dier voege, dat Zijne Majesteit, door ten aanzien van hetzelfde eene gunstige dispositie aan het Engelsche gouvernement te doen zien, dat gouvernement door dezelfde edelmoedige principes van zijnen kant, wellicht zoude te bewegen zijn tot het doen voortduren van de bevoegdheid aan de Nederlandsche eigenaren in de afgestane koloniën bij het 5e en volgende articulen der Conventie van den 12n Augustus 1815 (Staatsblad No. 56) toegekend, welk resultaat voorzeker het te wenschen ware dat door den gunstigen samenloop der omstandigheden, werd te weeg gebracht.

„Maar hier doet zich eene andere vraag op n. l. is het raadzaam om de verdere aanplanting van dat Distrikt aan te moedigen, of behoort dezelve zoo veel mogelijk te worden tegengegaan?

„Indien er mogelijkheid ware om arbeiders voor dezen kostbaren grond aan te winnen, zoude ik voorzeker tot de meest mogelijke aanmoediging adviseeren; ja, zoude ik zelfs in consideratie geven om door gepaste middelen te trachten eene negociatie daar tot stand te brengen en daar die Parwa-landen voor de katoenteelt zoo voordeelig zijn dat de bosschen met weinig arbeiders 14 of 12 maanden of minder in vruchtdragende katoenlanden kunnen herschapen zijn, zoude het te voorzien wezen, dat dit geheele distrikt tusschen de Coppename en de Nickerie, binnen weinige jaren eene heerlijke oogst van katoen zoude opleveren; maar daar zoodanige aanwinst niet te voorzien is, volgt van zelfs dat die nieuwe landen niet anders kunnen worden bebouwd dan door slaven, die van tijd tot tijd uit het andere gedeelte der kolonie derwaarts worden gebracht.

„En deze omstandigheid zoude, indien het privilegie moet blijven voortduren, genoegzaam zijn om het zooveel mogelijk tegengaan van alle verdere aanplantingen te doen aanraden.

.....

„Het moet passim zoo uit mijne brieven als uit het gouvernements journaal en uit de notulen van het Hof van Politie zijn gebleken dat ik den vervoer van slaven uit het oudere gedeelte der kolonie naar het Distrikt Nickerie, als zijnde een gedeelte der kolonie, niet knnnende verbieden, dezelve heb trachten moeielijk te maken; maar dit niettegenstaande, heeft het distrikt allengskens eenige aanwinst gedaan, vooral van zoogenaamde Fort-slaven, die alhier tot ambachten, tot overtollige bediening, dikwerf ook tot

minder nuttige en minder geoorloofde diensten gebruikt worden en waaraan dus weinig verloren werd; ja, waarvan het vertrek uit Paramaribo reeds langen tijd voor Policie wenscheijk was.

„De katoengronden, zooveel lichter te arbeiden zijnde, kan dat soort van slaven beter in het district Nickerie worden aangebracht dan op onze oudere koffie- en suikerplantaadjen, welke eigenaren en administrateurs trouwens ook huiverig zijn om zoodanige minder gedisciplineerde en minder tot zwaren arbeid geschikte slaven bij hunne machten in te lijven. En van dat soort van slaven is nog eene genoegzame voorraad.—

„Van de eigenlijke plantageslaven zijn er weinigen naar het nieuwe Distrikt overgebracht, alleenlijk heb ik om bijzondere omstandigheden, ook omdat ik geen regt meende te hebben om het te weigeren, vermeend gehoor te moeten geven aan het verzoek van den voormaligen eigenaar van de plantage La Singularité, den Heer Cameron, om een gedeelte van de macht van die plantage in de Nickerie over te brengen, gelijk dit in het gouvernements-journaal van het eerste kwartaal van dit jaar is aangeteekend; maar vooral nu ik sedert eenigen tijd geene amotie van plantaadjes, omtrent welk poincten breeder in de notulen van het Hof van Politie over de maand May II. permitteer zonder genoegzame verzekering, dat de slavenmarkt in dit gedeelte der kolonie blijft, zal de vervoer van plantaadjeslaven meer en meer moeielijk worden.—

„En ik heb met genoegen opgemerkt dat deze wijze van handelen door de Oude kolonisten in het algemeen wordt goedgekeurd; evenwel wanneer eenig Ingeland in de Nickerie mogt goed vinden eene plantaadje in de Oudere kolonie te koopen en zonder dezelve te amouveeren, hetgeen de Regeering bevoegd schijnt te zijn, om te beletten, een gedeelte der macht naar zijne nieuwe Landen te zenden, zoude ik oordeelen geen regt te hebben om zulks te beletten.

„Ik zeide dan dat, indien het privilegie moest blijven voortduren, ik van oordeel zoude zijn dat alle verdere aanplanting moest worden tegen gegaan, daar dezelve niet anders dan ten nadeele van den Handel tusschen het Moederland en deze kolonie strekken zoude.

„In een tegenovergesteld geval namelijk indien de uitsluitende handel met dat Distrikt aan de Nederlanden verzekerd wordt, zoude daardoor de voornamste reden om verdere aanplantingen tegen te gaan, vervallen, en zoude het schijnen dat wanneer ingezetenen van dit gedeelte der kolonie zouden oordeelen, hunne slavenmachten

met meer voordeel op die nieuwe Landen dan op de andere plantadjen te kunnen employeeren, men aan de industrie haren vrijen loop zoude moeten laten, en de verhinderingen, thans aan den vervoer naar dat distrikt door mij in den weg gelegd, geene plaats meer zoude moeten vinden.

„Maar hier doet zich de gewichtige bedenking op, of op deze wijze de amotie van plantadjen in het oudere gedeelte der kolonie niet zoude worden aangemoedigd en de aanwas van dat distrikt na eenigen tijd geene gelegenheid zoude kunnen geven tot zekere pretentiën, waarvan in de meergemelde bijlagen van de missive van den Heer Staatsraad van den 10 November, gewag gemaakt is.

„Indien dit laatste te voorzien ware zoude ik welhaast het denkbeeld durven uiten, dat het verkieslijker ware, indien reeds nu, voor dat distrikt enig arrondisseerend distrikt van het koningrijk Hanover of enig territoir in de Oost of West-Indien in ruiling konde verkregen worden.²⁴⁾

„Dan, welk gewicht deze consideratien hebben, daarvan zij de beoordeeling onderworpen aan Uwe Excellentie, die van nabij de betrekkingen tusschen ons Moederland en het Vaderland van het meerendeel der planters in het distrikt Nickerie gadeslaat en wellicht ook in de toekomst voorziet of hoe deze grond bij voortduring zal kunnen worden bearbeid.

„In allen geval zoude ik van oordeel zijn, dat van het meerder of minder gewicht, hetwelk aan deze consideratie zal gehecht worden, zoude kunnen afhangen de beschikking van Zijne Majesteit over de Requesten aan Hoogstdezelve gepresenteerd tot approbatie op de in vroeger tijden uitgegeven warranden of toegifte van nieuwe Landen in het meergemelde distrikt.

En dit brengt mij als van zelve terug op de juist dezer dagen ontvangen missive van Uwe Excellentie van den 29n April ll. No. 1931 en op de mijne van den 25n April 1817 No. 78, onder welke ik bij wijze van P. S. de vrijheid nam te zeggen dat in de figuratieve kaart, die ik mij destijds voornam met een volgend,

²⁴⁾ In 1714 kwam het grootste gedeelte van Hanover aan de Britsche kroon, totdat het na den val van Napoleon I tot koninkrijk verheven werd, terwijl de koning van Engeland ook koning van Hanover bleef. Na den dood van Willem IV (1837) kwam hierin verandering, daar deze vorst in Groot-Brittannië door zijn nicht Victoria, maar in Hanover door zijn broeder Ernst August van Cumberland opgevolgd werd. Er bestonden dus twee redenen voor Gouverneur Vaillant om in 1816 voor te stellen wat hij deed: vooreerst zou dan de Regeering met één en denzelfden Souverein te doen hebben gehad, want Nickerie zou aan de Engelschen komen en de Engelschen (de koning) zouden een deel van Hanover aan Nederland afstaan, en ten tweede was Hanover het meest voor ruiling aangewezen omdat het aan Nederland (Groningen en Drenthe) grenst.

nummer over te zenden, eenige fouten ontdekt waren, waardoor de verzending daarvan moest uitgesteld worden.

„Eene langdurige ziekte van den luitenant Hiemcke, mijn onder- vinding dat in die uitgifte van Warranden in vorige tijden niet met zeer veel orde was te werk gegaan, mijn voornemen om eene meer nauwkeurige kaart van dat gedeelte der kolonie te laten maken, mijn apprehensie dat de approbatie op gegevene Warranden en uitgifte van nieuwe den met zoovele andere zaken, ook met het maintien van zekere principes, met de meerdere of mindere en gering bevondene geneigdheid van Nederlandsche ingezetenen, om de oudere plantaadjen wederom in orde te doen brengen en de uitgewerkte koffiegronden en suikerplantaadjen te converteeren, in verband stonden, mijne vrees, om mij met mijne toen nog zoo geringe lokale kennis te bedriegen, mijne talrijke en dikwijls momentaneel presseerende bezigheden, waardoor ik meer dan eens in de behandeling van deze en andere zaken van grooteren om- vang gestoord werd, alle deze omstandigheden bied ik Uwe Excellentie goedgunstiglijk tot mijne versooning voor het plaats gehad hebbende uitstel aan te nemen.

„Intusschen gaat de bedoelde figuratieve kaart en de lijst der concessiën hiernevens.

. ,

Intusschen moge alhier genoeg gezegd zijn om Zijner Maje- steits beslissing omtrent de afschepingen uit het Distrikt Nickerie te provoceeren.

„Daarvan zal toch het verdere afhangen.

„Ik zal inmiddels op dezelfde wijze voortgaan, aan den eenen kant den vervoer van slaven naar dat distrikt zooveel mogelijk tegengaande en aan den anderen kant aan de Ingelanden van dat Distrikt geene redenen tot klachten aan hunne oorspronkelijke regeering gevende, hetgeen ik tot hiertoe zorgvuldig meen vermijd te hebben.

„Indien geoordeeld wordt dat de afscheping naar vreemde havens kan ophouden en de Landbouw in het distrikt Nickerie kan worden aangemoedigd dan zoude naar mijn inzien een onaf- hankelijk Hollander, die tevens aan de planters aangenaam zijn konde, als Commissaris of kommandeur derwaarts moeten gezonden worden, voor hoedanigen post ik wel geen betere keuze zoude kunnen doen dan van den gouvernements secretaris Pringle, indien dezelve daartoe konde worden geëngageerd.

„Aangenaam zal het mij zijn, indien ik al ware het met één woord in eenen particulieren brief konde worden geïnformeerd van den loop, dien Uwe Excellentie onderstelt dat deze zaak zal nemen en van de provisioneele gedachten over dezelve.”

Naar aanleiding van deze missive werden door de Regeering twee hoofdpunten in overweging genomen, n.l. de noodzakelijkheid of raadzaamheid van het in standhouden van het zoogenaamde privilege en de meerdere of mindere aanmoediging aan de ontginning en bebouwing van dat district, te verleen.

Het laatste punt scheen bij de overweging van de Regeering niet tot eene eindbeslissing te kunnen komen; althans de Minister gaf den Gouverneur te kennen dat „de zaken daaromtrent dragende moeten worden gehouden, tot tijd en wijle 's Konings finale beslissing kenbaar zal zijn geworden.”

Wat het Privilegie betreft, deswege is door de Regeering een besluit genomen, waarvan afschrift aan den Gouverneur is verzonden, met opdracht tot de uitvoering over te gaan.

Van dit besluit is tevens mededeeling gedaan aan den Solliciteur der voornaamste belanghebbenden bij de Nickerie, thans te Glasgow gevestigd.

Deze belanghebbenden in het vooruitzicht op hetgeen thans gebeurd is, hadden bereids met gunstig gevolg onderhandelingen aangeknoopt met een aanzienlijk huis in Amsterdam voor den aanvoer van behoeften naar hunne plantages en voor het afhalen der producten.

Het besluit, dat door den gouverneur nader is besproken in eene vergadering van het Hof van Politie en Crimineele Justitie, den 10 December 1819, luidt als volgt;

„1o Dat het privilege van de Planters in het distrikt de Nickerie in de Kolonie Suriname, om onder een buitengewoone betaling van £ 3 hunne goederen naar de Berbice te zenden om van daar naar Engeland te worden vervoerd, met den laatsten dag der maand Maart 1820 zal gehouden worden te zijn ingetrokken.

„2o Dat na dien dag uit het distrikt de Nickerie even als zulks bij art. 97 van het reglement van Regeering voor de kolonie van Suriname betrekkelijk tot die kolonie is bepaald, geene goederen zullen mogen worden uitgevoerd dan naar de Hoofdplaats of wel directelijk naar het Moederland.

„3o Dat ook na dien dag geene goederen in dat distrikt zullen mogen worden ingevoerd dan uit de Hoofdplaats en uit het

Moederland behalve dezulken, welke geoorloofd zijn in de kolonie van elders in te voeren.

„4o Dat de planters van het distrikt de Nickerie gelijke rechten zullen hebben als de overige planters in de kolonie Suriname.

„5e Dat de inkomende en uitgaande rechten en ook alle verdere lasten, voor zooveel dezelve op dat distrikt van toepassing kunnen zijn, aldaar gelijk zullen zijn aan die, welke in de overige gedeelten der kolonie Suriname geheven worden.

„6e. Dat er een commissaris voor het distrikt Nickerie zal worden aangesteld om dat distrikt onder het oppertoezicht van den tijdelijken Gouverneur-Generaal der kolonie Suriname te besturen.

„7o. Dat de gouverneur generaal a. i. zal worden gelast om alle beschikkingen, zoo ter verzekering van de uitvoering van dit besluit, als van de rigtige ontvangst der regten en belastingen daarstellen, met vrijlating om zulks voor de handhaving van het gezag van voormelden Commissaris noodzakelijk afgeraden oordeelende, naar het distrikt Nickerie een convenabel detachement van de bezetting der kolonie te zenden en om wijders, zoo van zijne verrigtingen in dezen als van den uitslag, zoo spoedjg mogelijk Rapport te doen.

Van de sub 6 voorkomende bepaling trad de Minister in nader beschouwing en wees den Gouverneur er op dat deze zelf van meening is, dat het gezag in Nickerie op den duur niet kan worden toebetrouwd aan den man²⁵⁾ die er tot dus verre, den titel van kommissaris heeft gevoerd.

„Integendeel” zoo gaat de Minister voort,— alle omstandigheden loopen samen om, hetzij men op het tegenwoordige, hetzij men op eene mogelijke toekomst lette, tot de uitoefening van dat gezag, eenen man te kiezen van wiens goede gezindheid van de kolonie niet alleen, maar ook voor Nederland, men zich door de ondervinding van vele jaren verzekerd achten kan.

„Gaat die gezindheid gepaard met fermiteit en kennis voor de West-Indische gebruiken in lokaliteiten dan zou door zulk eene keuze in het goed bestuur der Nickerie voorzien zijn, en in de bereiking van 'sKonings oogmerken, hiertoe strekkende dat de producten van dat distrikt niet minder dan die van het overige gedeelte der kolonie en dus mede uitsluitend ten bate komen van de Nederlandsche vaart en handelsindustrie”.

De overweging van dit een en ander in verband met de

25)) Samuel Ricketts.

Wdr

herhaalde klachten van den Gouverneur over het gebrek aan bekwame ambtspersonen, bracht den Minister op het denkbeeld, dat in deze goede partij zou zijn te trekken van den Heer Baron von Nesselrode Huguenpoth, die gedurende zijn verblijf in Nederland door den Koning in 's Rijks armee werd opgenomen met den rang van luitenant-kolonel.

De heer Nesselrode toch had informatiën gegeven aan den Koning zoowel als aan het Ministerie, welke informatiën blijk gaven van zijn *goed oordeel in koloniale zaken, van zijne oprechtheid en van zijne gematigde gevoelens.*

De Koning had dan ook geen bezwaar den Heer Nesselrode ter beschikking te stellen van den Minister, om zoo spoedig mogelijk naar Suriname te vertrekken, ten einde provisioneel voor den tijd van één jaar als kommissaris of Landdrost in de Nickerie te fungeeren „op zoodanige instructie als de gouverneur voor hem overeenkomstig de bepaling van het voormelde besluit des konings vast stellen zal, onder toevoeging van eenige militaire macht en van eenen ontvanger, die tevens geschikt kon geacht worden om het schrijfwerk bij het Landdrostambt te bezorgen en de noodige registers aan te leggen en bij te houden.”

Ingevolge dit besluit kwam de Heer Nesselrode hier aan in 1820 en nam het beheer over van den heer Samuel Ricketts. Deze was naar alle waarschijnlijkheid door het Engelsche gouvernement belast met het beheer van het district, toen het nog in bezit van Engeland was. Bij de overgave in 1816 (de kolonie kwam reeds in 1814 onder het bestuur van Nederland terug) bleef hij als zoodanig in Nickerie doch ontving geene vergoeding van het Hollandsch gouvernement, hoewel hij in alle opzichten aan de eischen van het Bestuur voldeed, zoo als ook, zij 't maar met een enkel woord, blijkt uit de missive van den gouverneur Vaillant, dd. 8 April 1817.

Bij het aanvaarden van het beheer over het district door Baron von Nesselrode Huguenpoth, was de dienst als volgt samengesteld :

Beheer.

Baron von Nesselrode Huguenpoth, Landdrost,
William Hendrik Lans, schrijver (secretaris).

Raad van Hoofdingelanden.

De Landdrost, president,
Joseph Tijndall, J. L. M. Christie, W. Cameron en L. Campbell, leden.

Gewapende Burgermacht.

R. Mc. Lachlan, kapitein, R. Cruickshank en W. Robertson, luitenants, J. Gordon en L. Ferrier, Vaandrighs, G. Mabé, 1e luitenant der artillerie, postcommandant.

Geneeskundige dienst.

F. W. R. Horstmann, officier van gezondheid voor militairen en ambtenaren.

Gezwoeren landmeters.

C. Mabé, 1e luitenant der artillerie en William Moore, gezwoeren landmeter.

De staatkundige beweegredenen van den Minister om den heer Ricketts niet als beheerder van het district te handhaven, zijn wellicht niet ver te zoeken: van Engelsche nationaliteit en als zoodanig steeds er op uit om de belangen zijner landgenooten te behartigen; zelf bezielde met eene goede ondernemingsgeest voor industrieele doeleinden; zijne welwillendheid om het beheer te blijven voeren zonder vergoeding; het gebrekkige toezicht van het Hoofdbestuur te Paramaribo in zake Nickerie, zijn alle feiten, die mede gediend hebben den Minister tot nadenken te stemmen, dat het den heer Ricketts niet zou gelukken naar eisch de besluiten des Konings voormeld, na te leven.

Het beheer van den Baron von Nesselrode Hugenpoth heeft aan de verwachting niet beantwoord; integendeel, het groote vertrouwen, dat de regeering in hem gesteld heeft, werd zeer geschokt.

Reeds op het einde van 1821 verzocht en verkreeg hij van den gouverneur Vaillant verlof om zich naar Paramaribo te begeven. Dit vertrek stond in verband met de onaangename verhouding, die tengevolge van zijn zonderling optreden, tusschen hem en de voornaamste ingezetenen van Nickerie was ontstaan, waardoor hij bij den gouverneur was aangeklaagd.

Wij zouden met deze vermelding volstaan ware het niet, dat de hoedanigheden welke den Heer von Nesselrode tot aanbeveling strekten, zoo lijnrecht in strijd waren met zijne handelingen, die aanleiding tot de bedoelde klachten gaven.

Voor de lezers kan het dus van belang zijn een kijkje te nemen in de grieven der ingezetenen, die aan den gouverneur tegen den Landdrost waren voorgedragen.

Kort na diens vertrek naar Paramaribo ontving de gouverneur van eenige voorname ingezetenen van het district het volgende request :

His Excellency

Sir C. R. Vaillant,

Knight of the order of the Lion,
Governor General a. i. of the Colony of Surinam
and its dependencies etc. etc. etc.

The Memorial of the Planters and other Inhabitants of the Nickerie-District shows.

That your Memorialists have witnessed with the deepest concern and regret during the last Eightteen months a constant scene of confusion and tumult existing in, and about the government Buildings of this district which they cannot but attribute solely to the unhappy and restless disposition daily manifested by the conduct of the Landdrost who has repeatedly expressed apprehensions of a plot or consperacy either against himself, by the military commandant and amptenaar, with other Inhabitants residing near him, or by a few slaves against their owners, all of which evidently tends more or less to much confusion at the Military post and its environs.

That your Memorialists have repeatedly witnessed with horror and indignation white persons, tradesmen and others, arrested, confined in the stocks, beaten with sticks and the flatside of a sabre, kicked over the head and body, and otherwise shamefully abused, while the said white persons were fast bound like criminal slaves, and this cruelty was inflicted personally by the Landdrost and by the soldiers in his presence.

That your Memorialists have witnessed white persons, who, when on a voyage from Demerara or Berbice to the windward coast or to Paramaribo were by distress of weather and loss of rudder, driven ashore in the vicinity of the post, arrested and confined like criminals, without any regard to the common feelings of humanity, or to common Justice, that those persons after many days suffering were liberated without ceremony.

That your Memorialists have good reason to believe they have been without exception, mentioned and spoken of by the Landdrost in the most contemptible manner, without the least cause

for they are fully satisfied of having uniformly shewn him all that attention and respect which is due to his rank.

That your Memorialists have recently witnessed a positive refusal by the Landdrost to deliver a runaway slave in arrest at the post to his lawful owner, alleging that two witnesses were necessary to prove the property notwithstanding the owners legal oath before Mr. Graaf to that effect, moreover the Landdrost not only refused to deliver the said slave, but threatened with the most unbecoming language to put the owner into the stocks.

That your Memorialists have good reason to believe the Landdrost is concerned more or less in traffic, particularly in timber, and otherwise, in permitting the sergeant to purchase rum by the puncheon, and to retail the same as well as gin in a clandestine manner; both of which your memorialists conceive derogatorily to his rank, and productive of much evil.

That your Memorialists interring us hope or prospect of tranquility, or amendment under the present administration of the district, deemed in their duty to make this brief and candid representation which falls far short of the reality, and most humble beseech your Excellency's benevolent later position by suspending and superseding the Landdrost until His Majesty's pleasure is known.

And your Memorialists as in duty bound will ever pray etc. etc. etc.

(signed.) JOSEPH TIJDALL
 NICK. HERBERT
 IN. SIMSON
 W. CARBIN
 WILLIAM CHRISTEE Jr.
 AT. INNES
 ROBERT CRUDEN
 D. MARTIN
 ISAW SOWERBY
 JA. SHAW
 JOHN JENKINS

Nickerie District 26 December 1821.

Vert:

Aan Zijne Excellentie

den heer C. R. Vaillant,

Ridder in de Orde v. d. Ned. Leeuw,

Gouverneur a. i. van de Kolonie Suriname en onderhoorigheden etc. etc. etc.

Het request, ingediend door de planters en andere inwoners van het Nickerie-district toont aan:

Dat requestanten met groote onrust en veel leedwezen, gedurende de laatste achttien maanden, getuigen zijn geweest van een voortdurend tooneel van verwarring en oproer, in de Landsgebouwen en daarbuiten, in dit district. Zij kunnen deze wanorde alleen toeschrijven aan den heerschenden, rusteloozen toestand, die met den dag toeneemt, en te wijten is aan de houding van den Landdrost, die herhaaldelijk zijn vrees heeft te kennen gegeven betreffende eene samenzwering, tegen hem gericht, door den milit. commandant en de ambtenaren te zamen met andere inwoners, in zijne nabijheid, of aangaande eene samenzwering van eenige vlaven tegen hun meesters. Dit alles geeft aanleiding tot een tooneel van verwarring op den militairen post en de omgeving.

Dat requestanten herhaaldelijk met afschuw en verontwaardiging getuigen zijn geweest van de arrestatie van blanke personen, handelaars en anderen, die in cachotten werden opgesloten en daarna met stokken of den platten kant van een sabel geranseld, tegen het hoofd geschopt en op andere manieren schandelijk mishandeld; gelijk misdadige slaven werden deze blanken vastgebonden, terwijl de mishandeling door den Landdrost in persoon of door de soldaten in zijne tegenwoordigheid geschiedde.

Dat requestanten getuigen zijn geweest dat blanken, die op reis van Demerara of Berbice naar Paramaribo, door slecht weder gedreven of door het kwijt raken van den koers, in de nabijheid van den milit. post gekomen zijn, opgesloten werden als misdadigers, zonder eenig respect voor menselijkheid of rechtvaardigheid en dat deze personen na vele dagen van lijden, zonder eenig excuus wederom in vrijheid werden gesteld.

Dat requestanten allen grond hebben te gelooven dat door den Landdrost over hen met de meeste minachting is gesproken zonder dat hiertoe eenige reden bestond, daar zij hem altijd die

eer en dat respect hebben betoond, met zijn rang en stand overeenkomende.

Dat requestanten getuigen zijn geweest dat de Landdrost geweigerd heeft een weggelooopen slaaf aan den rechtmatigen eigenaar af te leveren, zeggende dat er minstens twee getuigen noodig waren om den eigenaar te identificeeren, niettegenstaande den eed van den wettelijken eigenaar, afgelegd in handen van den heer Graaf. Niet alleen weigerde de Landdrost uitlevering van genoemden slaaf, maar bedreigde den eigenaar in de meest schandelijke bewoordingen, te zullen arresteeren.

Dat requestanten redenen hebben te gelooven, dat de Landdrost geïnteresseerd is in klandestinen handel, voornamelijk in hout, terwijl hij den sergeant toestaat rum te koopen in het groot en die in het klein te verkoopen als jenever, op een klandestine manier. Requestanten zijn van oordeel, dat deze handelingen niet passen bij het ambt van den Landdrost en de bronnen zijn van veel kwaad.

Dat requestanten, alle hoop latende varen op rust of gerechtigheid onder het tegenwoordige bewind van het district, het hun plicht beschouwden, deze feiten onder Uw Excellentie's aandacht te brengen, hoewel deze feiten den werkelijken toestand niet eens goed weergeven.

Waarom requestanten Uwe Excellentie onderdanig verzoeken den Landdrost te suspendeeren en te doen vervangen totdat Zijne Majesteits besluit is vernomen.

Requestanten verzoeken zooals hun plicht het voorschrijft etc. etc. etc.

(get.) JOSEHP TIJDALL

ENZ. ENZ.

Men was verbitterd op den Heer von Nesselrode, en niets werd achterwege gelaten, wat bijdragen kon om een eind te maken aan diens beheer over Nickerie.

Zoo ontving de Heer Jozef Tijdall, die als oudste Hoofdingeland, ingevolge art. 5 van de instructie, het beheer gedurende de afwezigheid van den Heer von Nesselrode op zich nam, het volgende schrijven dd. 26 Januari 1822:

Sir!

We do hereby authorise you to state in your dispatches to his Excellency the governor General our assent to the general wish of the inhabitants of this district, not to see the Landdrost again here in his official capacity.

We are Sir, very respectfully

Your most obt. sert.

(signed) ROBT. MC LACHLAN

JAMES GORDON.

To

J. Tyndall Esq.
Hoofdingelander
Nickerie.

Vert.:

Weled. Heer,

Wij machtigen U hierbij om in Uwe missive aan ZEx. den Gouverneur-Generaal den algemeenen wensch van de bewoners van dit District uit te spreken, om den Landdrost hier niet meer te mogen terugzien in zijn officieele functie.

Wij verblijven hoogachtend,

Uw dienstwillige dienaren,

(get.) ROBT. Mc LACHLAN.

JAMES GORDON.

Den Weled. Heer

J. Tijndall

Hoofd-Ingeland

Nickerie.

Dit schrijven, dat ook den gouverneur bereikte scheen den doorslag te hebben gegeven; de gouverneur, die nog aarzelde een besluit te nemen, hoewel overtuigd van de grieven der Nickerianen verleende toch op 1 Februari 1822 eervol ontslag aan Baron von Nesselrode, onder afwachting van Z. M. goedkeuring. Daarbij

werd den Baron bij wijze van gratificatie eene maandelijksche toelage van f 625 S. C. toegestaan.

Tevens zond de gouverneur een uitvoerig verslag betrekkelijk de zaak Baron Nésselrode onder begeleiding van de volgende missive dd. 21 Februari 1822, aan den Minister J. Goldberg, (Directeur-Generaal voor het Departement van Koophandel en Koloniën).

„Ik meen niet langer te mogen wachten met Uwe Ex. bekend te maken met de klachten door eenigen der voornaamste ingezetenen van Nickerie tegen den Landdrost van dat distrikt, den luitenant-kolonel Baron von Nesselrode Hugonpoth, ingebracht.

De Landdrost, mij reeds vóór het einde van het verlopen jaar om verlof verzocht hebbende, heb ik hem dat verlof toegestaan en hem geautoriseerd om naar aanleiding van het 5e art. van deszelfs instructie, waarin ik de eer gehad heb indertijd een afschrift aan Uwe Excellentie in te zenden, het toezicht van het distrikt aan den officier van den post en aan den oudsten Hoofd-ingeland op te dragen en is hij mitsdien in Paramaribo.”

Het optreden van Baron van Nesselrode Hugonpoth valt samen met het in werking treden van de z.g. provisioneele voorzieningen van den gouverneur van Panhuys en opheffing van het Privilegie aan de planters. - Het was dus voor Nickerie een nieuw tijdperk. Van het resultaat dezer verordeningen gedurende zijn beheer, heeft de Baron dan ook een uitgebreid Rapport ingediend.

Hij stierf op 21 December 1827.

Reeds op 7 Februari 1822 werd belast met het beheer van het district, de Kapitein-adjutant H. van Kempen op het daartoe staande traktement van f 4000 N. C. 's jaars en een maandelijksche toelage van f 100.— S. C.

De slaven.

Tot den bloei van Nickerie hebben ongetwijfeld de slaven in groote mate het hunne bijgedragen.

Deze macht, bestaande uit allerlei typen, zeer verschillend in geaardheid en uit verschillende oorden herwaarts overgebracht, droeg een ander karakter dan de slavenmacht in de Oude Kolonie. Zooals blijkt uit de berichten van de vestiging der eerste planters, alsook uit het merkwaardig schrijven van den gouverneur Vaillant, bestond de slavenmacht van Nickerie uit werkkrachten, aangevoerd uit het eiland Granada, Berbice en uit het oudere gedeelte der kolonie.

Onder de laatsten waren er tal van zoogenaamde Fort-slaven, — die, in tegenstelling met de Plantage-slaven, in de stad Paramaribo werkten — wier verwijdering uit de stad niet betreurd werd.

Waar men overigens slaven van beter allooi uit de Oude Kolonie naar Nickerie wenschte over te brengen, scheen het Bestuur niet goedschiks daarin te willen toestemmen en vond het grooten steun bij tal van planters in de Oude Kolonie, die, steeds naijverig op den vooruitgang van het Nickerie district, ongaarne zagen, dat het met goede werkkrachten uit Suriname zou bevolkt worden.

James Balfour was eigenaar van plantage Berlijn, houtgrond aan de Parakreek. Tengevolge der kwaadwillige, miltzieke en hostile gezindheid der slaven aldaar, deed hij bij het Bestuur het verzoek, deze slaven te mogen overbrengen naar plantage Waterloo in Nickerie, ook al zijn eigendom.

Bij besluit van het Hof, den 7n Augustus 1821, werd dit verzoek van de hand gewezen.

Maar niet altijd kon het Bestuur op een desbetreffend verzoek afwijzend beschikken en werden bovendien nog tal van slaven tersluiks naar Nickerie overgebracht, zoodat dit district in niet al te langen tijd, in bezit kwam van een sterke slavenmacht.

Om in deze slavenkwestie zich zeker recht voor te behouden en eene betere verhouding tusschen Bestuur en slaveneigenaars tot stand te brengen, waardoor aan den ongewenschten toestand een einde zou komen, werd bij besluit van 31 Maart 1817 het volgende bepaald:

1e. Het zal voortaan aan niemand geoorloofd zijn, een of meer slaven uit de overige divisiën dezer kolonie te zenden of te

vervoeren naar het district Nickerie, zonder daartoe onze toestemming te hebben verzocht en verkregen.

IIe. Het verzoek tot zoodanig consent zal moeten zijn vergezeld van eene opgave van den naam of de namen, het geslacht, den presuntiven ouderdom, ambacht of werk, waartoe bekwaam en verdere uitduiding, zoo nauwkeurig mogelijk van den slaaf of de slavine, die men alzoo verlangt naar het meergemeld district te zenden of te vervoeren; mitsgaders van een gelijke opgave van den naam van den eigenaar, van den tijd, sedert welken hij in bezit is van dien slaaf of slavine en indien hij na den 27ⁿ Februari 1816, in het bezit van dien slaaf of slavine gekomen is, dan van den voormaligen eigenaar etc. en eindelijk van het gebruik, dat men in het district Nickerie van dien slaaf verlangt te maken.

Dit besluit werd 24 April 1817 herzien en in de volgende bepaling nader omkleed:

„Voortaan zal elk, die één of meer slaven naar het district Nickerie wil vervoeren of zenden, gehouden zijn drie weken te voren van zijn voornemen kennis te geven, (bekend te maken) bij drie achtereenvolgende advertentiën in de Nieuwspapieren, bij welke advertentiën de namen der slaven, en zoo hij binnen het jaar daarvan eigenaar geworden is, de namen van den vorigen meester of meesteres zullen moeten worden opgegeven.”

Over het algemeen genoten de slaven in Nickerie eene betere behandeling dan hunne lotgenooten in de Oude Kolonie. Wellicht hierdoor, niet het minst ook door den zedelijken invloed van hunne meesters bezaten zij eene zekere mate van beschaving; zij spraken over het algemeen de taal van den meester, wat niet weinig de toenadering en het vertrouwen tusschen beiden bevorderde. Tal van voorbeelden zouden kunnen worden aangehaald als zoo vele bewijzen van de goede gezindheid van de planters van Nickerie jegens hunne slaven.

In zijn „Zes jaren in Suriname” zegt A. Kappler:

„De heer James Balfour, eigenaar van drie schoone plantagiën met meer dan 700 slaven is in Augustus 1841 op zijn plantage Waterloo overleden. Hij had zijne nalatenschap in vele legaten, voor een gedeelte zelfs onder zijne negers verdeeld. Zijne dochter — eene mulatin, die hij bij een zijner slavinnen verwekt had — ontving een aanzienlijk vermogen en kocht korten tijd na den dood haars vaders hare vrijheid”.

Met evenveel lof gewaagt de schrijver van de goede verhouding tusschen den eigenaar van Nursery en zijne slaven: vooral prijst hij de nette en hechte slavenwoningen met hunne tuintjes. Dit was een voorrecht, welk de slaven in de Oude kolonie derfden. In Wolbers en andere schrijvers lezen we dat de slaven in het Oudere gedeelte der kolonie de vrijheid misten om hun eigen kostgrond aan te leggen en dikwijls na eene harde dagtaak, hongerig hun legerstede moesten opzoeken.

Baron van Heeckeren van Van Waliën, van de slaven in Nickerie sprekende, zegt o. m. „Ik moet bekennen schier in de geheele kolonie geene negers gezien te hebben, welke meer blijken droegen van goed doorvoed te zijn, en die meer ontheven waren van hunne gewone zeren en ongemakken. De overvloed van kost, die althans het nederdistrict tegenwoordig bezit, alsmede de bijzondere gunstige luchtgesteldheid moeten natuurlijk op de gezondheid en het uiterlijk aanzien der negers invloed hebben.”

W. H. Lans, sedert 1820, op voordracht van den Landdrost, ambtenaar in Nickerie, zegt ook in zijn „Bijdrage tot de kennis der kolonie Suriname,” dat de sterfte onder de slaven hoofdzakelijk moet toegeschreven worden aan onvoldoende voeding”. Waar nu het sterfte cijfer van de Oude Kolonie dat van Nickerie overtrof, ligt het voor de hand dat de slaven in Nickerie beter gevoed werden.

Maar ook in andere opzichten komt de toestand der Nickerie slaven gunstiger te voorschijn en kunnen wij onze lezers het best daarvan overtuigen door het oordeel van bevoegde schrijvers hier te laten volgen:

Mr. J. de Neufville Az. „De vrijlating der slaven in hare gevolgen beschouwd en op de Nederlandsche volkplantingen toegepast.”

„Wat de slavenbevolking aangaat, deze bewaarheidt woordelijk het gezegde van Gurney: „The old system is a killing one.” Het getal slaven toch neemt jaarlijks in eene schrikkelijke mate af, en wel door meer dan ééne oorzaak.

Het getal der geboorten namelijk is in vergelijking van de hoegrootheid der bevolking uiterst gering, en wel omdat het huwelijk onder de slavernij niet denkbaar en niet mogelijk is. Hoe toch zoude zich een slaaf in het huwelijk willen begeven indien hij elk oogenblik gevaar loopt, van uit zijn huisgezin te worden weggerukt, daar de planters meestal geen acht slaan op de dierbaarste

en teederste betrekkingen, zoo zij door het koopen of verkoopen van slaven zich eenig voordeel kunnen verschaffen?

Daardoor geven de slaven zich veelal aan losbandigheid over, hetgeen ook op het getal der bevolking eenen schadelijken invloed uitoefent. Opmerkelijk is het daarenboven, dat de slaven bijna altijd hunne vrouwen, of ten minste de slavinnen waarmee zij leven, kiezen uit haar, welke op de omliggende plantages werkzaam zijn, nimmer uit haar, welke van denzelfden meester als zij zelven afhangen.

Dit is het eenige waarin de slaven niet kunnen gedwongen worden den wil der planters te volgen. En daar in de volkplantingen de oude regtsregel „partus sequitur ventrem” geldt, getroosten de negers zich hunne kinderen terstond bij dezelve geboorte als den eigendom van eenen anderen planter te zien, liever dan eene vrouw op de pantaadje welke zij zelven bewonen te nemen en daardoor winst aan hunne eigene meester aan te brengen.”

M. D. Teenstra „De Neger-slaven in de kolonie Suriname”.

„De slaven nemen jaarlijks in getal af” (zoo luidt het bericht in de courant) „de vermindering heeft over de laatste drie jaren twee ten 100 bedragen; tot die vermindering dragen de manumissiën veel bij, maar als voornamelijk oorzaken schijnen te moeten worden aangewezen zedeloosheid, de veelwijverij, overmatigen en vooral nachtelijken arbeid, en eindelijk eene aan die oorzaken van uitputting evenredige voeding.”

F. A. Kuhn M. D. „Beschouwing van den toestand der Surinaamsche plantages-slaven”

De voortteling is bij de Plantaadjes-slaven gering en in geene evenredigheid met de sterfte; men kan aannemen dat, zonder bijkomende ongelukkige gebeurtenissen van heerschende ziekten, jaarlijks 2½ à 3% vermindering plaats vindt; wel te verstaan op de geheele massa. Dan er zijn eenige weinige staten, waar niet alleen de geboorte de sterfte dekt, maar dikwijls zelf te boven komt; echter mogen zich niet vele eigenaren daarin verheugen. Sedert de afschaffing van den slavenhandel is het onderwerp van de weinige voortteling der Plantaadje Neger al dikwijls in overdenking gebracht, en vrij algemeen was men van gevoelen, dat de oorzaken daarvan op rekening van mishandeling en zwaren arbeid moeten gesteld worden. Bij velen, die geene gelegenheid hadden de zaken van naderbij te leeren kennen of anderszins genoegzaam te worden ingelicht, is dat gevoelen nog heerschende. Het is niet te ontkennen, dat, hoe dragelijk voor velen de arbeid op eenige

plantaadjes moge geacht worden, er weder andere zijn, die eenen al te zwaren en boven de krachten gaanden arbeid verrigten, welke eenen ongunstigen invloed op de gezondheid en natuurlijk op de voortplanting moet hebben. Maar wat mishandelingen aanbelangt, zoo kan men, de waarheid hulde doende, verzekeren, dat dezelve veel minder plaats grijpen dan men zich in het algemeen wel voorstelt; en althans in onze dagen kunnen dezelve niet meer als gewichtige oorzaken, die de propagatie beletten, in aanmerking komen. Wanneer men met eenige zaakkennis onderzoekt, zal men al spoedig bevinden, dat er nadere meer afdoende oorzaken gevonden worden. Men dient bij eene zoodanige opsporing zich twee hoofdpunten ter ontwikkeling voor te stellen, als eerstelijk: welke de ware reden zijn, dat de Plantaadje-Negers zoo weinig voorttellen, en ten tweede, waardoor in den regel zoo vele kinderen kort na de geboorte sterven.— In deze twee omstandigheden ligt de meer af- dan toenemende staat der Plantaadje-Negers.

Men kan, naar mijn gevoelen, de oorzaken gevoegelijk in algemeene en bijzondere verdeelen; de algemeene bevatten de zoodanige, welke volstreckte gevolgen der omstandigheden zijn; de bijzondere zijn die, welke speciaal van den man of wel van de vrouw uitgaan.

Tot de eerste of algemeene behooren in de eerste plaats, de voorbereidende oorzaken, die uit de doorgaans slechte behandeling der Negers op hunne reize herwaarts zijn ontstaan; want van de velen, die altoos zwakkelijk en ziekelijk bleven, mogt men niet zeggen „fortes creantur fortibus”.

In de tweede plaats is eene der gewichtigste oorzaken ontstaan doordien men vroeger, door toevoer van de kust van Afrika, als het ware, dagelijks het verlorene konde aanvullen, en men geen ander belang kende dan dadelijk werkzame handen te hebben, waartoe men veel liever een Neger dan eene negerin verkoos. — Uit deze algemeene keuze moet natuurlijk eene groote onevenredigheid in de seksen ontstaan, een onevenredigheid, die tot heden toe, op vele plantaadjen nog bestaat.

In de derde plaats hebben de Negers geen denkbeeld van het huwelijk, en kunnen zulks, uit den aard van hunne weinige kundigheden, ook niet hebben, waaruit volgt, dat bij hun geen vast verband van huiselijke zamenleving bestaat.— Er zijn, wel is waar, vele negers en Negerinnen, die zeer kuisch en huiselijk met elkander blijven leven, ja hun geheel leven door bij elkander blijven en verscheidene kinderen verwekken; een groot gedeelte

echter leeft daaromtrent geheel vrij en naar onderling goedvinden, van welke vrije gewoonte eene onzedelijke leefwijze het gevolg moet zijn, die de voortteling zeer hinderlijk is.

Bijzondere oorzaken meer, alleen van den man uitgaande zijn ;

1o. Aanhoudende zware arbeid, bij gebrek aan genoegzaam voedsel, waardoor de lichaamskrachten afnemen en de energie tot de voortteling verzwakt en verloren gaat.

2o. Het uitloopen der Negers naar aangelegene plantaadjes ; daar een zoodanig uitloopen, hetgeen zonder aanmerking van goed of slecht weder geschiedt, zonder verachtering van den dagelijkschen arbeid moet plaats vinden, zoo is ligt te begrijpen, dat de zoodanigen zich door vermoeienissen afmatten en zich aan ziekten enz. blootstellen, welk een en ander ongunstig op de voortteling werkt.

Ten aanzien van het tweede hoofdpunt, hetwelk zoo hoogst belangrijk voor den af- of toenemenden staat der bevolking kan gehouden worden, n. l. de sterfte der kinderen is het volgende aan te merken :

1o. dat er geene behoorlijke verloskundige hulp voor kramenden op de plantaadjes voorhanden is ;

2o. dat de negerwoningen, zoo als vroeger is aangemerkt op vele plantaadjes slecht zijn ; de kinderen zijn te veel aan togt en vochtige lucht blootgesteld ;

3o. Vele zuigelingen sterven aan de Jaws, niettegenstaande de jonge kinderen anders het best deze ziekte kunnen doorstaan ; de moeders dragen echter niet altoos behoorlijk zorg tegen vocht en koude ; beide hebben doodelijke gevolgen voor alle jawspatiënten."

En toch, als men de rapporten van de Landdrosten leest komt men tot de overtuiging, dat die menschelijke behandeling bij velen het doel miste.

Nu is het een opstand, die bedwongen moest worden ; daar zijn het weer ontvluchtingen, die tot buitengewone maatregelen dwongen ; ja, zelfs is een formeel plan tot brandstichting en moord, gelukkig bijtijds ontdekt en verijdeld.

De oorzaak der ontvluchtingen van de slaven in Nickerie was niet het gevolg van eene min goede behandeling, maar van de zucht naar onafhankelijkheid.

De geschiedenis leert ons dat aan Engeland de eer toekwam, aan de overige volken van Europa het voorbeeld te hebben gegeven, om den slavenhandel tegen te gaan en af te schaffen.

Reeds in 1814 drong Engeland bij Nederland er op aan om samen den slavenhandel met alle middelen te keer te gaan. Toen de aangewende pogingen te zwak bleken te zijn, sloten beide rijken een tractaat tot wering van den slavenhandel, waarbij de overtreders met zware straffen bedreigd werden, terwijl tot het uitspreken dezer straffen een gemengd gerechtshof werd ingesteld.

Middelerwijl drong men in Engeland met kracht tot de afschaffing der slavernij aan.— Dit had tengevolge dat de voorbereidende maatregelen spoedig werden getroffen en op den 1n Augustus 1838 eene geheele en onvoorwaardelijke emancipatie van alle slaven in de Engelsche volkplantingen volgde.

Het voorrecht aan de Engelsche slaven geschonken, bleef niet verholten voor de slaven in Nickerie.

De tijding hiervan bracht zoo'n agitatie onder dezen en deed de zucht naar vrijheid zoo sterk in hen ontwaken, dat zij, vol verlangen, den blik naar het nabijzijnde Berbice richtende, elke gelegenheid aangrepen om te ontsnappen.—

Door middel van corjalen (cano's) vluchtten zij des nachts in stilte naar de kust van Berbice. Het gelukte velen onopgemerkt deze plaats te bereiken, doch anderen werden tijdig achterna gezet, gevangen genomen en weder aan de eigenaren uitgeleverd.

De zware, onmenschelijke straffen, die de slaven der Oude Kolonie wachtten, wanneer zij, na ontvlucht te zijn, gevangen werden en aan hun meester overgeleverd, duchtten de slaven van Nickerie niet, waarom zij hunne pogingen met ijver verdubbelden en de vrijheid op de meest gewaagde wijze trachtten te bekomen.

Het ontvluchten van de slaven kwam het meest voor na de vrijverklaring der slaven in de Britsche Koloniën en hield aan tot nagenoeg het tijdstip van de vrijverklaring der slaven in Suriname.

Enkele aantekeningen uit officieele bescheiden mogen hier tot bewijs dienen van de pogingen door het Bestuur in het werk gesteld om de ontvluchting zooveel mogelijk tegen te gaan.

a. Uit de notulen van de vergadering van Hoofd Ingelanden in het Neder-distrikt Nickerie 15 April 1845, Landdrost J. D. Crol)

„Om het ontvluchten van slaven zooveel mogelijk tegen te gaan, werd besloten een tweede wachtboot te plaatsen in de rivier tegenover den post; een wachtpost aan de Nannykreek is aldaar reeds geplaatst.”

Deze post bestond uit een detachement der stationairen (matrozen van de oorlogsschepen, die vroeger aan de monding der Nickerie of in de Corantijn gestationeerd waren)

doch werd spoedig ingetrokken door het drukkende van dezen voor de schepelingen zwaren dienst.

b. 15 April 1850 (Landdrost W. H. J. van Idsinga)

Eigenaren en administrateurs van plantages hebben den gouverneur een adres aangeboden, het wenschelijke beoogende tot het vestigen van een post aan de Nannykreek, ten einde het wegloopen van slaven zooveel mogelijk tegen te gaan, daartoe wijzende op eene verplaatsing der Indianen onder eenen posthouder aan de Maratakka gevestigd.

Dit adres is met een begeleidend sehrijven van den Landdrost opgezonden dd. 16 Mei 1850 aan den gouverneur (van Rader (1845—1852).

„Ik deel niet in het gevoelen van de verzoekers, om de Indianen aan de Maratakka over te halen om zich te verplaatsen, tenzij het gouvernement mocht goedvinden deze Indianen geheel te onderhouden en hun door geschenken of anderszins aan de Corantijn gevestigd tracht te houden. Ter beter inlichting Uwe Excellentie, veroorloof ik mij, de wijze hoe zij aan de Maratakka bij elkander worden gehouden, nader uiteen te zetten.

„Van wege het gouvernement wordt hun aldaar een rantsoen dram, rijst en zout verstrekt en zouden zij zelve verplicht zijn, door het aanleggen van kostgronden in hunne verdere behoeften te voorzien; doch omringd door andere campen, waarvan de Indianen gebruikt worden door particulieren tot het vellen van en verwerken van hout, voor welke bezigheid zij veel geschiktheid en geneigdheid toonen en daarvoor ook vrij wat beter betaald worden dan in den dienst van den Lande, zoo zouden zij zich spoedig bij die Indianen voegen en den Posthouder alleen achterlaten, ware het niet dat deze hun, wanneer zij geene bezigheden voor het distrikt hebben, eveneens gebruikt tot het kappen van hout en door den verkoop van dit zich zelve eenig voordeel verschaft, maar ook de Indianen op gelijke wijze als de houtkappers van het noodige voorziet en dezelve daardoor om zich vereenigd houdt.

Hoewel het nu wel vreemd schijnt dat een gesalarieerde posthouder, gesalarieerde Indianen voor zijn persoonlijke dienst gebruikt, zoo geloof ik evenwel dat zulks in de gegeven omstandigheden het middel is om zonder meerdere onkosten voor den Lande een post aan de Maratakka te houden.

Bij eene verplaatsing op het Papagaaien-eiland of aan den oever der Corantijn rivier, zoude dit van zelve ophouden en het

hoogst moeilijk zijn om kostgronden aan te leggen zonder groote uitgaven voor de bepoldering, zoomede het gouvernement dan wel genoodzaakt zal zijn geheel in hunne behoeften te voorzien, buiten en behalve het salaris, hetzij in geschenken of anderszins, welke zij zullen vorderen.

Wat nu het bezetten der post met militairen betreft, indien er geene bezwaren van desertie der manschappen bestaat, dan vermeen ik dat dezelve volkomen aan het doel zoude beantwoorden. De bezetting kan van hier geregeld worden afgelost."

Het verzoek van de Hoofdingelanden werd aangehouden; de gouverneur gaf evenwel den Landdrost in overweging met de Hoofdingelanden andere maatregelen te beramen, terwijl in het oog dient gehouden te worden dat de noodzakelijkheid om tegen wegloopers bizondere voorzorgen in het werk te stellen, denkelijk grootendeels kan vervallen, bij aldien men de slaven over het algemeen zoodanig behandelt dat hun lust tot desertie ontgaat.

c 31 Mei 1850.

Naar aanleiding van de ontvluchting van eenige slaven van de plantage Nursery op den 15n Mei, waarvan eerst den 24n door de plantageeigenaren aangifte was gedaan bij den Landdrost, had deze bepaald dat Engelsche schepen, welke vergunning hebben om voor de plantage te laden, vóór hun vertrek alhier, vier en twintig uren zouden moeten verblijven, teneinde genoegzaam tijd te geven tot het doen van opgaven en daarom ten strengste zouden worden onderzocht. Dit besluit was genomen door den Landdrost, in afwachting van de goedkeuring van den gouverneur, omdat men vermoedde dat de slaven door middel van de Engelsche schepen ontsnapten.

De gouverneur heeft hierop nader besloten, dat die maatregel op alle vaartuigen moest worden toegepast, behalve op dezulke, die als bekende vrachtvaarders op de havens van Nederland en Noord-Amerika waren aan te merken.

d 7 Juni 1850.

Eenige slaven van plantage Nursery ontvluchtten. Er werd een wacht aan den Corantijnoever en een aan de Naunykreek geplaatst.

Een patrouille bestaande uit zes Indianen en drie negers, onder aanvoering van den Posthouder bij de Indianen C. A. Dor-

wart en den Blank-officier van Plantage Nursery, trokken het bosch in, doch zonder eenig spoor der vluchtelingen te ontdekken.

Op den 10n ontving de Landdrost door tusschenkomst van den heer S. Jones, directeur van de Engelsche plantage *Elize Maria* het bericht dat het den slaven gelukt was om op den 7n met een corjaal aan de Britsche zijde der Corantijn te landen.

Ten slotte willen wij nog vermelden van eene zeer stoute onderneming door de slaven van Coronie. (Ontleend aan „Suriname en de opheffing der slavernij in 1863” door J. F. Zeegelaar.)

De schrijver zegt:

„Coronie ligt in de rigting van Nickerie, langs het strand.—

Wanneer slaven van daar met booten wilden vluchten, gingen zij tot een berekende hoogte van Nickeriepunt en bleven hier den avond afwachten om naar Berbice over te steken; doch velen vielen, op de gewaagde reis in handen der Nickerianen en werden weder aan de eigenaren uitgeleverd.

Daarin vonden zij aanleiding om op dien weg niet meer zich te wagen; doch zij bedachten weldra betere en doeltreffende middelen om als slaven aan Coronie voor eeuwig vaarwel te zeggen.

Ingevolge afspraak maakte ongemerkt een aanzienlijk aantal slaven van verscheidene plantages op Coronie zich in zekeren nacht meester van een aldaar liggenden schoener, en ongehinderd zeilden zij naar de vrije kolonie Berbice.

Aan uitlevering van vluchtelingen was niet te denken, en daardoor werden de eigenaars te meer bedacht op maatregelen tegen de herhaling van dusdanige stoutmoedigheid.

Zoo is men aldaar op de gedachte gekomen om op iederen schoener voor Coronie ten anker liggende eene militaire wacht met geladen geweer te plaatsen.

Op zekeren avond, terwijl een schoener aldaar ten anker lag, een militaire wacht aan boord hebbende, was de tijd genaderd om een plan, vooraf wel overlegd, door een aantal stoutmoedige slaven van verscheidene plantages, ten uitvoer te leggen.

Philip, de vertrouweling en huisbediende van een der ingezetenen van Coronie had het voordeel bekend te staan onder al de ingezetenen als braaf, oppassend en eerlijk zoodat hij de achting en liefde van een ieder bezat. Bij de militaire macht aldaar was hij niet minder gunstig bekend. Van deze voordeelen maakte Philip gebruik en plaatste zich aan het hoofd van een groot getal slaven, en na alles in stilte geregeld, de plaats en het uur van zamenkomst

bepaald te hebben, begaf hij zich aan zijne gewone huiselijke bezigheden, totdat voor zijnen meester het uur was gekomen om zich ter ruste te begeven.

Philip begeleidde als naar gewoonte zijnen meester naar diens slaapvertrek, wenschte hem daarna een goeden nacht en verliet hem om naar het werk te gaan, dat hem ginds aan het strand van Coronie riep ter bekoming van de vrijheid.

Kort daarna bevond hij zich reeds in eene sloep met nog negen anderen, oproeiende naar den voor anker liggenden en door militairen bewaakten schoener, terwijl de anderen aan den oever in afwachting stonden om na het bekomen sein van het welslagen van Philips onderneming, aan boord te gaan.

Bij het naderen van den schoener werd door de wachthebbende militairen, de opkomende sloep intijds ontdekt en de reden van hare komst haar gevraagd. Het antwoord voldoende bevonden zijnde, stapten Philip en zijne gezellen aan boord over.

Philip wendde bij den kapitein eene zending voor vanwege zijnen meester, aan wien de schoener tevens behoorde, zoodat geen het minste vermoeden van bedrog bij den kapitein opkwam.

Philip vond daardoor ruime gelegenheid om zijnen aanslag volkomen ten einde te brengen.

Hij knoopte een gesprek aan met den kapitein, terwijl hij daarbij aan zijne gezellen gelegenheid verschaftte om volgens zijn bevel het gelukken van zijn plan te bevorderen, door in gesprek te geraken met de militairen. Toen hij zich nu overtuigd had dat ieder man op zijn post was, — namelijk hij belastte zich met den kapitein, en de met hem aangekomen mannen in vereeniging met de matrozen (ook slaven), die op den schoener waren en deel van het komplot uitmaakten, hadden ieder een soldaat gekozen om een gesprek met hem te houden, — gaf hij het sein tot aanvallen: „all right!”

Den kapitein aan den mast van den schoener vast te binden, de soldaten gebonden op het dek weerloos te maken, was het werk van een oogenblik na het gegeven sein. De schoener was alzoo in handen van Philip gevallen; sloepen werden naar het strand gezonden, om aan de andere tot het komplot behorende personen kennis te geven van het welslagen hunner onderneming en hen tevens af te halen. In overhaasting, zooals men wel begrijpen kan, begaven zij zich naar den schoener; daarna het anker gelicht en koers gezet naar Demerara.

Terwijl de kapitein aan den mast was vastgebonden en de

soldaten als varkens gekneveld op het dek lagen, bereikten zij spoedig de plaats hunner bestemming.

Na hunne ontscheping stelden zij zich onder de bescherming van de Engelsche Overheid en gaven haar den schoener over. De kapitein en de soldaten werden daarna van hunne banden ontdaan en zeilden naar Coronie terug, om hun bedroevend avontuur bekend te maken."

Bij Parlementsakte van 23 Mei 1806, werd de aanvoer van slaven in de kolonie Suriname beperkt; dit besluit werd al spoedig gevolgd door de geheele afschaffing van den slavenhandel.

Men liet niets onbeproefd om de Regeering te bewegen, het besluit tot beperking van den slavenhandel in te trekken. Toen evenwel als antwoord op die verzoeken de algeheele afschaffing van dien handel volgde, ontstond er groote ontevredenheid en werden eerst op bescheiden schaal, doch later in groote getale, slaven tersluiks ingevoerd.

Nickerie bleef zoo goed als geheel verstoken van de op deze wijze aangevoerde slaven.

Eene poging in 1813, om een schip met 21 slaven bemand en van Martinique afkomstig in Nickerie te doen doorvaren, mislukte, daar dit vaartuig de Suriname rivier invoer, tot voor Paramaribo en door de beambten van het customhouse in beslag werd genomen.

Een gelukkig verschijnsel was het, dat de geboorte onder de slavenbevolking, de sterfte overtrof. Toch kan dit niet met zekerheid worden aangenomen, daar men bij gebrek aan behoorlijke Registers betreffende de geboorte, den dood en het werkelijk getal der slaven, zich op de opgave van den planter, zonder eenige contrôle, moest verlaten.

Waar de overheid alles te baat nam om den slaven het ontsnappen onmogelijk te maken, en velen dezer dus de kans ontnomen werd om zich op die wijze aan de slavernij te onttrekken, spaarden zij ijverig het verdiende geld om zich vrij te koopen. Anderen torsten hun keten en wachten geduldig den dag hunner bevrijding af.

Wellicht door de meer menschelijke behandeling, welke de slaven in Nickerie ondervonden, toonden zij soms minder onderworpenheid aan hun meerderen dan hunne broeders in de Oude Kolonie. Meermalen namen zij tegenover gezaghebbenden dezelfde houding aan, als de geëmancipeerden, die onder contract arbeidden, gedurende het tienjarige Staatstoezicht.

Eén voorbeeld uit de vele, moge hier tot bewijs dienen.

In December 1849 openbaarde zich een geest van verzet onder de slavenmacht op plantage Waterloo. Het verzet nam allengs toe, met gevolg dat de slaven zich bij den Landdrost J. D. Crol, beklagden over de hun opgelegde zware taak door den directeur, den heer Gordon Mac Donald.

De Landdrost zag zich verplicht in Commissie zich te begeven naar Waterloo, vergezeld van de Hoofdingelanden W. S. Cruickshank en W. Shields, tot handhaving van rust en orde.

Bij onderzoek bleken de klachten ongegrond. De reden van verzet lag ook niet hierin, maar wel in de verandering van Directie. De vroegere directeur, Robert Kirke, was bemind bij de slavenmacht; hij was kort geleden naar Europa vertrokken en met den aangestelden directeur, den heer Mac Donald, konden zij het niet vinden. Drie der belhamels werden tot voorbeeld gestraft.

Maar zulke voorvallen verontrustten de ingezetenen van Nickerie in den regel niet en gaven geen aanleiding te vermoeden, dat de openbare veiligheid bedreigd werd.

Veel vertoon was er niet noodig om, waar zulks noodig mocht zijn, de orde te herstellen, en behoudens de buitengewone waakzaamheid tot behoud zijner slaven, waande men overigens alles rustig: het leven, have en goed veilig.

Toch broeide in 1821 onder de slaven een boos opzet.

Hoewel het bij dezen niet dezelfde drijfveeren waren, die later een Codjo, Mentor en Present aanzetten om door brandstichting en moord zich te wreken over de ondervonden mishandelingen van de blanken, lag toch niets meer of minder dan deze gruwel daad in de bedoeling van eenige slaven van Nickerie, in het jaar voornoemd.

Bij het verhoor is dan ook gebleken, dat de hoofden van het complot slaven waren, uit Granada aangevoerd, en die aldaar den grooten opstand, in de geschiedenis wel bekend, hadden medege maakt.

Maar ter zake.

Onder de slaven van plantage Diamond, behoorende toen aan den boedel Stuart, bevond zich een slaaf, genaamd Frank. Hij bezat een goede inborst, genoot in alle opzichten het vertrouwen van zijn meester en werd ook door dezen met onderscheiding behandeld.

Hij werd doorgaans aangewezen als bastiaan der creolen arbeiders*).

Diamond was in die dagen in bloei en telde onder zijn slaven nog velen, die door Stuart uit Granada waren medegebracht.

Hoewel alles op de plantage rustig scheen, ontging het den scherpen blik van Frank niet, dat er in het nachtelijk uur samschelingen plaats vonden en dat onder de slaven soms geheimzinnig en druk gesproken werd, welke gesprekken onmiddellijk ophielden, zoodra hij de groep naderde.

Gehecht aan zijn meester en vol toewijding aan diens belangen, bekroop Frank een zekere angst, als bewust van een naderend gevaar, welke angst meer en meer toenam, naarmate zijne pogingen om het geheim van deze zonderlinge handelwijze der andere slaven te ontdekken, op teleurstellingen uitliepen.

Het toeval diende hem en maakte hem op een avond ongezien getuige van een onderhoud tusschen twee hem welbekende slaven, op wie hij het nimmer begrepen had. Het gehoorde veraste Frank dermate, dat hij onverwijld zich bij den Hoofdingeland Tijndall vervoegde, wien hij van zijne ontdekking verslag deed.

De heer Tijndall achtte de zaak zoo gewichtig, dat hij den Landdrost, Baron von Nesselrode Hugenpoth, nog denzelfden avond daarmee in kennis stelde, die de beide slaven onmiddellijk daarop liet aanhouden.

Bij het voorloopig verhoor trachtten de beschuldigten de zaak als argloos te doen voorkomen, doch eenige bijzonderheden uit hun gesprek, door Frank in herinnering gebracht, deden de schuldigen bij het daarop volgende scherpe verhoor, door de mand vallen en bekenden zij hun voornemen.

Terstond werd een rechtbank samengesteld, ten einde een

*) Creolen, van het Spaansch woord Cria, d. i. nakroost, zij, die in de kolonie geboren zijn.

Bastiaan = Neger-officier, opzichter. Ph. Fermin, in zijn „Beschrijving van Suriname” zegt van deze opzichters het volgende:

„Men geeft den naam van Neger-officiers aan degeenen, welken onder hen uitgekoozen worden, om op het gedrag der andere slaaven te letten; deze officiers hebben het gezag over hen, en het regt van ze te straffen, als zij niet werken willen of een misdaad bedreven hebben. Ieder van hun heeft dertig negers te bestieren, en draagt altijd een zweep in de hand, om ze te gebruiken, als het de nood vereischt. Zij moeten alle avonden aan den Meester of Bestierder hun verslag doen, om nieuwe bevelen te krijgen, raakende het werk van den volgenden dag.”

volledig onderzoek in de zaak te stellen, om den gouverneur daarvan verslag te kunnen doen.—

Het was voor de Nickerianen een vreemd voorval, en het toenemen van het aantal medeplichtigen, die opgeroepen werden in het complot te getuigen, baarde groot opzien.

Wat zou er van deze nederzetting geworden zijn, had het den kwaadwilligen gelukt hun voornemen ten uitvoer te brengen!

Van de vier hoofden van het complot hebben drie ten deele bekend; één evenwel heeft een volledige bekentenis afgelegd, wat op het volgende neerkomt.

De negers van de plantages de Unions, Diamond, Paradise, Good Intent en Waterloo hadden het voornemen op zekeren nacht zich te verdeelen op de onderscheidene plantages, de wachtnegers aan te randen, de blanken, die op het gerucht uit hunne huizen zouden komen, af te maken, de gebouwen in brand te steken; vervolgens zich weder te vereenigen, den militairen post te overrompelen en in de bosschen te vluchten, medenemende al wat hun van eenig nut zoude kunnen zijn.

Nadat door bekentenis van meerdere getuigen, voormeld feit, als vaststaand kon beschouwd worden, werd den gouverneur (C. Vaillant 1816—1822) daarvan verslag gedaan.

In dit verslag werd als hoofdzaak aangehaald dat „op requisitie van den heer Landdrost, door den Hoofdingeland Tijndall en verdere heeren planters een voorloopig onderzoek was daargesteld, tengevolge van hetwelk vier negerslaven m/n Jack, Hero, Adam en Trusty, als hoofden van het complot waren bekend geworden, welke dan ook in verzekerde bewaring waren genomen, alles blijkens het verbaal wegens dat onderzoek opgemaakt en door den Hoofdingeland Tijndall en zeven andere planters ondertekend”.

Voorts gaven de ondertekenaars van het verbaal den gouverneur in overweging de zaak te doen behandelen in Nickerie, ter vermijding van kosten, het gevaar van ontsnapping der gedetineerden en van de verdere moeilijkheden, die een vervoer van de slaven naar Paramaribo met zich zoude medeslepen.

De gouverneur nam dit voorstel in gunstige overweging en bij Resolutie van Heeren Gouverneur en Raden in den Hove van Politie en Krimineele Justitie van 20 September 1821, werden „de heeren Raden van genoemde Hove H. L. Perret Gentil en C. Gollenstede, alsmede de heeren Mr. C. F. Mirandolle en A. van Meerten benoemd om met de heeren Joseph Tijndall, Hoofdingeland, John Simson, James Gordon en William Carbin, planters in

het distrikt Nickerie, in naam van den Raad Fiskaal dezer kolonie het recht van de Hooge Overheid waar te nemen, en uit te maken een Rechtbank, welke binnen het distrikt Nickerie zal recht spreken in de zaak der neger-slaven, beschuldigd van zamenspanning tot een moorddadigen of gewelddadigen aanslag tegen het leven der blanken."

Deze rechtbank werd in Nickerie als volgt geconstitueerd:

H. L. Perret Gentil,	President,	
Mr. C. F. Mirandolle,	fungeerend Raad Fiskaal	
C. Gollenstede	}	Rechters
J. Tijndall		
J. Simson		
J. Gordon		
W. Carbin		

A. van Meerten, Secretaris.

Commissarissen van de Rolle waren de heeren C. Gallenstede, J. Gordon en W. Carbin.

De beschuldigten waren:

van plantage Diamond: Adam, Trusty, Jack Harard, Aberdeen, Adonis, Tom en Marcus;

van plantage Unions: Tom, Vigilant, Hero en Anthony;

van plantage Good Intent: Quassie en Canga;

van plantage Paradise: Leon, Wallace en Tetis;

van plantage Waterloo: John, Tom en Cesan.

De Rechtbank, de genoemde slaven schuldig bevonden hebbende aan het hun ten laste gelegde feit, veroordeelde Adam, Trusty en Jack van plantage Diamond „omme met de koorde te worden gestraft dat er de dood navolgt; gestorven zijnde de hoofden afgezet en derzelve op palen bij den ingang der Plantage waartoe zij behooren, tot voorbeeld en schrik van anderen geplaatst en derzelve rompen onder de galg begraven te worden."

Tom van plantage Unions werd verbannen uit de kolonie;

Harard, Aberdeen, Adonis en Tom van plantage Diamond en Vigilant van plantage Unions, werden onder de galg met de Spaansche bok gestraft;

Hero en Anthony van plantage Unions, Marcus van plantage Diamond, Quassie en Canga van plantage Good Intent, Leon, Wallace en Tetis van plantage Paradise, John, Tom en Cesan van plantage Waterloo, geabsolveerd van de tegen hen ingebrachte beschuldiging van medeplichtigheid.

De neger Frank, bastiaan der creolen van plantage Diamond werd vrij verklaard en ontslagen uit den staat van slavernij „uit-hoofde zijner gedane diensten aan het distrikt Nickerie, door de ontdekking dier zamenspanning.”

Bij besluit van het Hof werd voorts aan Frank kosteloos de brieven van vrijdom uitgereikt en bepaald dat hij bij het vrijkorps zal worden gevoegd, „om bij hetzelfde als corporaal soldij en vivres te ontvangen, zonder echter tot eenigen militaire dienstverpligt te zijn.”

In 1858 bestond de slavenmacht uit ruim 1800 koppen. Het jaar te voren waren er Chineesche immigranten ingevoerd, die aan de verwachting beantwoordden.

De afschaffing der slavernij had voor het district Nickerie geheel andere gevolgen dan men er zich van had voorgesteld.

Mr. A. Heemskerk, die eenigen tijd in Suriname heeft doorgebracht, protesteert in een artikel, opgenomen in het Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage, 11 Februari 1876, (zie ook Nieuw Rotterdamsche Courant van 12 Februari 1876, Bijvoegsel) tegen de beschouwing van Palgrave als zou het district door de crisis der emancipatie geleden hebben, zie blz. 12.

„Juist Nickerie, zegt de schrijver, met de nog jongere vestiging in Coronie vormt het eenige deel van Suriname, dat op dit oogenblik meer producten oplevert dan vóór de emancipatie, en wel zonder de cacao-gronden, die meer als boomgaarden te beschouwen zijn en minder werkkrachten vereischen dan het suikerriet, er bij te rekenen. Met lang niet $\frac{1}{8}$ der bevolking van Suriname's platteland, leveren de plantages van het Nickerie-district ruim $\frac{1}{5}$ van de suiker, ruim $\frac{2}{5}$ van de rum en ruim $\frac{1}{10}$ van de cacao der geheele kolonie.

En men houde wel in 't oog, dat naar verhouding de suikerplantages in Nickerie niet meer immigranten bezigen dan de andere.

De suikercultuur in Nickerie heeft niet meer immigranten dan die in de andere deelen der kolonie, maar er wordt èn door de immigranten èn door hun vrouwen èn door de plantagenegers meer geregeld werk afgedaan.

Een bevolking, die zonder wettelijken dwang toch met ijver den grond bewerkt, ziedaar wat de wetgever met de emancipatie wilde vestigen en wat thans in Nickerie veel minder dan in andere districten van Suriname tot de vrome wenschen behoort.

Gedeeltelijk ligt dit aan de nabijheid van Engelsch Guiana,

die reeds vóór de emancipatie het voor de negers gemakkelijker maakte, zich door de vlucht te bevrijden, zoodat de schok der emancipatie niet zoo hevig was als elders.

Ook heeft Nickerie bij betrekkelijk hooge loonen (f 0.80 per zak, wat in Berbice bij duurder levensonderhoud, f 0,60 is) het voordeel, dat de negers uit de Engelsche kolonie, waar, zooals men weet, de immigranten den meesten veldarbeid verrichten het grensdistrict als een gunstiger terrein beschouwen dan hun vaderland.

En eindelijk heeft Nickerie wel een klein stadje tot hoofdplaats, maar toch niet zulk een aantrekkelijk centrum voor kaailoopers en zoogenaamde kleine landbouwers als Paramaribo.

Ook dat draagt er toe bij om de negers meer aan het werk te houden. Misschien ook is bij deze geographische oorzaken de meerdere bloei van de plantages in Nickerie voor een deel te stellen op rekening van het daar zeer talrijke Engelsche element, dat in West-Indië nu eenmaal beter dan de Nederlanders te huis schijnt in de kunst, om ook van de diverse soorten van vrije arbeiders veel gedaan te krijgen.

In elk geval is de verhouding tusschen grondeigenaar en veldarbeider in Nickerie veel meer Europeesch geworden dan in andere districten.

Een klein staaltje slechts.

In Suriname is het regel dat de tentboot van den directeur of eigenaar, voor zoover er ruimte is, gratis die arbeiders meeneemt, die eene of andere boodschap buiten de plantage te verrichten hebben.

In Nickerie achten de plantage-eigenaars zich in staat voor zulk een traject naar de hoofdplaats van hun arbeiders 50 cent per hoofd te vorderen. Het gevolg is natuurlijk, dat de negers en koelies zooveel mogelijk trachten een plaatsje te krijgen in de boot van den Districts-Commissaris of van de politie, maar het feit karakteriseert de verhouding tusschen meesters en arbeiders. Deze laatsten meenen in Nickerie minder dan elders in Suriname, dat de planters hen noodig hebben, en dat verhoogt natuurlijk de waarde der plantages zeer. De suikereffecten hebben dan ook in Nickerie over het algemeen meer waarde dan in de Oude Kolonie."

Landbouw, Handel en Scheepvaart.

Zooals te voren met een enkel woord is gezegd, werd de eerste stap tot den Landbouw in Nickerie, door den gouverneur de Frederici in 1797 gedaan. De politieke toestand van die dagen bleef evenwel niet zonder invloed op het streven van den landvoogd en werd zijn ijver voor de zaak tot staan gebracht.

Toen de kolonie in 1799 onder het Protectoraat van Engeland kwam, brak er voor Nickerie een nieuw tijdperk aan; de ijver en energie der nieuwe ondernemers hadden tot gevolg dat de landbouw binnen de eerste 25 jaren tot een vrij hoogen bloei steeg.

De talrijke aanvraag, meestal door Schotten, om landerijen ter beoefening van den landbouw, bracht het Bestuur er toe de streek eerst in kaart te doen brengen en daarna in loten te verdeelen.

Toen de zwendel (zie blz. 61) der pioniers door het K. B. van 20 Dec. 1820 ophield, breidde de Landbouw zich aanmerkelijk uit.

Aan de zee kust werden katoenplantages, meer binnenwaarts, aan de Beneden rivier, de koffieplantages en kostgronden, beter beschermd tegen de zeewinden, aangelegd.

Het deel van Nickerie dat thans afgespoeld is en waarop vroeger uitsluitend katoenplantages stonden, moest een bekoorlijk gezicht hebben opgeleverd. Baron van Heeckeren zegt van deze streek: „De bloeiende katoenvelden, die een vlakke ruimte van eenige uren omtrek innemen, hier en daar afgebroken door groepen van palmen, en kokosboomen en stuitende van achteren tegen een zwaar bosch, hetwelk even als de schaduw van dit landschap uitmaakte, stellen een treffende schilderij daar, welke den reizenden vreemdeling bij zijn aankomst in verrukking brengt. Door deze katoengronden loopen wegen van veertig voet breedte, wel aangelegd en in den besten staat om een even gemakkelijk als aangename gemeenschap te kunnen houden. Men waant zich in Holland te zijn als men te paard of in een rijtuig dit district doorrijdt of zijn vrienden en bureu gaat bezoeken.”

In 1814 bestonden reeds 6 koffie- en 14 katoenplantages te zamen groot 13000 akkers d. i. 5572 HA. met een slavenmacht van 1528 personen.

In 1825 breidde dit aantal zich uit tot de navolgende plantages met een slavenmacht van 1942 koppen. Aan de zee kust lagen de katoenplantages:

Diamond, Unions (2), Good Intent, Leadshall, Providence, Sealand, Gloucester, Hope, Torque, Locharber en Rhijnie.

Aan den linkeroever der Nickerie-rivier lagen: Margaretenburg (3- ko en b.), Waterloo (Ko en S), Nurserey (Ko en b.), Hazard (b.), Lonmay (b.), Plaisance (2- ko en b.), Paradise (ko en s), Phoenix (2 s en b.) Unie (b.), Krappahoek (ko en b)

Aan den rechteroever der Nickerie-rivier lagen:

Botany-bay (ko en b.), Glenzander (2 ko. en b), L'sEperance (3 ko. en b.) „Standvastigheid (2 ko. en b.).

Later werden nog aangelegd de plantages Waldeck en Huntly voor bananen en koffie, samen 1000 akkers groot⁽²⁶⁾.

Van de voormelde plantages bedroeg het aantal akkers in polder 7848. De producten voor zoover ze regelrecht naar Nederland (huis Cambell & Co te Rotterdam) alsmede naar Noord-Amerika verzonden werden, bedroegen gemiddeld over de jaren 1827, 1828 en 1829: katoen 260251, koffie 46250, suiker 1008000 Amst. ponden, melassie. 3000, rum 3000 gallons (1 gallon = 3,6 L.). Hierin zijn niet begrepen de producten van Leadshall, Good Intent, Unions, Torque, Locharber, Rhijnie, welke uithoofde van de hooge vracht, die door voormeld huis berekend werd, over Paramaribo naar Nederland worden verscheept.

Met den toenemenden bloei van Nickerie en ook dien van Coronie werd de behoefte gevoeld aan eene betere verbinding tusschen beide districten; de kustvaart op Coronie ondervond moeilijkheden, welke den handel van dit district belemmerden. Belanghebbenden bij den Landbouw hebben toen dezen toestand onder de aandacht van het Bestuur gebracht.

De Gouverneur Schimpff heeft bij eene inspectie-reis in 1856 zich overtuigd van de wenschelijkheid eener zoodanige verbinding en achtte het noodig dat met eenige opoffering wel een verbindingskanaal tusschen Coronie en Nickerie zou gegraven worden.

Langs dezen weg zou Coronie zijne producten naar Nickerie kunnen verzenden om aldaar verder te worden verscheept.

De Landdrost H. van Genderen bood zich toen aan om met de in dienst van het gouvernement zijnde Indianen, ter opneming

²⁶⁾ De tusschen haken geplaatste cijfers duiden het aantal loten aan, waaruit de plantage bestond. 1 lot = 500 akkers, $2\frac{1}{3}$ akker = 1 H.A., ka = katoen, ko = koffie, s = suiker en b = bananen.

van het terrein, de rivier op te varen en te trachten Coronie te land te bereiken.

Het afvuren van het geschut in Coronie zou hen de richting aanwijzen.

Hij werd evenwel in zijn tocht gestuit door groote zwampen, die door doorngewassen zoodanig bezet waren, dat van doorkomen geen sprake was.

Voor beide districten, maar voor Coronie in het bijzonder is het mislukken dezer zaak een zware tegenslag; het gemis aan eene gemakkelijke en gewenschte relatie tusschen beide aan elkaar grenzende districten wordt tot heden nog gevoeld.

De katoencultuur heeft zich in Nickerie slechts een halve eeuw kunnen staande houden. Na 1825 begon de katoenprijs te dalen en werden bovendien de plantages, onmiddellijk aan zee grenzende met overstrooming bedreigd.

Tusschen de jaren 1830 en 1858 werden al de katoenplantages achtereenvolgens verlaten; de laatste was Good Intent, die in 1858 door de zee werd weggespoeld.

Tegelijkertijd werden de meeste plantages aan den linkeroever der N.-rivier en eenige kostgronden in suikerstaten omgezet en de slaven van de katoenplantages derwaarts overgebracht: de aanplant van cacao werd uitgebreid.

De voortbrengselen van de overgebleven kostgronden waren toen nog van beteekenis en de uitvoer daarvan, vooral naar de naburige Eng. koloniën, droeg veel bij tot den gestadigen bloei van scheepvaart en handel.

Het scheen evenwel dat de rechten op de in- en uitgaande schepen geheven, den vreemden schippers niet bijzonder welkom waren.

In een schrijven deelde de Landdrost W. H. J. van Idsinga aan den gouverneur van Raders in 1850 o. m. mede dat de gezagvoerders van vreemde, kleine vaartuigen van de Britsche kolonie naar Nickerie varende om bananen of andere aardvruchten te halen, klaagden over de drukkende lasten waaraan zij zijn onderworpen. Hij gaf in overweging vrijstelling van *Baak-, Los- en Steigergelden* voor schepen beneden de 15 last of 30 ton, welke in de Nickerie-rivier binnenloopen, om daardoor voor den Landbouw voordeelijker handel aan te moedigen, of wel genoemde vaartuigen slechts éénmaal per jaar aan genoemde betalingen te onderwerpen.

Hierop is bij G. R. dd. 13 April 1850 No. 475 bepaald, dat vaartuigen van vijftig ton en minder voortaan niet onderhevig zullen zijn aan de volgende „ongelden” vastgesteld bij art. 23 der Publicatie van 26 Maart 1849 (G. B. No. 5) te weten: van het *Baakgeld*, van het *Los- en Steigergeld*, van het zegel op het Manifest van uitklaring; dat genoemde vaartuigen slechts de helft van het tonnengeld voor grootere schepen of vaartuigen bepaald, zullen betalen.

Binnen korten tijd vertegenwoordigden de meeste der pas aangelegde plantages, een aanzienlijk kapitaal.

In zijn werk „Zes jaren in Suriname” (1838) zegt Kappler o. m. „Bijzonder vriendelijk werd ik op de suikerplantage „the Nursey” ontvangen, waarom ik nooit verzuimde er aan te leggen. De vrouw des huizes beschonk mij gedurig met allerlei vruchten en voor eenige ponden brood, die zij vervolgens onder de negerkinderen uitdeelde, ontving ik telkens een klein vaatje suiker, zoodat ik soms het zeer slechte water op den post, altijd als limonade kan drinken.

De plantage zelve is eene der schoonste hier te lande en ik geloof het er voor te mogen houden dat de groote vruchtbaarheid van den grond en de goede gezindheid van de negers haar tot een der voordeeligste maken.

Gebouwen, tuinen en negerwoningen zijn doelmatig en smaakvol aangelegd. Het dorp der negers bestaat uit drie straten, welke met kokosnoot en pomme de Cythèreboomen zijn beplant. De negerwoningen zijn van pinapalmhout, met planken beschoten en hecht gebouwd; bij elk huisje bevindt zich een tuintje.”

In 1858 telde men hier 5 suikerplantages nl. Waterloo, Nursey, Hazard, Paradise en Hamptoncourt, welke behalve rum en melasse, 2 miljoen KG. suiker produceerden. Waterloo en Hazard, de eenige suikerplantages, welke nu nog bestaan, hadden toen reeds vacuumpans en centrifugalen.

De cacaoproductie nam in 1863 belangrijk toe, wat ook het geval was met de suiker; bij eenigszins gunstige seizoenen en tengevolge van den buitengewoon vruchtbaren bodem verkreeg men toen ruim $\frac{1}{2}$ miljoen K. G. cacao, 5 miljoen KG vacuumpan suiker, 400000 L. rum, een groote hoeveelheid bananen, koren, aardvruchten en in de laatste jaren ook rijst.

Gedurende dat jaar werden te Nieuw-Rotterdam ingeklaard 52 schepen, metende 3240 ton en uitgeklaard 56 schepen, metende 4014 ton.

In 1865 werden ingeklaard 96 schepen metende 4197 ton en uitgeklaard 92 schepen metende te zamen 4129 ton.

Wegens eene epidemie in Demerara hebben de quarantaine maatregelen nadeelig gewerkt op den handel en de scheepvaart. Daarentegen was de kustvaart tusschen Paramaribo, Coronie en Nickerie zeer levendig. Op het kantoor van in en uitklaring werd ontvangen aan

Last-Baak- Los- en Steigergelden	f 3192,95
Inkomende rechten	„ 8271,32
Uitgaande rechten	„ 24832,26
Samen	f 36296,53

In het koloniaal verslag van 1865 lezen we :

„Het district draagt in alle opzichten het kenmerk van bloei en vooruitgang. De lust tot ondernemingen neemt bij de plantage eigenaren steeds toe, terwijl de toenemende aanvoer van immigranten het vooruitzicht levendig houdt dat de Landbouw meer en meer zal worden uitgebreid.”

En in dat van 1874: „De productie is over het algemeen in Nickerie toegenomen en grooter dan in een der negen voorafgaande jaren, doch is met grooter onkosten verkregen, daar een belangrijk gedeelte van den arbeid door Engelsch werkvolk uit Berbice en Demerara moet worden geleverd.”

* * *

Door aankoop van de verlaten plantage Paradise, welke tot eene vestigingsplaats voor klein-landbouwers werd bestemd, was het aantal hektaren in cultuur met 250 vermeerderd. Deze klein-landbouwers konden zoo noodig ook op de nabij zijnde plantages arbeiden, wanneer hun eigen grond hen niet tot werken noodzaakte.

Voor de perceelen op de vestigingsplaats, welke niet langs de rivier liggen, zorgde het gouvernement voor de loozing, overigens moesten de klein-landbouwers daar zelf voor zorgen. Zij, die terreinen langs de rivier verzochten, konden over grootere oppervlakten beschikken.

Gaandeweg ontwikkelde zich een bloeiende klein-landbouwersstand, terwijl de bevolking toenam.

De aanvraag om perceelen voor het beoefenen van dien landbouw was in 1898 zoo groot dat het gouvernement besloot naast plantage Margarethenburg een vestigingsplaats aan te leggen. Daarbij zorgde het gouvernement voor een voordam en

koker terwijl de overige werkzaamheden voor den aanleg door belanghebbenden zelve moesten worden uitgevoerd.

In 1892 echter begon een reeks van slechte jaren voor Nickerie. In dat jaar vielen aanhoudende zware regens, die eene algemeene overstroming en schaarschte aan voedingsgewassen veroorzaakten. Daarna een malariaepidemie, welke vier jaren aanhield, soms 25% van de arbeiders aan den Landbouw onttrok en vele slachtoffers maakte. In denzelfden tijd werden verlaten drie suikerplantages, welke niet met den tijd waren medegegaan en in den strijd met de beetwortelsuiker moesten onderdoen.

In 1896, 1897 en vooral in 1899, felle droogte welke maanden aanhield, de kanalen op de suikerplantages liet droogvallen, waardoor het voorhanden riet niet kon worden vervoerd en aan de cacao-productie een bijna onherstelbare schade toebracht. Naar aanleiding van deze droogte is zoowel door belanghebbenden bij den Landbouw als door den toenmaligen Dist. Commissaris de wenschelijkheid betoogd om een kanaal te graven, dat de plantages en Nieuw-Nickerie, zelfs na langdurige droogte van het noodige zoetwater zal kunnen voorzien.

Dit kanaal zal tusschen voormelde plaatsen en de Nanykreek moeten gegraven worden. Het is te hopen dat de pogingen, welke hiertoe in het werk worden gesteld, met goeden uitslag bekroond worden. Het grootste ongerief van de ondernemingen, n.l. gebrek aan zoetwater, ware dan uit den weg geruimd.

* * *

De polders.

Trots al de tegenspoeden, waarmee de bevolking in de voormelde jaren te kampen had, bleef de energie bij de klein-landbouwers, Br. Indiërs en Creolen, steeds wakker.

Zoowel op eigen initiatief als door bemiddeling en steun van het Gouvernement, werd door hen veel bereikt en ongetwijfeld zijn de huidige polders ontstaan door hun onvermoeid streven en het factvol optreden van den betrokken Districts-Commissaris.

Is het ontstaan der polders het vermelden waard, wij meenen, uit een deskundig oogpunt, onze lezers het best te voldoen, door het artikel van den landbouwleeraar W. E. Hewitt, in het landbouwkundig tijdschrift „West-Indië” No. 4 van December 1922, over dit ontwerp, hier te laten volgen.

Vestigingsplaatsen.

Het district Nickerie heeft twee Gouvernements-vestigingsplaatsen voor klein-landbouwers, met name Paradise en Nw. Waldeck. De rijstpolders zouden ook, door de geconcentreerde ligging van de perceelen, tot vestigingsplaatsen gerekend kunnen worden. Over deze polders zal echter verder het een en ander worden vermeld.

De vestigingsplaats *Paradise*, aangelegd in 1898 is een oude vestiging met veel cacao aanplantingen. De grootte bedraagt 286 HA., waarvan vroeger alles in cultuur is geweest; thans op lange na niet meer. Het aantal perceelen bedraagt 277 en het getal landbouwers, op 1 Januari 1921 bestaande uit Creolen en Britsch-Indiërs, is 206.

Hoofdzakelijk tengevolge van de krulloten en thrips, maar eveneens wegens de groote prijsdaling van cacao wordt hier, evenals op de andere vestigingen van klein-landbouwers, waar cacao het hoofdproduct is, niets meer gedaan aan het onderhoud van de beplanting. De meeste perceelen zien er daardoor zeer verwaarloosd en verlaten uit. De opgezetenen hebben op naburige gronden rijstperceelen, waaraan ze hun krachten besteden. Irrigatiewater om rijst te kunnen planten, is op het oogenblik het verlangen van deze landbouwers. Door de ligging van *Paradise* met de noordelijke zijlijn tegen *Plaisance*, de zuidelijke tegen *Phoenix* en den achterpolderdam tegen de oostelijke zijlijn van *Hazard*, zal de oplossing van het irrigatievraagstuk wel ingewikkelder zijn dan gewoonlijk. De Districts-Commissaris, de heer *Boonacker*, heeft echter reeds een plan van irrigatie van deze vestiging, tezamen met *Longmay* en *Plaisance*, gereed.

Een beeld van den teruggang van de productie van *Paradise* vertoont onderstaande staat, welke aangeeft de hoeveelheid der voortbrengselen in 1918 en 1921. Het verschil in rijstproductie is toe te schrijven aan seizoenomstandigheden, terwijl de andere producten minder zijn, omdat het grootste deel der niet rijstproduceerende gronden zijn verlaten of verwaarloosd.

Product		1918	1921
Rijst (ongepeld)	KG.	328.500	111.345
Bananen	bossen	5.015	180
Bacoven	"	4.025	620
Cacao	KG.	11.377	5530
Aardvruchten	"	2.685	765
Cocosnoten	stuks	980	340

De vestigingsplaats *Nieuw Waldeck*, aangelegd in 1903, westelijk van plantage Margarethenburg, heeft een oppervlak van 156 HA. waarvan alles in cultuur. Het aantal perceelen bedraagt 86, bewoond door 92 landbouwers, bestaande uit Creolen, Britsch-Indiërs en enkele Javanen.

Op het noordelijk deel van deze vestiging zijn veel cocosnoten geplant, welke vrij goed gedijen en de plaats een liefelijk aspect geven. Het zuidelijk gelegen deel, waar de grond iets zwaarder is, wordt gebruikt voor andere cultures, w. o. cacao. Op Nw. Waldeck zelf is nimmer veel rijst verbouwd; echter wordt op den lossen grond veel cassave geteeld. De cocoscultuur daarentegen breidt zich gestadig uit. De productie van het afgelopen jaar was de grootste van alle vorige jaren, nl. 45.330 noten.

De rijstpolders.

Sawmillkreekpolder. Als de bakermat van gezamenlijken polder-aanleg in Nickerie mogen vermeld worden de perceelen aan de Sawmillkreek. Oorspronkelijk een stuk maagdelijk land, gelegen tusschen de plantages Phoenix en Hamptoncourt, werd dit ingepolderd door de van contract vrijgekomen Britsch-Indiërs van de naburige plantages. De inpoldering bestaande uit een dam op gemiddeld 300 M. van de Sawmillkreek, liet echter veel te wenschen en de opgezetenen hadden dientengevolge jaar op jaar schade door dambreuken. Ook de loozing van het ingepolderde terrein was zeer slecht.

Tijdens een bezoek van den toenmaligen Districts-Commissaris op 18 Maart 1909 werd aan de belanghebbenden gevraagd of zij eventueel bereid zouden zijn in de kosten van de uitvoering van loozingswerken bij te dragen. Na deze aangelegenheid met elkander te hebben besproken werd een vergadering belegd ten bureele van den Districts-commissaris op 31 Maart d. a. v., bij welke gelegenheid alle aanwezigen, 55 in getal, zich bereid verklaarden om hoofdelijk een bedrag van f 30.— bij te dragen in de kosten van de uit te voeren werken, welke zouden bestaan in het leggen van een koker in de monding van de Sawmillkreek. De totale kosten werden geraamd op f 2500.— en de opgezetenen zouden gezamenlijk de helft moeten bijpassen, welk bedrag vóór 1 Januari 1910 bij den Districts-Gommissaris moest gestort zijn.

Met dit besluit was de eerste kiem gelegd van coöperatie. Deze ontwikkelde zich snel, en te oordeelen naar hetgeen tot

heden bereikt is, mag aan deze gebeurtenissen een groote opvoedkundige waarde worden toegekend.

In de overeenkomst, welke met de belanghebbenden werd aangegaan en die door allen werd ondertekend, werd verder bepaald, dat, als de koker zal zijn aangelegd, de huurders van perceelen aan de Sawmillkreek, die hunne perceelen ten genoegen van den Districts-Commissaris hebben bebouwd, die perceelen in allodialen eigendom en erfelijk bezit zullen verkrijgen en dat de belanghebbenden gehouden zijn om gemeenschappelijk te voorzien in het onderhoud van koker en kreek.

Het in uitzicht stellen van een bezitsrecht op den grond is in Nickerie later altijd met gunstig gevolg toegepast als prikkel in gevallen, waarbij door belanghebbenden moest bijgedragen worden in de kosten van uit te voeren werken.

Toen later de behoefte aan meer rijstgronden ontstond, werd door belanghebbenden bij de gronden langs de Sawmillkreek weer een algemeene vergadering op 20 Augustus 1914 gehouden, toenmaals voorgezeten door den huidige Districts-Commissaris, den heer J. Boonacker, waarop met algemeene stemmen besloten werden achterdam van den Sawmillkreekpolder nog in den aanstaanden drogen tijd 800 M. terug te leggen en de bijbehorende zijdammen op te werpen. De perceelen zouden dan een lengte verkrijgen van 1100 M. Dit werk werd geschat op f 6000.— en het Gouvernement zou in de helft der kosten van uitvoering daarvan deelen. Vóór ultimo November d. a. v. was het aandeel der belanghebbenden bedragende voorloopig f 60.— per hoofd, bij den Districts-Commissaris gestort, en het bedoelde werk was ook spoedig daarna voltooid. De Sawmillkreekpolder heeft thans een oppervlakte van 274 HA., verdeeld in 85 perceelen van zeer ongelijke breedte, met een oppervlak varieerende tusschen 2.15 en 7.6 HA. Op het Noordelijk deel van den polder worden droge gewassen, op het grootere, zuidelijke deel rijst geteeld. In het afgelopen jaar werd aan bananen en bacoven verkregen ± 12000 bossen. Ook worden koeien en geiten gehouden. Over verdere bijzonderheden aangaande oppervlak, bevolking en opbrengst aan padi van dezen en volgende polders, wordt verwezen naar den bijgevoegden staat.

Boonacker-polder. De geschiedenis van het ontstaan van dezen polder is dezelfde als die van den Sawmillpolder. Eenige Britsch-Indiërs, van contract vrijgekomen, vestigden zich op het

stuk land ten Oosten van de gronden aan de Sawmillkreek. In samenwerking met elkander wierpen ze een dam op, gemiddeld op 600 M. van de Nickerie-rivier.

Toen de behoefte aan meer grond zich ook hier deed voelen, werden de perceelen met nog gemiddeld 750 M. verlengd. Als achterdam voor dit complex gronden werd een gunstig gebruik gemaakt van een bestaande zandrits, welke in verbinding werd gesteld met den achterdam van de Sawmillkreekpolder. De inpoldering is geheel door de opgezetenen uitgevoerd, zonder eenigen steun van Gouvernementswege. De lengte van deze perceelen is gemiddeld 1250 M., maar tengevolge van de ongelijke breedte zijn de oppervlakten, evenals van de perceelen in den Sawmillkreekpolder, zeer verschillend. De grootste perceelen zijn \pm 12 HA.

Het afgelopen jaar werd aan droge gewassen verkregen 900 bossen bananen en bacoen en 3660 KG. cacao. Koeien en geiten worden ook gehouden.

Hamptoncourtpolder. Deze polder, waarbinnen de voormalige en verlaten plantage Hamptoncourt ligt, wordt ten Oosten begrensd door plantage Crappahoek, ten Noorden gedeeltelijk door de Nickerierivier en gedeeltelijk door den Boonackerpolder.

Ook hier bleef uitbreiding van den polder niet achterwege en waren de zware regens het vorig jaar niet zoo vroeg ingetreden, dan zou het complex gronden, dat zonder eenigen steun van het Gouvernement is ingepolderd, een oppervlak hebben van ongeveer 900 HA. Thans blijft nog over een dam van 400 M. op te werpen, hetgeen in dezen drogen tijd zal geschieden.

Van Drimmelenpolder. In Augustus 1914 werd door den Districts-Commissaris van Nickerie, den heer J. Boonacker, in verband met de heerschende werkloosheid in dat district, voorgesteld tot het uitvoeren van werken van Gouvernementswege over te gaan, en wel in den vorm van werkverschaffing. Als een van de meest productieve werken, welke toen ter hand konden worden genomen, kon, naar de meening van den Districts-Commissaris in aanmerking komen het inpolderen van de rijstgronden ten Westen van Nw. Waldeck en het regelen van den toe- en afvoer van het irrigatiewater. Hierdoor zou dan eindelijk een eind gemaakt worden aan de gestadige mislukkingen van den rijsttoogst daar ter plaatse, wat o. a. de voorafgegane drie jaren het geval geweest was. De laatste mislukking bijv. was een gevolg van den

overvloedigen regenval in de maand Mei 1914, hetgeen aanduidde dat de door de bevolking uitgevoerde werken onvoldoende waren. Ook de door het Gouvernement met zooveel kosten aldaar aangelegde sluis dreigde verloren te gaan, indien de hoeveelheid doorvloeiend water niet beperkt werd. Doordien er geen door dammen afgesloten geheel op deze sluis stond, was de in den regentijd af te voeren watermassa enorm. In den reeds genoemden grooten regentijd van 1914 heeft dit al zeer nadeelig op de sluis gewerkt en hieraan moest, althans voor een deel, volgens de meening van den Districts-Commissaris, hare uit het lood geraakte stand worden toegeschreven. Van de rivierzijde dreigde eveneens gevaar, daar bij springtij de bedoelde terreinen ook door het rivierwater werden geïnundeerd.

Het plan van inpoldering, dat door den Districts-Commissaris werd opgemaakt, kwam in hoofdzaak overeen met een sedert 1910 bestaand plan; alleen werd nu voorgesteld om een belangrijk grooter complex in te polderen door uitbreiding van het terrein meer zuid- en westwaarts. De door den Districts-Commissaris voorgestelde polder zou een oppervlak hebben van 550 HA. verdeeld in een aantal seriën met totaal 187 perceelen met een oppervlak schommelende tusschen 1, 4, en 4 HA. benevens een 60-tal erfperceeltjes langs den communicatieweg aan den voorpolder, met een frontbreedte van gemiddeld 30 M. en een oppervlak van gemiddeld 0.1 HA.

Een klein deel van het in te polderen terrein was reeds in werkelijkheid uitgegeven, terwijl ook het resteerende grootste deel spoedig in zijn geheel op papier was uitgegeven. De gegadigden voor dit laatste gedeelte wachtten slechts op de inpoldering om met de bebouwing der hun toegewezen terreinen aan te vangen.

De bedoeling heeft hier voorgezeten de belanghebbenden alles te laten betalen, hetgeen ook geschied is.

De toestand bij de uitvoering der werken aan de Sawmillkreek was niet geheel gelijk aan dien bij de rijstgronden van Nieuw Waldeck. Bij de Sawmillkreek was alleen slechts sprake van huurders, terwijl hier reeds gronden in eigendom waren uitgegeven. Ook was hier nog niet de geheele polder in huur of in eigendom uitgegeven, om het geheele onderhoud ten laste van de reeds aanwezige ingelanden te brengen, zoodat het Gouvernement vermoedelijk voor de niet uitgegeven perceelen als onderhoudsplichtige zoude moeten optreden. De leidende gedachtengang bij de regeling van deze aangelegenheid was, in het kort teruggegeven, de volgende.

a. Ieder opgezetene zou bijdragen in de kosten der werken, welke op een maximum van f 28.600.— geraamd werden (bij de uitvoering werd het bedrag iets hooger), naar de oppervlakte van zijn perceel. Voor de niet uitgegeven en dus tot het Domein behorende terreinen, binnen den polder gelegen, zou het Gouvernement als eigenaar worden aangeslagen in de te maken kosten en de kolonie dus mede bijdragen naar reden van de oppervlakte dezer terreinen.

b. Ieder opgezetene zou voor de uitvoering van de werken een nog vast te stellen, voor alle evenredig gedeelte van zijn bijdrage in handen van den Districts-Commissaris behooren te storten binnen een daarvoor te stellen termijn (dit stortingsbedrag werd later op f 10.— per HA. vastgesteld).

c. Het saldo der bijdrage zou in jaarlijksche termijnen voldaan worden waarvoor zij, die perceelen in eigendom hadden, zich zouden verbinden daarop een grondrente ten behoeve van het Gouvernement te vestigen, terwijl de huurders van perceelen zich zouden verbinden het verschuldigde als verhoogde huur te voldoen. In geen geval zou een huurperceel in eigendom worden uitgegeven vóór de bijdrage daarvoor ten volle was voldaan. Naar evenredigheid zou ook voorts elk in de kosten van onderhoud dienen bij te dragen. Van deze kosten diende het Gouvernement te worden ontslagen, naarmate de terreinen zouden worden uitgegeven.

Later werd bepaald dat voor het saldo bedrag der verschuldigde bijdrage geene grondrente zou worden gevestigd, als aanvankelijk bedoeld was, doch kreeg elke schuldenaar, die dit verlangde een landbouwvoorschot van het land onder de gebruikelijke voorwaarden, ter aanzuivering van zijne bijdrage. Voor deze voorschotten, welke in 5 jaren, in gelijke jaarlijksche bijdragen moesten zijn voldaan, is de gebruikelijke rente van $\frac{1}{2}\%$ per maand geheven.

Nadat de overeenkomst door de belanghebbenden was goedgekeurd en geteekend, verzochten de Britsch-Indische opgezetenen den Districts-Commissaris in deze hun tolk te zijn en den Gouverneur eerbiedig te verzoeken aan dezen nieuwen polder den naam van den toenmaligen Agent-Generaal, den heer C. van Drimmelen, te willen verbinden.

De inpoldering vond plaats in den drogen tijd van 1915.

Met de betaling van de bijdrage ging het boven verwachting.

Velen betaalden het bedrag ten volle, zoodra hun het eigendomsrecht van het land werd overhandigd en menig voorschot werd vervroegd afgelost. Ook werd vaak geen gebruik gemaakt van voorschot, doch de bijdrage werd contant voldaan. De oorlogstijd met zijn hooge rijstprijzen zal wel aan deze ongedachte solvabiliteit der belanghebbenden niet vreemd geweest zijn.

Aan veeteelt wordt hier meer gedaan dan in al de andere polders tezamen. Het aantal koeien bedraagt 138 en geiten 123.

Op de erfperceeltjes langs den communicatieweg hebben Javanen hunne groenten en andere droge gewassen.

Over het in dezen polder toegepaste irrigatiesysteem, zal verder onder het hoofd „Irrigatie” het een en ander worden medegedeeld.

Corantijnpolder. In 1919 werd overgegaan tot het inpolderen van Gouvernementswege van de terreinen, gelegen tusschen den van Drimmelpolder en de Corantijnrivier.

Voor de afwatering van dezen polder werd een sluis aan de Corantijnrivier aangelegd. Bij den aanleg van deze sluis hebben zich ernstige moeilijkheden voorgedaan, o. a. bij het transport van het benodigde materiaal en bij de watervoorziening. Drinkwater voor de werklieden moest van uit de Nanniekreek worden aangevoerd. Een en ander heeft tengevolge gehad, dat de kosten van aanleg van dezen polder en de regeling van den toe- en afvoer van het irrigatiewater — aanvoerkanaal van de Nanniekreek — zeer hoog geworden zijn. De totale kosten, verbonden aan de voltooiing van dezen polder, zullen wel dicht bij de f 400.000 zijn.

Dit behoeft echter geen reden te zijn om te betwijfelen of er liefhebbers voor de resteerende perceelen zullen zijn. Immers in den van Drimmelpolder worden de perceelen ter grootte van 2 tot 3 H. A. nu reeds verhandeld voor f 800 en f 1000, terwijl bovendien het irrigatiestelsel in den Corantijnpolder niets te wenschen overlaat. Eerder ware de prijs van de perceelen in den Corantijnpolder, daar zij waarschijnlijk niet beneden de aanlegkosten, in verhouding tot het oppervlak, zullen worden uitgegeven, aan te merken als een standaard, volgens welken andere gronden in de omgeving zullen worden verhandeld en dus tot gevolg hebben kan, dat de perceelen in den van Drimmelpolder nog meer in waarde gaan stijgen.

Naast den rijstverbouw wordt ook aan veehouderij wat gedaan.

Henarpolder. Aan de Nickerierivier ten Zuiden van de plantage 't Lotland No. 36, werd in 1920 door een 20-tal arbeiders in eigen arbeid een polder ingericht, ter grootte van 43 H. A.

Naar aanleiding van de voordracht van den Districts-Commissaris aan den Gouverneur, tijdens het bezoek van Zijne Excellentie aan het district Nickerie, werd aan dezen polder bij G. R. van 22 Augustus 1921 No. 2896 de naam gegeven van Henarpolder.

Deze onderscheiding viel den heer C. Henar, opzichter over de vestigingsplaats Paradise, ten deel, daar hij zich bij den aanleg van den Sawmill- en den Boonackerpolder zeer verdienstelijk heeft gemaakt en ook bij de totstandkoming van dezen polder de Creolen tot samenwerking wist te brengen en voortdurend voorlichtte. Deze polder is thans twee jaren oud en hetgeen in dien korten tijd in den polder gedaan is, stemt tot tevredenheid en geeft hoop voor de toekomst.

Het viel schrijver dezes op, tijdens zijn bezoek aan dezen polder in de maand Juli jl., dat hier het irrigatiestelsel zoodanig is, dat naar willekeur gedeelten kunnen beplant worden met droge gewassen. De polder wordt namelijk door de open afvoertrens in twee deelen verdeeld. Het kleinste westelijke deel daarvan, dat kan afwateren in de Bolletriekreek, wordt gebruikt voor kostgronden en woonterrein en het Oostelijke, veel grootere deel voor de rijstcultuur. Alleen ook dit laatste deel kan worden geïrrigeerd door een aanvoertrens langs den Oostelijken zijdam en het overtollige water wordt afgevoerd door de open loostrens langs den middenweg. Slechts op de eerste perceelen, waarachter het aanvoerkanal nog niet is doorgegraven, ziet men juist het Oostelijke deel voor droge gewassen en het Westelijke voor rijst gebruiken. Door gebrek aan bevoeiingswater staat de rijst op deze perceelen dan ook minder goed dan op de andere. De landbouwers, die hier perceelen hebben, verlaten meer en meer de naburige gronden en vestigen zich in den polder.

Andere vestigingen van klein-landbouwers. Buiten de vestigingsplaatsen en polders mogen nog genoemd worden als vestigingen van klein-landbouwers, de verlaten plantages Plaisance en Longmay ten Noorden van Paradise, met een gezamenlijke oppervlakte van \pm 240 H. A. en de gronden langs de Nickerierivier, welker oppervlak totaal geschat wordt op 2548 H. A.

Op Plaisance en Longmav wordt de rijstcultuur zonder irrigatie beoefend en zijn de landbouwers afhankelijk van den regenval. Mocht het plan voor irrigatie van deze vestigingen tot uitvoering worden gebracht dan zal de vestigingsplaats Paradise ook daarvan profiteeren.

De gronden langs de Nickerierivier verkeeren thans in een toestand van verval, zooals trouwens overal elders in de kolonie, waar de klein-landbouwer uitsluitend van zijn cacao een bestaan moet vinden.

Irrigatie.

Het irrigatiestelsel in de rijstpolders is eenvoudig en doelmatig. Elk perceel ligt aan het eene eind aan een aanvoer, aan het andere aan een afvoerkanaal en is omsloten door dammetjes, welke het mogelijk maken naar behoefte water in te houden en uit te laten. In de Sawmill- en Boonackerpolders ligt het aanvoerkanal tegen den achterpolderdam, tusschen dezen en een dam, opgeworpen aan het eind van de perceelen. In den achterdam liggen eenige inneemkokers, zoodat de waterstand ook in deze aanvoertrenzen naar verlangen kan worden geregeld. In de andere polders liggen de aanvoer- en afvoertrenzen haaks op den achterdam; de eerste met een inneemkoker.

Alleen in den Van Drimmelpolder en wel tengevolge van de ligging van de perceelen van Serie B, is het irrigatiesysteem wat ingewikkelder. De meeste perceelen van dezen polder liggen namelijk in de richting Oost-West; die van B, in het centrum daarvan, liggen echter Noord-Zuid. Voor een doeltreffende irrigatie van alle perceelen moest men daarom zijn toevlucht nemen tot het maken van afsluitingen met schuiven, daar waar de zijkanalen met de hoofdaanvoerkanalen samenkomen (in Nickerie „locks” genoemd), die gesloten worden bij het innemen van water, zoodat dit bevoeiingswater gedwongen wordt recht door te stroomen tot de eindperceelen dicht bij de rivier. Is de waterstand in deze hoofdaanvoerkanalen genoegzaam gestegen, dan worden de schuiven van deze afsluitingen weer opengetrokken en het water in de zijkanalen stijgt tot het gewenschte niveau bereikt is. Wanneer de dammen langs de aanvoertrenzen zich goed zijn gaan „zetten”, zoodat er geen waterverlies tengevolge van doorsypeling kan plaats vinden, zullen deze afsluitingen waarschijnlijk blijken niet meer noodig te zijn.

Het groote succes, dat hier bereikt is met de irrigatiewerken is te danken aan het groote waterreservoir, dat zich uitstrekt van de achterdammen dezer polders tot de Nanniekreek, en welk gerust geschat mag worden op minstens 20000 H. A.

Teneinde een verbetering te brengen in de watervoorziening van Nw. Nickerie, de plantages, vestigingen en polders, werd door den Districts-Commissaris Boonacker voorgesteld een dam te leggen van den Corantijnpolder tot de Nanniekreek, in het verlengde van den oostelijken dam van genoemden polder. Het plan werd door den cultuuringenieur, den Heer P. Terlaak, nader uitgewerkt en het werk werd geraamd op f 12300.— Deze dijk zal een lengte hebben van 9 K.M. en de machtige Nanniekreek zou daardoor op een afstand van \pm 4 K.M. van de monding worden afgedamd.

Als even vermeld wordt, dat deze kreek, die ongeveer 12 K.M. van de monding van de Corantijn, in deze rivier uitmondt twee uren kan opgevaren worden met grootere motorbooten — door omgevallen boomen wordt het reizen verder bemoeilijkt — dan zal wel een denkbeeld kunnen gevormd worden van de hoeveelheid water, die door afdamming hiervan op het achterland van de plantages en polders zal kunnen worden gehouden.

De werkzaamheden in verband met den aanleg van bedoelden dam, welke in October of November d.j. zullen beëindigd worden, vinden plaats onder toezicht van den opzichter van Nw. Waldeck, H. J. Imanuel, die bij den aanleg van de Van Drimmelen- en Corantijnpolders zeer verdienstelijk werk heeft geleverd.

Cultuur.

In de polders wordt hoofdzakelijk rijst verbouwd. Op de hooger gelegen gedeelten van den Boonacker- en den Sawmillkreekpolder worden ook andere voedingsgewassen geteeld, zooals bananen en bacoven; zelfs vrij veel cacao. Het is ook het voornemen van den Districts-Commissaris de hooger gelegen stukken van den Corantijnpolder met cocosnoten te doen beplanten, waartoe thans reeds de noodige stappen zijn gedaan. In den Van Drimmelpolder staan reeds enige duizenden cocospalmen van 5 jaar en de aanplant zal nog meer worden uitgebreid.

Bij de rijstcultuur wordt in Nickerie geen grondbewerking toegepast; zelfs door de Javanen niet. Eenige weken vóór het

planten wordt het onkruid gewied en water op het perceel ingenomen. Dit heeft rotting van het omgekapte wied en de onkruidstompen tengevolge. Middelerwijl groeit de bibit op. Tegen planttijd wordt het rotte onkruid op hoopen gehaald: het terrein is dan schoon en plantklaar. De opbrengst aan padi bedraagt niettemin 1500 K.G. per akker. In goede jaren is de opbrengst aanmerkelijk hooger zelfs. Dit jaar b. v. leverde een groot deel van den aanplant meer dan 2000 K.G. per akker. De totale opbrengst van het district Nickerie voor het loopende jaar wordt dan ook geschat op 6 miljoen KG. paddi.

Waar de graangewassen, waartoe de rijst behoort, vele voedingsstoffen uit den grond halen, zal een doelmatige wisselbouw noodzakelijk zijn voor de instandhouding van de goede eigenschappen van den grond. Het mag daarom wel een gelukkig verschijnsel genoemd worden, dat vrij veel leguminosen na de rijst verbouwd worden, nl. black eye peas en verschillende soorten dholl.

Werden echter deze leguminosen, na te zijn afge oogst, ondergewerkt, dan zou niet alleen een deel van de door de rijst verbruikte stikstof aan den grond worden teruggegeven, (zooals thans wel geschiedt) maar ook de voor de bouwlaag zoo gewenschte humuskruimelstructuur zou dan behouden worden.

Waar nu eenmaal de noodzakelijkheid voor grondbewerking nog te weinig gevoeld wordt zal een regelmatige wisselbouw moeilijkheden met zich medebrengen, daar vele gewassen niet zonder goede grondbewerking kunnen gedijen. De uitgestrektheid van de perceelen maakt het omspitten echter duur of practisch moeilijk uitvoerbaar zonder ploegvee.

Met het bovenlandsche irrigatiewater worden wel wat voedingsstoffen aangebracht, maar lang niet in zoo'n hoeveelheid, als met rivierwater het geval is. Ontkend mag echter niet worden, dat zonder de jaarlijks terugkeerende inundatie dezer gronden met het zwampwater zij, tengevolge van de toegepaste werkwijze, er niet zoo goed voor zouden staan.

Ook wordt over het algemeen in Nickerie zeer laat uitgeplant, teneinde de sibiëboesie's (de zware regenbuien met sterken wind tegen het einde van den regentijd) te ontwijken.

De gevolgde methode van planten is mogelijk, doordien de rijstverbouwer in Nickerie de baas is over zijn bevoeiingswater.

Andere mogelijke cultures voor de toekomst.

Katoen. Voor de rijstpolders zal de katoen belangrijk kunnen worden als nagewas.

De pluktijd van de katoen is 15 weken na het uitzaaien. Regelt men den planttijd zoodanig, dat in den kleinen drogen tijd kan geogst worden, dan valt de planttijd juist na den grooten rijstoogst.

Voor een regelmatige katoencultuur als plantagebedrijf — met machinale grondbewerking natuurlijk — zouden echter de terreinen tusschen de Nickerierivier en de zeekust, waar in den ouden tijd de bloeiende katoenplantages lagen, zich naar alle waarschijnlijkheid beter toe leenen.

Het resultaat van de proefneming met Sea Island katoen in den Van Drimmelpolder, onder leiding van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, wordt dan ook met belangstelling tegemoet gezien, vanwege het groote belang daarvan voor den kleinen landbouw.

Bacoven. Het meest op den voorgrond tredende gewas, dat met het oog op de huidige slechte rijstprijzen de rijst tijdelijk, tot betere tijden, zoude kunnen verdringen in de polders, is de bacoven. Bij een verzekerde afzet in het buitenland tegen loonende prijzen — twee wenschen, welke zeer waarschijnlijk spoedig al tot de feiten zullen behooren — zal in de rijstpolders een bloeiende bacovencultuur kunnen ontstaan. Eenige verbeteringen aan de loozingswerken zouden zeker dan noodig zijn, aangezien deze voor de rijstaanplant wel voldoen, maar niet voor droge cultures in den regentijd berekend zijn.

Een bacovencultuur in de polders, alwaar de drainage naar wensch zal kunnen worden geregeld, zou ons wellicht nader kunnen brengen bij de oplossing van het drainagevraagstuk bij de cultuur van Gros Michel bacoven.

STAAT, aangevende eenige bijzonderheden betreffende de rijstpolders in het district Nickerie over het jaar 1921.

Naam van den Polder.	Grootte in Hectaren.	Aantal Hectaren in cultuur.	Aantal Perceelen.	Bevolking.	Aantal landbouwers.	Opbrengst aan padi in K.G.	Aanmerkingen.
Van Drimmelpolder	550	550	315	946	324	695.890	
Corantijnpolder	1011	850	357	839	337	458.900	
Boonackerpolder	217	157	22	119	42	116.895	
Henarpolder	43	20	21	10x)	21	43.800	x) de blijvende bevolking.
Hamptoncourpolder	450	115	300	341	137	376.220	
Sawmillkreekpolder	274	274	81	378	131	516.630	

Machinale grondbewerking.

Machinale grondbewerking in de rijstpolders met mechanische trekkracht zou alleen coöperatief kunnen geschieden, hetgeen reeds à priori een mislukking insluit, gezien de praktische bezwaren welke aan zulk een vorm van coöperatie verbonden zijn.

De oplossing van het vraagstuk betreffende grondbewerking voor den klein-rijstverbouwer in de polders, zal in de richting van het ploegvee moeten gezocht worden. De grootte van de perceelen wijst dit trouwens zelf aan. Het bezwaar van onwerken van den grond na den rijstoogst zou dan op een bevredigende wijze worden opgeheven en een systematische wisselbouw zou in het leven kunnen worden geroepen.

De landbouwleeraar voor Nickerie, de Heer Van Leesten, is in deze richting reeds een tweetal jaren werkzaam, doch de resultaten zijner proefnemingen en de ervaringen daarbij opgedaan zijn schrijver dezes te weinig bekend, dan dat hij daaruit zoude kunnen afleiden, dat ze ons dicht bij de oplossing van dit belangrijke vraagstuk hebben gebracht.

Terreinen voor een groot, extensief rijstbedrijf zijn genoeg te vinden in Nickerie. Voor inpoldering tot dat doel zou in aanmerking kunnen komen het uitgestrekte vlakke land tusschen de Corantijn, de Nanniekreek en de achterdammen van de plantages en rijstpolders, met de beperking evenwel, dat de aanvoer van bevoeiingswater voor deze niet wordt belemmerd.

Coöperatie.

De vorm van coöperatie, de in Nickerie practisch wordt toegepast, is het gezamenlijk uitvoeren, hetzij in eigen arbeid, hetzij in den vorm van geldelijke bijdragen, van werken van gemeenschappelijk belang. Met dezen vorm van samenwerking is veel goeds tot stand gebracht en mag daarvoor ook een woord van lof aan het adres van de klein-landbouwers in Nickerie worden uitgesproken.

De waarheid van het Engelsche gezegde: „The mother of co-operation is necessity” is weder hier gebleken. Zoolang de landbouwer niet zelf doordrongen is van de noodzakelijkheid van coöperatie, zal, hoe knap of de woordvoerder ook wezen mag, hen nooit daartoe kunnen brengen. In Nickerie is de noodzakelijkheid ontstaan door de gestadige mislukkingen van den oogst tengevolge van te veel water. De eene groep landbouwers echter

moet meer leergeld betalen dan een andere, alvorens wijs te worden; maar op den duur zullen ze wel ervaren, dat het wachten op het Gouvernement om alles voor hen te doen, niet in hun belang is.

Het welslagen van de coöperatie in Nickerie is ook voor een groot deel te danken aan de Nickerie Landbouwleenbank. Door deze coöperatieve instelling, die gelden tegen matige rentevergoeding aan landbouwers uitleent, zijn de financieel niet-sterken kunnen worden gesteund en ook de tijdelijk zieke landbouwers konden gelden ter leen ontvangen om krachten aan te huren om hun aandeel in de gemeenschappelijke werken uit te voeren. Deze leenbank heeft daardoor in de laatste jaren goed werk gedaan en een goede plaats veroverd in de harten der landbouwers. Zij wordt dan ook door allen, die daarover oordeelen kunnen, de ruggegraat van de coöperatieve beweging in het district Nickerie genoemd.

* * *

Naast den Landbouw ontwikkelde zich de houthandel. Het bewerken van hout geschiedde eerst uitsluitend voor het bouwen van woningen en andere hulpmiddelen in het belang van den Landbouw. Later werden naar de W. I. eilanden groote hoeveelheden hout uitgevoerd onder de benaming van „brandhout” of schoon zeer goed timmerhout, w. o. veel bolletrie, welke houtsoort aan de oevers van de Boven-Nickerie en de Maratakka een belangrijke vegetatie uitmaakte.

Toen men op die eilanden m. n. Barbados, Antigua en Guadeloupe tot de ontdekking kwam dat het hout uit Nickerie tot betere doeleinden zich uitstekend leende, o. m. tot het bouwen van molens, kreeg deze exploitatie een ander karakter: een geregelde vaart werd toen geopend voor houtexport. De gunstige bevaarbaarheid der Nickerie en Maratakka rivier werkte deze onderneming bijzonder in de hand. De schepen voeren de rivieren op en het inladen kon plaats vinden op of dicht bij de plaats waar het hout bewerkt werd. Op deze wijze werden veel tijd en kosten bespaard.

Bij den aanvang waren slechts enkele planters in den hout-handel geïnteresseerd, waarschijnlijk omdat de katoenprijs toen hoog stond, waarom zij dan ook uitsluitend hun beste krachten aan deze cultuur wijdden. De slaven echter, die met het bewerken van hout bekend waren, werden aan de buitenlanders verhuurd tegen 1 dollar per dag en per slaaf, wat tengevolge had, dat in het

district, veel klinkende munt in omloop kwam, welke anders zeer schraal zou geweest zijn. Er was hier dan ook groot gebrek aan muntspeciën. Men vereffende de schulden door tegenrekeningen waarin als een natuurlijk gevolg, dikwijls vijf, zes, ja meer personen betrokken waren. Ook werden zoogenaamde *goedjes* of *schuldbriefjes* afgegeven, die dan ook weder door tegenschulden onbruikbaar raakten. Zelfs de beambten en het garnizoen werden in obligatiën voldaan. Er werden vergeefsche pogingen in het werk gesteld om door tusschenkomst van het koloniaal gouvernement pasmunten in te voeren. Met de oprichting van de Particuliere Westindische Bank in 1829 kwam hierin eenigszins verbetering.

Bij het dalen der katoenprijzen maakten de planters meer zaak van den houthandel.

James Balfour stond aan het hoofd en verkreeg bij dien handel zulke goede resultaten dat hij de plantage Waterloo aanlegde, welk in 1825 vrij belangrijk en uitgebreid was. Andere houtexploitanten waren G. M. Ross, G. Nicholson, W. Sheddon, A. Cruikshank en ook de Landdrost Samuel Ricketts. Deze liet zelfs voor eigen rekening een zaagmolen opzetten, om het hout tot planken en richels voor den uitvoer te verzagen. Deze zaagmolen is later door het gouvernement gekocht en naar Coppenname overgebracht voor de houtvelling Andresa.

Bij de overgave der kolonie in 1816 hadden alle planters hier vergunning om hout te bewerken aan de Boven-Nickerie en de Maratakka. Waarschijnlijk om te voorkomen dat de nuttige houtsoorten zouden worden uitgeroeid, werd kort nadat Suriname weer onder Nederl. gezag was gekomen, alle uitvoer van hout verboden.

Al spoedig echter werden op dien regel uitzonderingen gemaakt waardoor het verbod als ingetrokken kon worden beschouwd, terwijl door het gouvernement een uitvoerrecht van t 0,10 per kub. voet werd vastgesteld.

De uitvoer van hout bepaalde zich nu niet langer tot de West-Indië en Engelsche koloniën, maar strekte zich zelfs tot Europa uit. In 1830 werden door J. Tyndall en W. Carbin groote hoeveelheden ceder en lokus naar Europa uitgevoerd. In 1858 bedroeg de uitvoer naar Barbados, Antigua en Guadeloupe ± 50000 kub. voet bolletrie en naar Europa ± 15000 kub. voet ceder en lokus.

Gedurende de houtexploitatie gebeurde het tusschen de jaren 1825 en 1826 dat in het oostelijk deel van het district een zware boschbrand uitbrak, door onvoorzichtigheid of moedwil der slaven. Een onafzienbaar veld werd door het vuur, dat maandenlang onaf-

gebroken aanhield, afgebrand.— De rook was zoo dicht en stikkend dat men genoodzaakt was nu en dan zich in de woning op te sluiten.

Aan blusschen van den brand viel niet te denken, daar de wind hem steeds bleef aanwakkeren en het oerwoud bovendien overvloed van brandstoffen bevatte.— Hoogstwaarschijnlijk is de brand door aanhoudende zware buien tot staan gebracht.

* * *

Als men nagaat op welke groote schaal de waardevolle houtsoorten gedurende den houthandel uit het Nickerie-district uitgeroeid zijn, in de eerste plaats de bolletrieboomen, dan moet men verbaasd staan over hetgeen in 1900 nog gezegd werd van den rijkdom dezer boomsoorten in de wouden van Nickerie en wel voornamelijk in het stroomgebied van de Fallawatra.

Rekent men in de balata-terreinen over het algemeen gemiddeld op 10 boomen per H. A., hier trof men op korten afstand 80 reuzen bolletries, een rij vormende, die zoowel in de eene als in de andere richting doorliep en waaruit door deskundigen de conclusie wordt getrokken dat dit terrein buitengewoon rijk is.

De stroopers hebben hier lang vóór het verleenen van concessie door het gouvernement om balata te winnen, hun slag gedaan.

Bij G. R. dd. 17 September 1889 L. B. No. 5548 werd aan Mewburn Garnett, Thomas Garnett en George Garnett in Demerara en J. Winter in Nickerie vergunning verleend om voor den tijd van 3 jaren, ieder op drie terreinen, elk groot 20000 H. A. gelegen ten Oosten van de Corantijn-rivier, balata te winnen.— Voor ieder door hen te gebruiken arbeider was jaarlijks f 2,50 te betalen en voorts 5 cent per KG. verkregen product dat in 's lands entrepot te Nieuw-Nickerie zou worden opgeslagen.—

Toen gebleken was dat op een deel der verkregen terreinen geen of slechts weinig bolletrieboomen voorkwamen, werd bij G. R. van 30 April 1890 aan genoemde heeren nader een vergunning, als boven bedoeld verleend voor twee terreinen, het eene groot ± 60000 HA, gelegen aan den linkeroever der Nickerie rivier en het ander groot 20000 H. A. gelegen aan den linkeroever der Maratakka rivier.

Bij die gelegenheid werd, zoowel met betrekking tot de oude

vergunningen de voorwaarde gesteld dat de boomen zoo moesten worden behandeld dat ze niet stierven.

De volgende voorschriften werden toen door die firma bekend gemaakt:

Regulations for collecting Ballata.

The following Regulations in force in the British Guiana must be strictly adhered to on all the grants for collecting Ballata obtained by us from the Dutch Government, and any infraction of them must be at once reported to Mr. J. C. Weidner, at Nickerie, and the offenders summarily punished in accordance with instructions from the Commissaris himself.

- (1) „No tree shall be cut on more than half the circumference at once, and no tree shall be bled for any such substance until the wound in the bark caused by any previous incisions has completely healed up.”
- (2) „The incisions must either be made by one Stroke of the instrument or so cut that they do not cross each other but run one into the other conveying the milk towards the base of the tree.”
- (3) „The incisions or gutters formed in the bark must not be more than one inch and a half wide on the outside, and must not be the full depth of the bark.”

M. Garnett

G. Garnett

T. Garnett

J. Winter

Agent

J. C. Weidner.

De werkzaamheden werden op groote schaal aangevangen en leverden bevredigende resultaten op. Bij de Koloniale Staten vond de vergunning aan de firma Garnett en Winter evenwel geen bijval. Men wees er o. m. op dat de exploitteurs Engelsche onderdanen zijn, wier agent, de vice consul van Engeland, de heer J. C. Weidner, in Nickerie was en dat aanvragen van ingezetenen werden of afgewezen of niet beantwoord.

Na verloop van tijd werd het gerucht verspreid dat door de bleeders van de firma Garnett en Winter, bolletreeboomen verwoest werden.

De gouverneur van Asch van Wyck benoemde toen een commissie, bestaande uit de heeren C. van Drimmelen, distr. Commissaris, S. H. Gonggrijp en J. J. Kirke om rapport te doen over de wijze waarop de balata-industrie in Nickerie op de terreinen, in concessie afgestaan aan de firma Garnett en Winter van Demerara, werd uitgeoefend.

De commissie rapporteerde dat tal van boonen zeer slecht waren bewerkt, tengevolge waarvan vele gestorven waren.

Naar aanleiding hiervan deelde de gouverneur den Staten mede dat het hem niet wenschelijk voorkwam na het expireeren der overeenkomst in 1892 deze, voor genoemde firma, opnieuw te verlengen. Daar echter beweerd werd dat het voor Nickerie een levenskwestie was dat de concessie van de firma Garnett en Winter werd verlengd, heeft de gouverneur gemeend in Nickerie zelf een onderzoek te moeten instellen.

Op Maandag, 8 Augustus 1892, werd dienvolgens te Nieuw-Nickerie onder voorzitterschap van den gouverneur eene vergadering van Hoofdingelanden gehouden, waarop aanwezig waren: de distr. Commissaris, de heeren J. Johnstone Kirke, G. J. J. Karg, J. C. Weidner, Baron A. J. Schimmelpenninck van der Oye, Mr. D. Juda, Dr. A. Salomons, S. M. Swijt en M. S. van Praag.

Een aantal personen werd opgeroepen om gehoord te worden.

Bij het onderzoek is toen gebleken dat de voordeelen van de exploitatie door genoemde firma voor Nickerie veel minder zijn dan beweerd werd.

Uit de aangevoerde bewijsgronden slechts het volgende. In de eerste tijden kwamen vooral Nickerianen voor het bedrijf in aanmerking en werd dus hetgeen in geld aan loonen werd uitgekeerd, in Nickerie verteerd. In de laatste tijden is zulks anders, nu verreweg het grootste gedeelte der arbeiders uit Berbice, Barbados enz. komen. Zoo werd over het jaar loopende van 1 December 1890 tot 30 November 1891 aan loonen uitbetaald ± f 110,000, waarvan f 30,000 in levensmiddelen, gereedschappen enz., f 40,000 betaalbaar in Demerara of elders en f 40,000 in alhier gangbaar geld.

Een aanbod van de firma om 25 cent retributie per kilo te betalen kon het gouvernement niet bewegen de concessie te verlengen. Integendeel, voor de door de bleeders, in dienst van de firma berokkende schade eischte het gouvernement eene schadevergoeding van f 24000.— Is de firma bereid tot betaling van deze som, dan zou het gouvernement in overweging

nemen met haar een contract te sluiten voor de exploitatie van balata, onder voorwaarde dat zij dan maatregelen zal nemen om eene herhaling van het gebeurde te voorkomen.

De firma weigerde echter te betalen. Dàarop ontstond een proces. Het Hof van Justitie veroordeelde op 12 Juni 1896 de firma tot betaling van f 24000 schadevergoeding, benevens kosten en interesten.

Zij kwam in hooger beroep, hetwelk echter niet binnen den wettelijken termijn werd voortgezet. De heeren Garnet en Winter (toen in Demerara wonende) boden aan de zaak bij transactie te beëindigen, hetgeen bij resolutie van 27 Augustus 1897 L. B. No. 7487 werd goedgekeurd. Het gouvernement nam het aanbod aan en zag van alle verdere vorderingen te dier zake op genoemde heeren af. Zij betaalden eene som van £ 1333.6.8 (f 16000) ter voldoening van de kosten, schaden en interesten, benevens eene som van f 1119,82, zijnde $\frac{1}{5}$ van de proceskosten aan de zijde van het Koloniaal Gouvernement en van eene som van f 325.— voor kosten aan de zijde van het Koloniaal Geuvernement nà het vonnis. Totaal dus f 17444,82.—

De concessie, die den 30n April 1892 afliep, werd niet verlengd en het verzoek daartoe afgewezen. De heer Garnett had zich naar Europa begeven en bepleitte persoonlijk zijne belangen bij den Minister van Koloniën (van Dedem), aan wien hij door den Engelschen gezant een introductie had gekregen. Ook diende hij — echter tevergeefs — een request in op 1 Maart 1893.

De Balata-industrie is hierna nog lang voor Nickerie een bron van welvaart geweest. Het aanwerven van arbeiders uit Berbice, Demerara en andere Engelsche bezittingen is echter niet altijd in het voordeel geweest der exploitteurs.

Aanzienlijke schade hebben velen geleden door de trouweeloosheid van menige arbeiders, die, in het bezit van de voorschotten en de met provisie en werktuigen wel beladen booten, de wijk namen naar Berbice, waar ze moeilijk konden achterhaald worden

In 1900 waren er 4 plantages en 131 gronden.

Bevolking: 4129 zielen: 2270 mannen en 1859 vrouwen, waaronder 364 immigranten (= 255 mannen en 109 vrouwen).

Productie: 94000 KG. muscovado suiker, 3174000 KG. vacuum-pansuiker, 315285 L. rum, 180465 KG. cacao, 22433 KG. koffie, 18535 KG. koorn, 5591 KG. aardvruchten, 40748 bossen bananen.

De ter landswaag gewogen en gemeten balata tusschen de aren 1890 en 1900 bedroeg 277928⁵ KG.

De Punt, Nieuw-Rotterdam en Nieuw-Nickerie.

De Punt. De vlakke, in zee uitstekende punt aan den rechteroever, bij de monding der Nickerie-rivier, door een zandigen zoom omgeven, draagt den naam van „Nickerie-punt”. Op deze punt of kaap werd omstreeks 1820 een dorp aangelegd, de Punt genaamd. Zij bestond uit vier rechthoekige blokken, loopende door een kruisstraat, Zuid en Noord en de dwarsstraat Oost en West.— De twee Noordelijke blokken waren ieder in acht, de twee Zuidelijke ieder in tien erven of loten verdeeld, uitmakende in het geheel 36 erven, ieder 1 ketting (= 20.72 M) breed en twee ketting lang terwijl de geprojecteerde straten zestig voeten breed waren.

Aan het Noordeinde recht vóór de lange straat stond een klein houten kerkje met een naaldtorentje op het Oost-einde; deze kerk werd in 1827 door den Weleerw. heer Wix ingewijd.

Ten Noorden van de Punt stond de woning van den Landdrost, dicht bij de kust, zeer luchtig en op palen gebouwd. Voorts had men de militaire gebouwen, zooals de officierswoning, de bakkerij, de kazerne enz.

Van de particuliere gebouwen, w. o. mogen genoemd worden het huis van den Landdrost G. H. van Kempen, dat van den ambtenaar H. J. Braam, was dat van den koopman Nicholson het voornaamste. In dit drie verdieping hoog gebouw, omgeven door eene breede galery en staande nabij de rivier, ten Noorden van den rijweg, welke naar Diamond en verder naar de langs de kust gelegen plantages ging, vertoefde de Commissaris-Generaal van den Bosch gedurende zijn kort verblijf in Nickerie in Augustus 1828.

Ten Zuid-Oosten, een klein kwartiertje van de kerk, was op eene zandrits — (welke rits evenwijdig langs de geheele kust doorloopt) de Begraafplaats „Beau Séjour” aangelegd.—

De indruk, die het dorpje toen maakte moest zeer gunstig zijn, te oordeelen naar hetgeen Mr. A. Heemskerk daarvan zegt. „Uit zee komende — zegt hij — vertoont zich aan de punt een zeer schilderachtig gezicht. De hier en daar verspreide huizen, waaronder eenige van aanzien, doen onwillekeurig de gedachte aan eene nieuwe schepping oprijzen, die in deze weelderige hemelstreek ongetwijfeld moet gelukken. Het is ook ongetwijfeld het gezondste deel van Nederlandsch Guyana, als wordende (althans in de strekking van de kust) door een bijna aanhoudenden zeewind de hitte zeer gematigd en de kwade dampen verdreven.

Verzwakte personen in Suriname worden dikwijls tot herstelling derwaarts gezonden. Van de militaire bezetting is in de laatste twee jaren slechts één man, en deze nog aan eene borstkwaal, die niet tot het klimaat behoort, gestorven."

Met den toenemenden bloei van het district nam de Punt in uitbreiding en bevolking toe. De drukke communicatiemet Berbice, welks plantages aan de overzijde konden gezien worden en niet het minst de levendige handel tusschen deze plaatsen, waren mede oorzaak dat de Punt allengs in aantrekkelijkheid won en spoedig een plaatsje van beteekenis werd.

De uitbreiding van het stadje geschiedde in Oostelijke en in Zuidelijke richting. Aan de Oostzijde was op een klein deel na, het terrein, onmiddellijk grenzende aan den achterdam van plantage Diamond vóór 1850 reeds met erven bezet. Zuidwaarts werden de erven begrensd door een breeden weg, die naar de aan zee gelegen plantages leidde.

De grond langs de rivier nam zichtbaar toe en was toen reeds geschikt om ingepolderd te worden; ook wegens de gunstige ligging zou dit voor neringdoenden een aanwinst zijn.

De gestadige aanwas der bevolking en het toenemende vertier eischten omstreeks 1850 gebiedend uitbreiding van de Punt. Met het oog hierop schreef de Landdrost W. H. J. van Idsinga aan den gouverneur R. F. van Raders (1845—1852) dd. 11 October 1850 o. m. het volgende:

„Het nog disponible terrein, gelegen ten Noorden der reeds begeven loten is, zoo als het ligt, tot het gebruik ongeschikt, maar kan met weinig kosten, daartoe dienstbaar worden gemaakt, en wel door het graven van goede loostrenzen. Deze ontbreken thans geheel, en tengevolge van dien blijft het water in den regentijd aldoor staan, en herschept dit gedeelte der plaats in eene moeras, hoewel hetzelfde niets lager gelegen is dan de in gebruik zijnde grond.

Om dit te bewerkstelligen zoude natuurlijk eenige fondsen vereischt worden, maar juist door de toepassing van het principe van verkoop zouden de middelen gevonden worden om deze kosten te rembourceeren en mocht Uwe Excellentie goed vinden om bij de in werking brenging van zoodanig stelsel, bij den verkoop die perceelen te bezwaren met eene kleine belasting zoo op den grond als op de op te rigten gebouwen en zoodanig belasting ook eene terugwerkende kracht geven op de reeds uitgegeven loten, dan zoude met deze gezamenlijke opbrengsten eene plaatse-

lijke kas kunnen geformeerd worden, waarmede men de gemaakte en verder te maken kosten tot den aanleg en het onderhoud van wegen en andere voor het belang der plaats nuttige uitgaven, konden dekken.

Eene kleine belasting zoude tevens zeer billijk zijn, daar de ingezetenen tot dusverre van alle plaatselijke lasten zijn verschoond gebleven en het gouvernement steeds in de behoeften voorzag; doch door eene langzame uitbreiding der plaats worden deze behoeften grooter en de regtvaardigheid vordert dat nu ook de Ingezetenen iets bijbrengen tot instandhouding of verfraaiing van de plek hunner inwoning.

Met het oog op de hierboven gemaakte bemerkings heb ik in eene zitting van den Raad van Hoofdingelanden op den 9n dezer een voorstel ter tafel gebracht, waarmede de leden van dat Collegie volkomen met mij instemden, welk voorstel ik alsmede in voldoening van Uwe Excellentie boven aangehaalde missive alsnu in de navolgende punten voordraag en aan het beter oordeel van Uwe Excellentie onderwerp.

1e. Om door het verlengen der Kerkstraat achter en om de kerk, en het verdeelen van het terrein langs dezelve in perceelen van een ketting breed en twee kettingen diep in de behoeften van de inwoners te voorzien. Hierdoor zouden 20 nieuwe loten ontstaan, welke door goede loostrenzen in den regentijd van het overtollige water moeten worden ontlast.

2e. Het Koloniaal Bestuur te verzoeken om de noodige gelden, welke daartoe worden vereischt, voorloopig te willen verstrekken.

3e. Om deze perceelen van een ketting breed en twee kettingen diep aan particulieren in allodialen eigendom en erfelijk bezit af te staan tegen een vaste koopsom van één honderd gulden zonder meer voor zegel, leges, en voor grootere perceelen naar evenredigheid meer.

4e. Om deze perceelen behalve de gewone verplichtingen in den grondbrief uitgedrukt, bij den verkoop te belasten met eene jaarlijksche grondrente van vijf centen per 100 vierkante Rijnl. voeten en van twintig centen bovendien voor iedere honderd vierkante voeten van iedere verdieping der op zoodanig perceel op te rigten gebouwen, onverschillig tot welk einde te gebruiken, wordende voor de vierkante oppervlakte van eene verdieping gehouden datgene wat zich onder dak bevindt.

5e. Om met deze koopsom en jaarlijksche belasting een plaatselijke fonds te formeeren waaruit in de eerste plaats de gemaakte onkosten aan het Bestuur zoude moeten worden gerembourceerd en verder aangewend worden tot uitbreiding der plaats, het onderhoud der publieke wegen en andere noodzakelijke plaatselijke uitgaven.

6e. Om door eene speciale wet de belasting op den grond en de gebouwen in het 4e punt omschreven van toepassing te maken op de reeds uitgegeven loten en bestaande gebouwen.

7e. Te bepalen dat de belanghebbende ter verkrijging van een perceel zich zal hebben te wenden tot den Landdrost van het district, welke nadat de helft der koopsom bij ZWEG. zal gedeponeerd zijn, de noodige aanvraag zal doen om van Zijne Excellentie den Heer Gouverneur, eenen grondbrief te erlangen, zullende twaalf maanden na de uitreiking van dezen grondbrief de wederhelft dezer koopsom moeten zijn voldaan, bij gebreke waarvan het lot in den boezem van 's lands domein zal terugkeeren met verbeurte van het reeds betaalde.

8e. Dat van de belasting op den grond en de gebouwen de belanghebbende het eerste jaar na de uitreiking van den grondbrief, zullen zijn vrijgesteld.

9e. Dat deze jaarlijksche belasting op den grond en de gebouwen zal worden betaald in twee termijnen en wel in de maanden Januari en Juli, zullende de nalatigen vervolgd worden gelijk zulks in cas van 's lands middelen bij de wet is bepaald, en verder zoodanige administratieve bepalingen als Uwe Excellentie zal vermeenen te behooren in het belang der zaak noodig zult oordeelen.

De koopsom van f 100 is aldus door mij voorgeslagen omdat dezelve nagenoeg overeenkomt met de kosten van zegel, leges, kaart en certificaten welke de verzoeken om grondbrieven de rekwestranten te staan komen en door deze som lager te stellen zoude zulks aanleiding kunnen geven dat perceelen werden aangevraagd zonder het voornemen te hebben daarop te bouwen.

Eene koopsom van f 100 is eenigszins eene waarborg dat men dergelijke verzoeken niet al te ligtvaardig zal doen. De voorgestelde belasting is ook niet zwaar. De grondlasten van een lot of 2 vierkante kettingen zoude volgens de voorgedragen maatstaf f 4,36 beloopt; staat nu op zoodanig erf een gebouw van 30 voeten lang en breed en een zijgebouw van 20 voeten in die

afmetingen, hetgeen reeds eene zekere gegoedheid van den eigenaar te kennen geeft, dan zoude de belasting daarvan f 2,60 bedragen, zoodat de jaarlijksche lasten op zoodanig lot in het geheel f 6,96 zouden zijn; neemt men daarentegen het aanzienlijkste huis in deze plaats, zijnde een gebouw van drie verdiepingen, tot maatstaf, dan zoude de voorgestelde belasting op grond en gebouwen slechts ± f 30 bedragen.

Mocht eene toenemende welvaart het deel dezer plaats worden, dan doet zich genoegzaam terrein op om op den ingestelden weg ter uitbreiding der stad te blijven voortgaan.

De grond welke langs de rivier is gelegen neemt dagelijksch zichtbaar aan en zoude nu reeds zeer geschikt zijn om ingepolderd te worden en door deszelfs gunstige ligging voor neringdoende lieden zeker niet lang ongebruikt blijven liggen; doch hoeveel terrein zich ook aanbiedt ter uitlegging der plaats, zoo doet het gebrek aan grond ter beoefening van den tuinbouw zich gevoelen en uit dit oogpunt zal de aankoop van een gedeelte der verlaten plantage Diamond zich steeds blijven aanbevelen."

In afwachting van het definitief besluit van den Minister van Koloniën, wien dit voorstel door den gouverneur ter goedkeuring was opgezonden, gaf deze den Landdrost in overweging inmiddels meer land aan te winnen, door een proef te nemen met een gedeelte der aangeslibde streek, liggende ten Westen van den schulpweg naar het landdrosthuis en wel op de volgende wijze: „Er worden rondom het terrein dat men verhoogen wil een klein met weinig moeite aan te leggen dammetje, of zoogenaamde „Smoucedam” opgeworpen; dat poldertje zou ergens met een plank tusschen twee gegroefde stijlen in voege van schuifdeur, dienen te worden gesloten. De ingang worde opengezet als het water bij springtijden rijzende is en gesloten wanneer hetzelfde gaat vallen, ten einde het zich binnen de omdijking bevindende troebele water tijd te geven van te bezinken, bijvoorbeeld gedurende 3 of 4 uren, na welken tijd de deur weder wordt opgetrokken om het alsdan minder dikke water te laten wegloopen. In dier voege moet spoedig een aanhooving van grond kunnen verzekerd worden, hetgeen te beproeven zou zijn op eene daartoe af te dammen plek van weinige uitgebreidheid, kunnende men naderhand eene grootere plek op de voorzeide wijze afdammen, wanneer de ondervinding het raadzaam zal hebben geleerd."

Omstreeks dezen tijd (1850) kreeg het dorpje den naam van Nieuw-Rotterdam.

Nieuw-Rotterdam. Er verliepen toen een negental jaren van bloei en welvaart, toen de Nickerianen plotseling met schrik en ontzetting bewaarheid zagen de woorden van Palgrave, als hij zegt: „De zee is bij deze kust op zichzelf een lastige en gevaarlijke nabuur voor den planter en zijn arbeid. Hetzij de Noord-oostzijde van dit groote vasteland waarlijk daalt, zooals de onheilspellende uitspraak van menig ernstig wetenschappelijk rechter luidt, hetzij zooals ik vond, dat de heerschende meening onder de kustbewoners zelf was — een seculaire afwijking van winden en stroomingen jaarlijks een grooter volumen water ten strijde brengt tegen het onbeschermd laagliggende land; ik weet het niet; maar dit is zeker, dat de zee meer en meer indringt en dat elke equinoctiale springvloed in het bijzonder gekenmerkt wordt door een verder en gevaarlijker indringen van den verraderlijken vijand en zijn veroveringen altijd verder over woud en vlakte uitstrekt.”

In het jaar 1859 werd voor het eerst de ontdekking gedaan, dat de geheele Nickeriekust afspoelde, doch eerst in 1863 begon deze afnemning voor Nieuw-Rotterdam een meer dreigend aanzien te verkrijgen. Van af dien tijd maakte de afspoeling steeds sneller vorderingen.

Onder het beheer van de Landdrosten H. van Genderen en M. van Son nam de afspoeling zulke afmetingen, dat een krachtdadig optreden tot behoud van Nieuw-Rotterdam met bekwamen spoed wenschelijk werd geacht. De gouverneur van Lansberge (1859—1867) was dan ook dadelijk bereid gevonden al het mogelijke te doen, in het belang van het bedreigde district. Men toog aan het werk en in betrekkelijk korten tijd werd, waar zulks noodig geacht werd, een aarden dam opgeworpen, die naar men meende de capaciteit zou hebben om het verder binnendringen van den vloedgolf te beletten. Doch spoedig kwam men tot de ervaring dat de aangewende pogingen vergeefsch waren geweest. De dam was niet bestand tegen het geweld der golven en de watersnood deed zich aan de bezorgde inwoners van Nieuw-Rotterdam met al zijne verschrikkingen voor.

Er was evenwel weinig tijd van beraad; er moest gehandeld worden. Men liet toen het denkbeeld varen om verder aarden dammen op te werpen. Een ander en zoo men dacht beter middel werd aan de hand genomen. Langs den afgespoelden oever werden

in een strekkende lengte palen in den grond geheid, die alzoo een breakwater moesten vormen, waardoor men hoopte den daarachter zich bevindenden oever voor verdere afspoeling te vrijwaren.

Het paalwerk stond echter vrijwel op zandgrond; bij elken vloed werd door de rollende golven een deel der palen losgewerkt, die dan wegdreven, zoodat telkens herstelling van het paalwerk noodig was. Men zag ook ten laatste in dat dit altijddurend en kostbaar werk niet aan het doel zou beantwoorden en men derhalve op betere middelen tot bescherming der plaats bedacht moest zijn.

In 1864 werd door den gouverneur eene commissie benoemd met opdracht een degelijk onderzoek in te stellen en een plan aan te geven om met succes de verdere afspoeling van Nieuw-Rotterdam te voorkomen.

De deskundigen gaven na onderzoek in overweging om door middel van een met steenen beglooiden dijk, met steenen hoofden, de Nickeriepunt tegen verdere afspoeling te beveiligen.

Dit plan werd aan de regeering in Nederland opgezonden, maar kon niet tot uitvoering worden gebracht omdat daarmede *vele bezwaren en vooral aanzienlijke kosten* gepaard zouden gaan.

In 1866 had de eerste overstrooming plaats en van dien tijd dagteekent de ellende der inwoners van Nieuw-Rotterdam. De zee naderde meer en meer, sloeg de begraafplaats weg en bedreigde vervolgens de erven en woningen. Het Bestuur deed wat het onder de gegeven omstandigheden meende te kunnen doen, maar de aangewende middelen hielpen niet. Men nam o. a. weer zijn toevlucht tot het opwerpen van dammen doch met elken hoogen springvloed sloegen deze door en werd de plaats door het zee-water overstroomd.

In 1867 kwam de gouverneur W. H. J. van Idsinga aan het bestuur en al dadelijk trok de toestand van Nickerie, waar hij eenige jaren het beheer had gevoerd, zijn aandacht.

Maar hoe gaarne hij ook doortastend had willen optreden, hij zag maar al te spoedig in dat het gevaar niet af te wenden was.

Eindelijk werd in 1868 door het Bestuur besloten om de stad te verplaatsen en koos men daartoe een terrein, ten zuiden grenzende aan de bedreigde plaats. In 1869 werd dat terrein in polder gebracht en in 1870 werden de commissariswoning en eenige andere landsgebouwen derwaarts verplaatst. De particulieren volgden langzamerhand dit voorbeeld en brachten hun have en goed over. Met groote kosten en opofferingen werd daartoe overgegaan,

terwijl anderen, die er de middelen niet toe bezaten en zich deze niet konden verschaffen, genoodzaakt waren hunne eigendommen verre beneden de waarde te verkoopen, terwijl van eenigen de woningen door de zee waren verzwolgen.

Trots al de doorgestane ellende en geleden verliezen, verrees nochtans binnen een viertal jaren op het nieuwe aangelegde terrein, de „Nieuwe Wijk” genaamd, eene in handel en nijverheid vertier vindende nederzetting, tellende met inbegrip der gouvernementsgebouwen, wier waarde op f 150000 geschat kon worden, ruim 100 woningen en 732 inwoners.

Bij G. R. dd. 16 April 1872 werd door den gouverneur eene commissie benoemd bestaande uit de heeren J. A. Juriaanse, Chef van het Bouwdepartement, Mr. P. Alma, distr. Commissaris van Nickerie en J. F. A. Cateau van Rosevelt, distr. Commissaris van Boven- en Beneden-Commewijne en Commetewane, om onderzoek te doen naar den toestand der afspoeling van de Nickeriekust.

Den 29n Mei daarop diende de commissie voornoemd het volgende Rapport in met eene kaart²⁸⁾ van het deel der kust dat onderzocht is.

Volgt hier het

Rapport der Commissie, benoemd

bij G. R. dd. 16 April 1872 No. 4.

Paramaribo, 29 Mei 1872

Tegenwoordige toestand van de Nickeriekust

en Nieuw-Rotterdam

Zee kust.

Eene opname der Nickeriekust vanaf den mond van de Diamond kreek tot zoover als die kust op de hierbij gaande kaart wordt aangewezen is geschied. Bij vergelijking met vroegere opnemingen blijkt dat afspoeling der kust voornamelijk plaats vindt in de onmiddellijke nabijheid van den mond der Nickerie-rivier.

De voormalige katoenstukken der plantages Union en Good Intend zijn geheel met jong parwabosch begroeid en deze be-

²⁸⁾ Bedoelde kaart werd ter inzage voor de leden der Kamer ter griffie nedergelegd.

groeiing schijnt op het strand daar gunstig gewerkt te hebben. Het gedeelte dat ingesloten wordt door den zoogenaamden Chineschen dam, den weg naar Union, den dam die de weide insluit en het boven gewoon hoogwaterpeil gelegen zeestrand is lager gelegen dan dit strand, wordt met springvloed onder water gezet en mist eene lozing waardoor het bosch voor het grootste gedeelte afsterft. Slechts op enkele drooge plekken begint jong bosch op te schieten.

In den weg naar Union, die voor een groot gedeelte in bosch is opgegroeid, zijn gevonden een verlaten koker en twee doorbraken die het zeewater in het achter dien weg gelegen bosch brengen waaruit het weder door de Diamond-kreek wegvloeit.

O u d e W i j k.

Hetgeen er van de vestigingsplaats nog is overgebleven is nu bijna onbeschermd aan de hooge vloedden blootgesteld. Het terrein ligt nagenoeg geheel onder het peil van springvloed, op sommige plaatsen zelfs ruim een meter.

De dammen waardoor het aan de noordwestzijde wordt ingesloten zijn zoo goed mogelijk van den onzamenhangenden grond opgeworpen en op de zwakste punten door palenrij versterkt.

Onmiddellijk langs den hoogwaterrand gelegen zijn die dammen bij iederen springvloed aan het geweld der zee blootgesteld.

Door de hooge springvloedden van Maart II. heeft de Wijk zeer veel geleden. De dammen zijn op enkele plaatsen geheel verwoest en voor het overige aanmerkelijk beschadigd.

De situatie van verschillende gouvernements gebouwen, zoo als de ontvangerswoning en de in de nabijheid daarvan staande militaire gebouwen is zoo ongunstig geworden dat eene zoo spoedig mogelijk overplaatsing naar de Nieuwe Wijk noodzakelijk schijnt.

De afspoeling aan den zeekant wordt in den laatsten tijd vergezeld door eene opstuiving van zand en schelpen tegen de beschoeijing achter de kommandantswoning. Al meer en meer nadert dit de landingsplaats en kan met der tijd daar ondiepte teweeg brengen.

Dit laatste kan eenige moeilijkheden veroorzaken, doch in andere opzichten is eene aanslibbing daar eer voordeelig dan schadelijk te achten.

Nieuwe Wijk.

Het nieuw aangelegde gedeelte van Nieuw-Rotterdam wordt niet door de zee bedreigd, zoolang de Oude Wijk of een gedeelte daarvan blijft bestaan.

Naarmate evenwel de Oude Wijk door de zee wordt ingenomen, wordt de situatie van de nieuwe ongunstiger.

Door verwijding van den mond der Nickerierivier krijgt de waterkeering langs die rivier meer van deining en golfslag te lijden en op verschillende plaatsen, vooral in het midden, waar de dam onmiddellijk door de rivier bespoeld wordt, is daardoor schade teweeg gebragt.

Daarenboven heeft die dam nog van de werking van den stroom te lijden. Bij eb valt het water met groote snelheid in noordelijke richting en bij vloed stroomt het uit het noordwesten tegen den dam.

Het gemis van laag kreupelhout wordt ook daar zeer gevoeld.

Het terrein binnen de waterkeeringen ligt gemiddeld een halve meter onder het peil van springvloed, de dammen zijn van 30 tot 80 centimeters boven dit peil verheven en vormen, voor zoover zij door bosch of voorland gedekt zijn, geschikte waterkeeringen.

* * *

Waarschijnlijke gevolgen welke de afspoeling zal uitoefenen op het nog overgebleven gedeelte der Oude vestigingsplaats en op die onlangs ten zuiden van de Diamondkreek aangelegd.

Oude Wijk

Nieuw-Rotterdam werd vroeger beschermd door een hoog strand, door een zoogenaamde schelprits.

Langzamerhand zijn die harde lagen, door de zee aangevoerd, ook door haar weder weggenomen.

Een alluviaal terrein aan de noordwestelijke zijde nog met een schelplaag gedekt, op enkele plaatsen nauwelijks boven het peil van gewoon hoog water reikende, is de bodem van hetgeen er van de oude vestigingsplaats is overgebleven.

De natuurlijke bescherming van Surinames kusten en rivieroevers, het dichte bosch, wordt er geheel gemist.

Ook zonder de geschiedenis der afspoeling in de laatste jaren zou men dus weinig anders kunnen verwachten dan dat de laatste helft der Oude Wijk nog voor een groot deel in het lot van de eerste deelen zal.

De mogelijkheid van eene vorming van nieuwe lagen tot bescherming van het strand of van eene afronding van de zoogenaamde Nickeriepunt, als door eene roode lijn op de kaart is aangewezen, onbetwist latende, schijnt het toch niet geraden die eventualiteit in rekening te brengen en op het behoud als bewoonbare plaats te rekenen.

Nieuwe Wijk.

Voor de Nieuwe Wijk, ofschoon niet direct bedreigd, is het niet onverschillig wat het lot van de oude worden zal.

Deze vestigingsplaats wordt niet beschermd door zeedijken maar slechts door dammen die geschikt zijn om stil water te keeren.

Bestond dus het vooruitzicht dat ten behoeve van die plaats niets meer tot zeekering kon worden daargesteld, dan zouden de gevolgen der afspoeling zich ook daar mettertijd kunnen doen gevoelen.

Aanwijzing van den weg, die met de beschikbaar zijnde middelen nog tot bescherming en behoud van het bestaande zou kunnen worden ingeslagen

Als maatregel van algemeen belang wordt het navolgende wenschelijk geacht.

1e Dat het onder water staande terrein tusschen den Chineschen dam en den weg naar Union van eene lozing voorzien worde, opdat die plek weder met jong bosch bedekt en alzoo eene natuurlijke en onkostbare bescherming voor de vestigingsplaats worde.

2e Dat de verlaten koker en de beide doorbraken in den weg naar Union worden dicht gemaakt en daarmede het zeewater belet worde een uitweg door de Diamond-kreek te zoeken.

Dit laatste veroorzaakt afschuring langs de oevers en benadeelt daardoor de Oude als de Nieuwe Wijk

Oude Wijk

In het tweede gedeelte van dit rapport is het gevoelen uitgedrukt dat op het behoud van de Oude Wijk als bewoonbare plaats weinig hoop gekoesterd kan worden.

Het eenige middel om die plaats tegen de zee te beschermen zou zijn eene zeewering. Zulk eene verdediging evenwel zou, om nog iets in te sluiten, zoo zeer nabij de tegenwoordige hoogwater rand moeten worden aangelegd dat de kosten daarvan het dubbele zouden bedragen van eene zeewering die door voorland beschermd wordt.

In elk geval zou voor die verdedigingsmiddelen veel meer geld vereischt worden dan de geheele plaats thans waard is.

Werken van afdoenden aard kunnen alzoo niet worden voorgesteld.

Zoolang de plaats evenwel bewoond wordt is het wenschelijk dat de ingezetenen door waterkeeringen op de minst kostbare wijze aangelegd, voor gedurige overstromingen gevrijwaard worden.

Om hierin te voorzien zal men zich kunnen bepalen tot het maken van kleine dammen met eene flauwe buitenglooiing, vooral dit laatste dient zooveel mogelijk te worden in acht genomen, omdat steile waterkeeringen steeds aanleiding geven tot verdieping van den voet en de afspoeling er slechts door wordt bevorderd.

Niet slechts voor de Oude Wijk maar hoofdzakelijk in het belang van de nieuwe, behoort alles vermeden te worden, wat maar eenigszins de verlaging van het strand in de hand kan werken, omdat eene strook land buiten den weg naar Union, zij het niet als bewoonbare plaats dan toch als voorland, voor de Nieuwe Wijk behouden moet blijven.

Ook is het wenschelijk dat de grond tot ophooging zooveel mogelijk van buitendijks getrokken worde.

N i e u w e W i j k.

Ofschoon het sedert eenigen tijd merkbaar was dat de rivierzijde op den duur niet genoegzaam tegen stroom en golfslag bestand zou zijn, zoo kon met eenigen grond verwacht worden dat met tijdelijke hulpmiddelen daarin zou kunnen worden voorzien totdat voor eene geschikte oeververdediging de middelen op de begrooting zouden zijn aangewezen.

Nauwkeurige peilingen en dwarsprofillen, na de laatste hooge vloed genomen, hebben evenwel tot de conclusie geleid dat die werken als urgent moeten beschouwd worden.

Als oeververdediging wordt voorgesteld het daarstellen van eenige paalhoofden tot aan den laagwaterrand in de rivier reikende, en het versterken van den dijk of zoogenaamden frontdam door

eene steenen glooijing, indien voor dit laatste de grondstoffen te verkrijgen zijn.

In elk geval schijnt het wenschelijk dat met de daarstelling van paalhoofden zoo spoedig mogelijk worde begonnen, opdat de invloed van golfslag en stroom op den oever verminderd worde.

Ofschoon zulke hoofden niet direct eene bescherming tegen den golfslag daarstellen, zoo valt het niet te betwijfelen of eene aanslibbing zal er door worden teweeg gebracht, terwijl het ook wel te verwachten is dat meerdere kalmte tusschen de paalhoofden verkregen zal worden.

Aan de Noordzijde wordt de Nieuwe Wijk beschermd door eene thans voldoende waterkeering. De waterkeering zal voldoende blijven zoolang een gedeelte van de Oude Wijk blijft bestaan.

Het laat zich evenwel aanzien dat te eeniger tijd de Noorderzijde door een zeedijk beschermd zal moeten worden, waarvoor de weg naar Union naar het gevoelen van ondergeteekenden de meest geschikte basis zal zijn.

De Commissie voornoemd,

(get.) JURIAANSE,

Chef v/h Bouwdepartement.

P. ALMA,

Dist. Commissaris v. Nickerie,

J. J. A. CATEAU VAN ROSEVELT.

Distr. Commissaris.

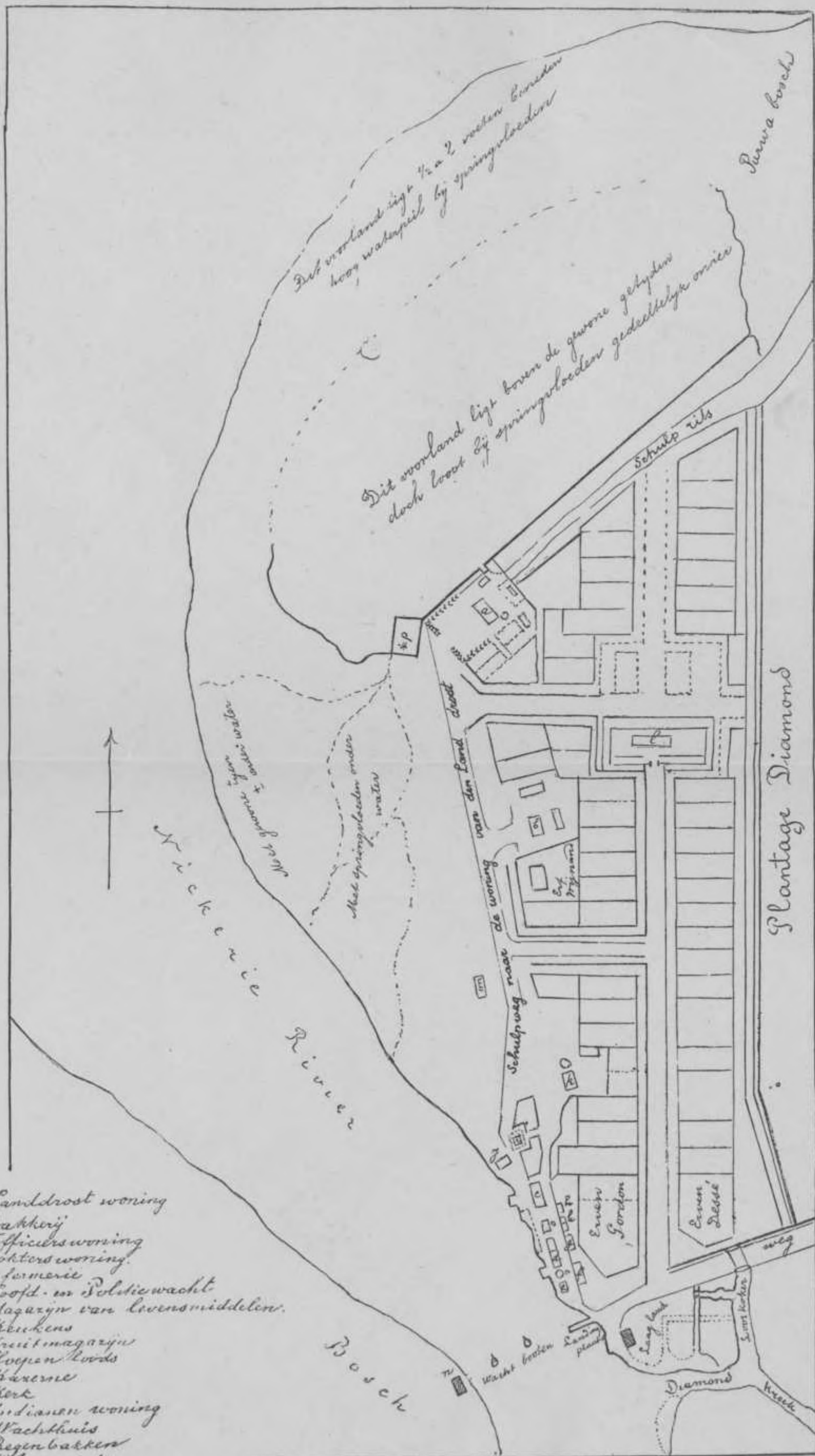
Voor eensluidend afschrift,

De Gouvts. Secretaris,

(get.) E. A. VAN EMDEN.

* * *

Het Bestuur en ook de inwoners van de Nieuwe Wijk hadden gehoopt dat de afspoeling middelerwijl tot staan zou komen en dat geen verdere rampen hen zouden treffen. Maar deze verwachting werd verijdeld. De zee zette haar vernielingswerk met immer toenemend geweld voort en bedreigde de bezittingen ten tweede male.

Nieuw-Rotterdam

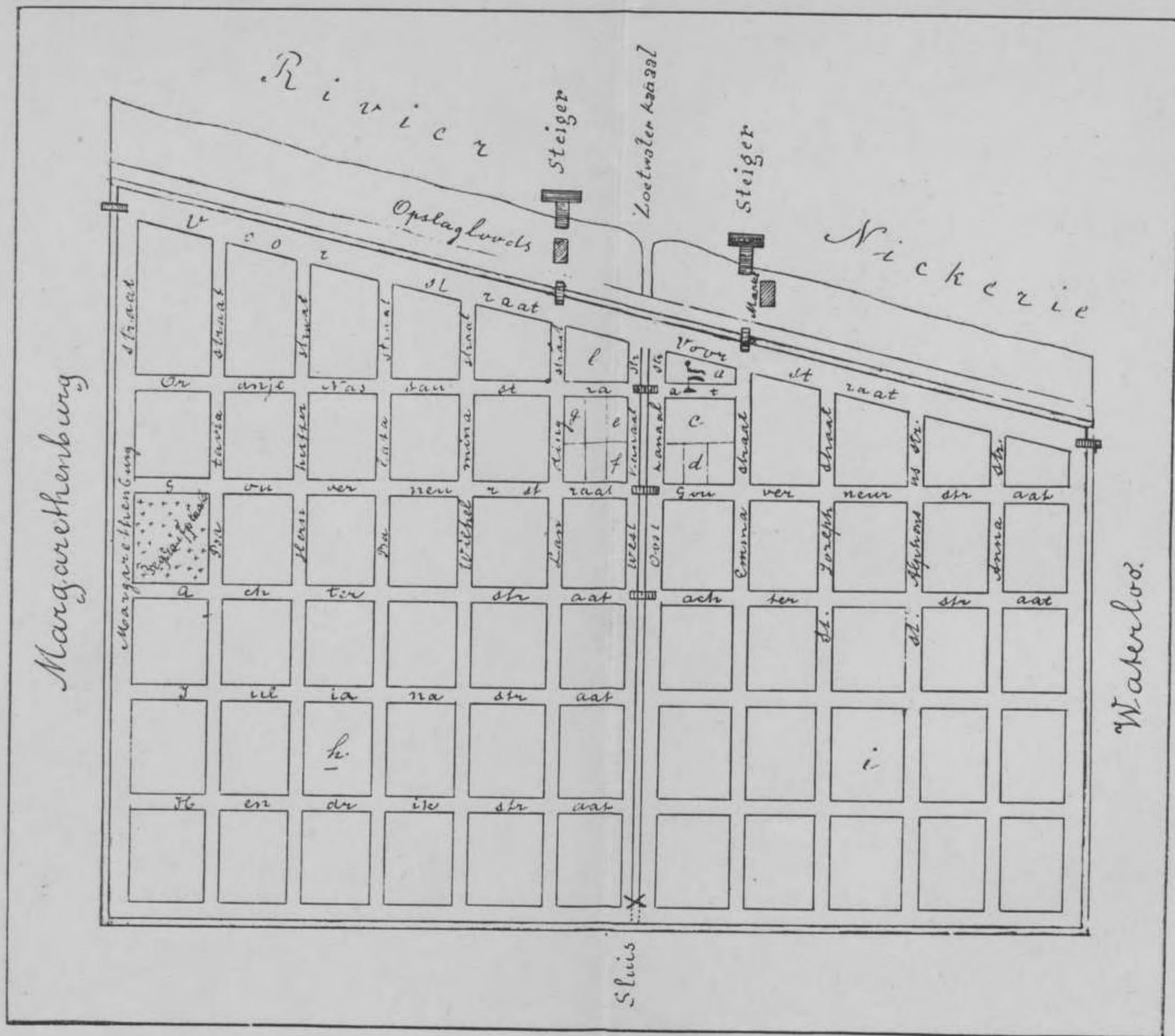
(1850)

[Faint, illegible handwritten text, possibly a title or description of the sketch.]

[Faint, illegible handwritten text, possibly a name or date.]

[Faint, illegible handwritten text, possibly a date.]

a. Commissaris plein, b. Willemoplein, c. Commissariaat
d. Gevangenis, e. Openbare school, f. Kerk, g. Ontwanger
h. en i. gereserveerd voor pleinen.

Plattegrond van Nieuw-Nickerie.

A. Mergel	A. Cruden
A. C. Wix	Seiler
J. R. Mackintosh	J. J. Hewitt
Wed. E. Smith	G. W. Faverey
S. Reach	Ethelred Dessé
J. H. F. van Enschut	Edmund Dessé
Mary Oostburg	Felix Jahl
Jessy Kirkwood	S. G. Willig
W. C. Faverey	F. E. Bloeiman
F. Poort	Entreprise
D. de La Fuente	Vesta Horsen
John Jackson	J. Hermelijn
Joh. Wilson	Wed. S. J. de Vries
A. van 't Hoogerhuijs	R. Begbie
R. J. Zonneweg	Louise M. Smith
Marie Bob	L. Carbin
C. Lowe	M. J. Wolff
Th. Gordon	D. B. van de L'Isle
L. H. Wix	J. C. Eyck
Lepold Glad	W. Guhl
F. R. Kamperveen	E. C. A. Hirschfeld
C. Plaisance	W. Brandon.

Dit verzoekschrift werd door den districts-Commissaris W. van den Brandhof aan den gouverneur van Sypesteyn namens de ingezetenen opgezonden onder geleide van een schrijven tot ondersteuning van het verzoek.

Op 10 Januari 1874 ondernam de gouverneur van Sypesteyn (1873—1882) eene inspectie-reis naar Nickerie om daar ter plaatse den voortgang der afspoeling van de zeekust in oogenschouw te nemen. De zee was reeds tot aan den voordam van de Nieuwe Wijk genaderd.

Eene commissie door den gouverneur benoemd om te rapporteeren over de wijze, waarop in dezen toestand zou behooren gehandeld te worden, mocht evenmin als de vorige er in slagen, verbetering aan te brengen.

Nadat het verzoek der ingezetenen door de Regeering in gunstige overweging was genomen, werd het terrein aan den linkeroever der Nickerie-rivier, beneden plantage Waldeck, onderzocht met het oog op verplaatsing van Nieuw-Rotterdam. Dit ter-

rein bleek evenwel ongeschikt te zijn, waarop het gouvernement tusschen de plantages Margarethenburg en Waterloo, de vestigingsplaats Nieuw-Nickerie liet aanleggen, die in 1879 gereed kwam.

Nieuw-Nickerie.

Dit stadje, gelegen aan den linkeroever der Nickerie-rivier, op $\frac{3}{4}$ uur afstands van de zee, heeft eene oppervlakte van 150 H.A. Het verschil in tijd met Paramaribo bedraagt 7 minuten ruim ($= 1^{\circ} 51' 21''$).

De plaats is regelmatig gebouwd en heeft rechtlijnige straten. Onmiddellijk aan de stad grenzen ten zuiden, de verschillende ten behoeve van de beoefening van den kleinen landbouw, in pacht uitgegeven perceelen.

Twee pleinen, Willems-plein en Commissaris-plein bevinden zich tusschen de Voorstraat en de Oranje-Nassastraat.

De voornaamste openbare gebouwen zijn: het Commissariaat, tevens woning en kantoor van den Districts-Commissaris en waarin de Kantonrechter zitting houdt; het Postkantoor, met afdeeling voor de kommiezen en tevens woonhuis van den ontvanger der belastingen; het Hospitaal met bijbehorende woning van een officier van gezondheid; de kommandantswoning met daaraan grenzende kazerne; de kerken der R.K. en Protestantsche gemeenten; de gouvernements openbare school en die der R.K. en Morav. Broeders.

Het zoetwaterkanaal, ²⁷⁾ de eenige bron, waar het grootste deel der bevolking zich voorzag van drink- en waschwater, is vrijwel in het midden der stad gegraven, tusschen een dubbele rij van koningspalmen, en wordt gevoed door de groote zwampen, zuidelijk gelegen en die met de Nany-kreek in verbinding staan.

* * *

De verschillende takken van dienst, in het District op het eind van 1899.

Beheer.

C. van Drimmelen, districts Commissaris
 M. H. Arlaud „ Secretaris
 M. P. de Bresse, candid. notaris, klerk
 J. C. Weidner, vice consul van Engeland.

²⁷⁾ In 1849 werd op plantage Good-Intent door den heer Hartshorn, ingenieur, een Artesische put geboord met goed gevolg. Volgens den Distr. Commissaris J. D. Crol kan deze onderneming als geslaagd worden beschouwd. De put was 190 voet diep en gaf per etmaal 4680 gallon water.

Raad van Hoofdingelanden.

De Districts Commissaris, president.

J. Johnstone Kirke, J. C. Weidner en W. von Hemert, leden.

De Districts Secretaris, secretaris.

Kantongerecht.

Mr L. L. Beckeringh van Loenen, Kantonrechter.

P. C. Breas en , plaatsverv.

J. M. Herold, ambtenaar van het Openb. Ministerie.

A. G. Brandon, griffier.

H. J. van de Leuv, deurwaarder.

Posterij.

P. C. Breas, postdirecteur, J. J. van Sichem, klerk.

*Onderwijs.**Sub-Commissie van Onderwijs.*

C. van Drimmelen, pres., Mr. L. L. Beckeringh van Loenen en S. Steenmeijer, leden.

*Gouvernementsscholen.**a. te Nieuw-Nickerie.*

Aantal leerlingen: 48 jongens, 57 meisjes, totaal 105.

b. op den grond Ma Mère.

Aantal leerlingen: 30 jongens, 22 meisjes, totaal 52.

c. op den grond Weltevreden.

Aantal leerlingen: 46 jongens, 28 meisjes, totaal 74.

*Scholen der R. K. te Nieuw-Nickerie.**St. Alphonsusschool.*

Aant. leerlingen: 78 jongens.

St. Claraschool.

Aantal leerlingen: 60 meisjes.

Idem Idem op de bewaarschool 61 kinderen.

*Scholen der Ev. Br.**a. te Nieuw-Nickerie*

Aantal leerlingen: 98.

b. op plantage Waterloo

Aantal leerlingen: 65.

Eeredienst.

Vereenigde Protestantsche Gemeente.

S. Steenmeijer, predikant, voorzitter v/d Kerkeraad.

St. Josephskerk der R. K.

H. Sumbrink, dienstd. geestelijke.

Ev. Br. Gemeente.

J. Dingemans, leeraar op Nieuw-Nickerie.

A. Müller „ „ plantage Waterloo.

Gewapende Burgermacht.

W. von Hemert, kapit., Ch. Spence, A. R. Kruimel en W. Tengbergen, 2e luitenants

J. M. Herold, 1e luitenant der Infanterie, post-commandant.

(De bezetting bestond op 31 Dec. 1898 uit 31 onderofficieren en manschappen der Infanterie).

Geneeskundige Dienst.

J. J. Halfhide, arts, fungeerend officier van gezondheid 2e klasse, tevens belast met den quarantainedienst.

J. M. Fernandes, waarn. distr. geneesheer

J. J. O. S. Klaverweide, apotheker

A. C. Peneux-Willig, geadmitteerde vroedvrouw

J. J. Halfhide, arts, keurmeester van het beestiaal, J. J. O. S. Klaverweide, assistent

P. C. Breas, havenmeester, scheepsm. en waagm.

J. Swarts, geadmitteerde loods.

In 1885 werd voor het eerst hier uitgegeven de „Nickerie-Pionier”, Nieuws en Advertentie-blad, dat elken Zaterdag verscheen. Uitgever en Redacteur was de heer M. S. Tafares.

De abonnementsprijs per jaar bedroeg f 6.—

Eeredienst en Onderwijs.

De Moravische Broeders zijn de eersten, die in het Nickerie-district stappen hebben gedaan ter bevordering van het christendom onder de bevolking. Om te komen tot een goed begrip van de vestiging der zendelingen in Nickerie is het noodig vooraf hunne beweging in de naaste omgeving van dit district, m. n. in Berbice na te gaan.

Toen de graaf Zinzendorf, de stichter der Broedergemeente, in het voorjaar van 1736 te Amsterdam verblijf hield, verzochten hem de heeren van Eijs, eigenaars van plantages in het destijds aan Nederland behorende Berbice, eenige Broeders ter beschikking te willen stellen om op hunne plantages aan de neger-slaven het Evangelie te verkondigen en godsdienstonderwijs te geven.

De bevolking van Berbice was toen niet groot en bestond uit ongeveer 400 Europeanen en 1000 negers; in de bosschen hielden de oorspronkelijke bewoners of Indianen zich op.

Den 14n September 1738 kwamen de beide eerste zendelingen, Johan Güttner en Ludwig Christoph Dähne op Fort Nassau, aan de Berbice-rivier, aan. De gouverneur Waterham wilde hen een eed doen afleggen op 's lands wetten, maar toen zij verklaarden, gewetenshalve geen eed te zullen doen, zag hij er van af. Door de onwelwillende houding en onheusche bejegening der blanken, verhinderd om het zendingswerk onder de neger-slaven op de plantages van de heeren van Eijs te doen, begaven zij zich opwaarts tot aan de Wironje-rivier, een zijtak van de Berbice-rivier, en vestigden zich daar. Deze nederzetting, welke zij den naam gaven van Pilgerhut, was 14 uren van het fort verwijderd. Van daar konden zij de verstrooid wonende Arowakken te land opzoeken.

Den 31n Maart 1748 werd de eersteling gedoopt. In hetzelfde jaar kwam uit Herrnhut zeker Theophilus Salomo Schumann, om de leiding van het werk op zich te nemen. Op taalkundig gebied heeft hij zich ook zeer verdienstelijk gemaakt door voor het eerst een grammatica en een woordenboek in de moeilijke taal der Arowakken uit te geven. Het aantal Indianen nam bij Pilgerhut allengs toe en de plaats kwam spoedig in bloei. Maar al te kort duurde deze bloeitijd. Schumann stierf in 1760.

Eene epidemie dunde de bevolking, hongersnood kwam er bij, terwijl ten laatste door een negeropstand in 1763 Pilgerhut verwoest werd.

Vóór de verwoesting van dezen post had men ter voorkoming van overbevolking naar andere geschikte vestigingsplaatsen omgezien en er ook een aan den rechteroever van de Corantijn gevonden. Deze plaats in 1760 gesticht, kreeg den naam van Ephraim. Daar zij evenwel ongezond bleek te zijn, werd in 1765 een eind opwaarts, de post „Hoop” aangelegd.

Onder de zendelingen van Hoop verdient te worden genoemd J. J. G. Fischer. Bij zijne komst maakte hij terstond een aanvang met het onderwijs. Den 24n Maart 1789 werd een school geopend met 6 leerlingen; spoedig steeg het getal tot 30 nl. 20 jongens en 10 meisjes, die allen behoorlijk leerden lezen. De gemeente bouwde later een schoolgebouw, daar tot nu toe in de kerk de school werd gehouden.

Hierbij bleef het niet; Fischer wist de Indianen tot den landbouw en het leeren van verschillende ambachten aan te sporen en het liet zich aanzien dat Hoop mettertijd een welvarend zendingsstation zou worden, toen Fischer in 1798 door Gouverneur de Frederici de kolonie werd uitgezet. Hij had namelijk de equipage van een aan den mond der Corantijn gestrand schip, waarvan de bemanning zich voor Amerikaansch uitgaf, in de aan de zending behorende sloep, door zijn Indianen naar het toen Engelsche Berbice laten overbrengen; later bleek dat de gestranden Engelschen waren.

Sedert het heengaan van Fischer, ging Hoop met rassche schreden achteruit. Den 18n Augustus 1806 werden door een troep kwaadwilligen, alle aan de zending behorende gebouwen in de asch gelegd. In 1808 werd Hoop als zendingspost onder de Indianen aan de Corantijn voor goed opgeheven. In 1812 werd nog een poging aangewend tot hervatten van het zendingswerk onder de Indianen aan de Boven Corantijn. Twee zendelingen vestigden zich daartoe aan den linkeroever, $\frac{1}{2}$ uur boven Oreala. Zij vonden evenwel geen bijval, en een school, die aanvankelijk verscheidene leerlingen telde, moest spoedig weer gesloten worden daar de ouders hunne kinderen voor andere bezigheden noodig hadden.

In 1816 verlieten beide zendelingen den post; een hunner begaf zich naar Nickerie om te beproeven onder de neger-slaven aldaar op godsdienstig gebied werkzaam te zijn. Hij vestigde zich op de plantage Good Intent, destijds behorende aan Robert Cruden. Van daar bezocht hij de plantages in de buurt, terwijl elken Zondag als ook tweemaal in de week 's avonds, door hem godsdienstoefening werd gehouden.

Getuigd mag worden, dat dit aangevangen zendingswerk in Nickerie veel succes had; vooral op plantage Providence kan hierop worden gewezen.

In 1859 werd op plantage Waterloo het eerste Zendingsstation der Broedergemeente in het district Nickerie gesticht, van waar de overige plaatsen van het district bediend werden. Het zendingswerk werd steeds met vrucht voortgezet, terwijl de uitbreiding der gemeente vooral te danken is aan het onvermoeide optreden van de zendelingen A. G. Conrad en A. A. Rätling.

Het eigen station te Nieuw-Nickerie bestaat sedert 1894 in welk jaar ook een school geopend werd.

Het zendingswerk telt thans daar twee hoofdstations n.l. Nickerie met ruim 1300 zielen en Vertrouwen met ruim 800 zielen. Bij Nieuw-Nickerie behoort het filiaal Waterloo en de preekplaats Hazard; bij Vertrouwen de preekplaats Paradise.

De school te Nieuw-Nickerie telde in 1899, 98 leerlingen en die op Waterloo 65.

* * *

Ofschoon vermeld werd, dat eerst in 1823 een R. K. geestelijke in Nickerie een bezoek bracht, zoo waren daar reeds personen tot die gemeente behorende, en wel oude slaven, die van de Fransche bezittingen zijn overgebracht, als ook onder de Portugeesche slaven.

In het jaar voornoemd bezocht de Weleerw. Heer Wennekers de zee kust. Na Coronie lag Nickerie aan de beurt. Het bezoek van dezen R. K. geestelijke in Nickerie had geen gevolg, vermits van de zijde der notabelen veel tegenwerking ondervonden werd, waarom hij dan ook spoedig naar Coronie terugkeerde, waar naar het scheen een beter arbeidsveld werd gevonden. Van daar deed pastoor Wennekers weer een uitstapje naar Nickerie om te trachten iets tot stand te brengen. Hij werd evenwel zoo ziek, dat hij naar Paramariko moest vervoerd worden.

In October 1841 bezocht de Eerw. Heer Schepers beurtelings Coronie en Nickerie. Ditmaal was de ontvangst door de autoriteiten gunstig. Vele plantages werden bezocht, waar ook Katholieke slaven werden aangetroffen, die zooals boven vermeld, herwaarts zijn overgebracht en ook die vroeger gedoopt waren.

Op 31 October van dat zelfde jaar werd te Nieuw-Rotterdam voor het eerst in een voor den godsdienst afgestaan gebouw door

een katholiek priester het woord Gods verkondigd. Den 3n November d. a. v. verliet pastoor Schepers weer Nickerie.

Aangemoedigd door het gunstig verloop van het bezoek op het eind van 1841, werd het jaar daarna een poging in het werk gesteld om eene parochie in Nickerie te stichten, welke poging evenwel schipbreuk leed. Eenige jaren gingen toen voorbij, in welken tijd het godsdienstfg werk, door omstandigheden met onderbreking moest worden voortgezet.

In 1848 deed pastoor Meurkens, die in Coronie gevestigd was herhaalde malen tochten naar Nickerie. De eerste maal in Februari, in gezelschap van der Eerw. Heer Kempkes. Hun doel was, niet alleen de Katholieken van het garnizoen en die op de plantages verspreid waren, te bezoeken, maar tevens de vestiging van eene Statie te beproeven. Dit is evenwel niet gelukt. Tot tweemaal toe had de Hoogeerw. Heer G. Schepers zich met hetzelfde doel derwaarts begeven, doch zonder te kunnen slagen.

Later gelukte het den pastoor Meurkens gratis een stuk land te krijgen om daarop een kerkje te bouwen. Deze kerk was spoedig voltooid en den 4n November 1849 ingewijd.

Slechts twee jaren kon hij de kerk bedienen. Er waren maar een zestigtal katholieken en de tegenkantingen, vroeger al onderzonden, deden zich weer gevoelen. Pastoor Meurkens verliet toen het district en ging naar Paramaribo van waaruit hij en andere priesters van tijd tot tijd Nickerie bezochten.

Onder het bestuur van Mgr. Schepers, den opvolger van Mgr. Grooff werd op Paradise een kerk gebouwd in 1863. Toch was het werk toen nog niet van groote beteekenis, daar van tijd tot tijd een geestelijke voor den dienst overkwam.

Eerst in 1892 werd te Nieuw-Nickerie de thans bekende parochie opgericht door Mgr. Wulfingh. De eerste pastoor was de Weleerw. Pater F. Lemmens. Tegelijkertijd werden ook scholen geopend.

Op 31 Juli 1901 telde de st. Alphonsusschool te Nieuw-Nickerie 52 jongens, de st. Claraschool 52 meisjes en de Bewaarschool 35 leerlingen.

* * *

Den 14n Januari 1823 gaf de gouverneur A. de Veer kennis aan het Hof dat „tengevolge eener uitnoodiging, deswegens door den voormaligen Gouverneur-Generaal Mr. C. R. Vaillant bij missive van den 14n October 1821, op voordragt van den predi-

kant H. Uden Masman, aan Zijne Excellentie den Heere Minister voor het Publieke Onderwijs, de nationale nijverheid en de Koloniën gedaan, naar deze Kolonie is gedispicieerd een zendeling met name F. A. Wix, ten dienste van het Distrikt Nickerie en zulks op een jaarlijksch traktement van f 1500 — Surinaamsche Courant — en dat deze persoon bereids alhier is gearriveerd."

Met de benoeming van F. A. Wix komt voor het eerst een leeraar in Nickerie om voor de Hervormde leer werkzaam te zijn. Hij had in opdracht van het Nederl. zendelingsgenootschap den neger-slaven het Evangelie te verkondigen en den aldaar gestationeerden militairen, godsdienstonderwijs te geven.

Het kerkje aan het noordeinde van de Langestraat op de Punt werd tusschen 1825 en 1826 gebouwd en door den leeraar Wix in 1827 ingewijd. Hij bewoonde met zijn gezin den kerkzolder; de benedenverdieping, eene ruime kamer, voorzien van banken, diende voor kerk en school.

De slavenmacht was groot en is — volgens S. van Dissel — voor het grootste deel tot de Hervormde gemeente toegetreden.

F. A. Wix overleed in 1845.

In December 1846 komt van de Indische Commissie een schrijven, waarbij gemeld wordt, dat Hendrik Rudolf Wichers kon bevestigd worden als zendeling bij de Gemeente van Nickerie door het Gouvernement met eene bezoldiging van f 1200 's jaars. In 1856 werd dit traktement door gouverneur Schimpff met f 800 verhoogd, terwijl den zendeling Wichers werd medegedeeld dat hij vergoeding voor huishuur zou erlangen, maar dan de bovenwoning der kerk moest ontruimen en aan den onderwijzer afstaan.

Wichers overleed 10 Juli 1856. „Zijn naam" — dus schreef het Kerkeraadslid P. C. Wesenhagen aan den Kerkeraad te Paramaribo — „zal voor ons en voor velen in dankbare herinnering blijven."

H. R. Wichers had te Leiden in de theologie gestudeerd, doch zijn studiën niet voleindigd en was toen als plantage-opzichter naar Suriname overgekomen en op een plantage in Nickerie geplaatst.

Na den dood van den zendeling Wix bood hij aan de gemeente aldaar zijne diensten aan, hetgeen ook werd aangenomen. Later is hij naar Nederland gegaan en door de Indische Commissie aangesteld als predikant in Nickerie.

In 1858 werd tot predikant benoemd Gerrit Lodewijk Batenburg, een zoon van den onderwijzer C. A. Batenburg. Zijn inkomen bedroeg toen f 4000.—, waaronder f 1000.— toelage voor huishuur.

Batenburg stierf den 11n Januari 1866. De vacature duurde toen tot 1869 en werd de dienst door de predikanten uit Paramaribo waargenomen.

Den 28n April 1869 werd Willem Frederik Hendrik Laret benoemd tot predikant van Nickerie. Het jaar te voren werd een nieuw kerkgebouw ingewijd.

Eenige jaren daarna vertrok Ds. Laret met verlof naar Europa; de dienst werd even als vroeger door de predikanten uit Paramaribo waargenomen. Ds. Laret keerde niet terug, hij verliet den dienst met pensioen. De vacature duurde nog eenigen tijd en werd daarna vervuld door de benoeming van F. F. Sonstrall, die in 1897 werd opgevolgd door S. Steenmeijer.

Het Onderwijs bepaalde zich aanvankelijk tot een zekere categorie van kinderen en vóór de vrijverklaring der slaven werd alleen op de hoofdplaats, de Punt of Nieuw Rotterdam aan bedoelde kinderen onderwijs gegeven en wel in het kerkgebouw.

Na de vrijverklaring der slaven werd het Onderwijs meer uitgebreid en staan thans naast gouvernementsscholen ook die van de Moravische Broeders en Rooms-Katholieken.

Als eerste onderwijzer trad op A. J. Wix, een zoon van den Zendeling Wix; eerst bezitter van een hulpakte, behaalde hij in 1852 den tweeden rang. Niet lang daarna koos hij evenwel een ander loopbaan. Ds. Wichers belastte zich toen met het Onderwijs, dat hij met goed gevolg voortzette tot 1856 toen hij vervangen werd door Westmaes, die in 1860 zijn taak aan G. J. J. Karg overdroeg.

Naast deze Gouvernmentsschool, de eenige in dien tijd in het district Nickerie, bestond ook een Bewaarschool en een school voor vrouwelijke handwerken beide van Mejuffrouw Jane Cruden. Karg heeft goede vruchten van zijn onderwijs genoten. Na 30 jaren aan het hoofd van de school te hebben gestaan verliet hij den dienst met pensioen. Op 1 Mei 1890 werd als zijn opvolger aangewezen A. A. Heckers, die de leiding behield tot December 1899.

*Landdrosten en Commissarissen
van het district Nickerie.*

1. Samuel Ricketts, tot 1820.
2. Baron von Nesselrode Hugenpoth,
Luitenant Kolonel, tot 1821.
3. G. H. van Kempen, kapitein Adjudant, tot 1831.
4. D. Boonen, tot 1838.
5. C. B. Krayenhoff van Wickera,
Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse, waarn. Land-
drost, tot 1839.
6. J. Scheek wnd. Landdrost, tot 1844.
7. J. D. Croll, tot 1849. Bij Kon. Besluit van 22 Nov. 1849.
benoemd tot gezaghebber van St. Martin.
8. J. H. Beunke, Kapitein bij de Bataillon
Jagers, wnd. Landdrost, tot 1850.
9. W. J. H. van Idsinga, luitenant ter zee 2e klasse, tot 1854.
10. H. van Genderen tot 1861, daarna tijdelijk belast met de
betrekking van Administrateur van Financiën.
11. A. G. van Son, wnd. Landdrost tot 1863
12. H. van Genderen, tot 1868.
13. Mr. P. Alma, tot 1873.
14. N. van den Brandhof, tot 1876.
15. P. A. Bechtold, tot 1878.
16. Mr. A. J. Jessurun, tot April 1878.
17. N. van den Brandhof, tot Dec. 1878.
18. S. Jessurun, tot Januari 1881.
19. N. van den Brandhof, wnd. tot Juni 1881.
20. W. F. van Genderen, tot Mei 1884.
21. G. Conradi, wnd. tot Juni 1884.
22. W. F. van Genderen, tot Juli 1884.
23. J. Ballin, tot Maart 1886.
24. C. N. Kaersenhout, tot April 1890.
25. E. J. W. Juta, tot October 1890.
26. C. van Drimmelen, tot Mei 1896.
27. W. L. Ten Harmsen van der Beek, tot Dec. 1896.
28. M. Nassy, tot Juni 1897.
29. C. van Drimmelen, tot 1905.

